

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ, 1860.

ΤΟΜΟΣ ΙΑ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 242.

Ο ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

του 1860 έτους.

—οοο—

Τὴν 25 τοῦ παρελθόντος Μαρτίου ἐγένετο, κατὰ τὰ εἰθισμένα, ἐν τῷ Ὁθωμανικῷ Παρεκκλήσιῳ, ἡ τελετὴ τοῦ ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ. Εἰσηγητῆς δὲ τῶν ἀγωνοδικῶν ἦν ὁ καὶ πολλὰκις τοιοῦτος ἐπὶ Κ. Α. Ρ. Ραγκαβῆς, ὅστις ἀκέρως εἰς ἐπήκοον κολυπληθοῦς ἀκροατηρίου τὴν κατωτέρω ἐκθεσιν.

Κατὰ τὴν ἐκθεσιν ταύτην τὸ Ῥάλλειον γέρας ἀπετέμετο τῷ ποιησατι τὸν Ἀρματωλὸν, ὅστις οὐ συγγραφεὺς οὐ μόνον δὲν ἐφάρτευσεν τὸ ὄραμα αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπέτρεπε τοῖς ἀγωνοδικαῖς τὰ δαπανήσασθαι τὸ ἥμισυ τοῦ βραβεῖου εἰς ἔργον εὐσεβές.

Εἰς τὴν ἀγαθὴν ταύτην προαίρεσιν τοῦ ποιητοῦ ἐνδοῦσα ἡ ἐπιτροπὴ τῶν ἀγωνοδικῶν, ἰδὼκεν εὐθὺς ἀμέσως τὰς πεντακοσίας δραχμὰς εἰς πένητα φοιτητῆν τῆς Θεολογίας.

Μετὰ ταῦτα ὁ ποιητὴς ἐπισκερθεὶς τὸν εἰσηγητῆν, ἐδήλωσεν ὅτι αὐτοῦ πόνημα ἦν ὁ Ἀρματωλός· ὀνομαζέσθαι δὲ Γρηγόριος Στανγίδης.

φοιτητῆς τῆς Ἰατρικῆς, ἐκ Μακεδονίας, τῆς γῶρας ἐκείνης, ἥτις οὐδέποτε ἔπαισε συνεισφέρουσα ἀφθογορὰ καὶ γενναῖον ἔργον διαπονητικόν τε, ἐμπορικόν, στρατιωτικόν καὶ γεωργικόν εἰς τὴν ἁγίαν Ἑλλάδα. Ἴδού ἡ ἐκθεσις·

Ἡ φωνὴ τῆς ἀκαδημαϊκῆς συλλήτου εἰς ἐκδίκασιν τοῦ ποιητικοῦ ἀγῶνος κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο κληθέντες, ὀφειλομεν, ὡς πάντες οἱ μέχρι τοῦδε ἀγωνοδίκαι, πρὸ παντός ἢ ἀποδώσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν δίκαιον φέρον ἐπαίνου εἰς τὸν ἀγωνοθέτην Κ. Ἀμβρόσιον Ῥάλλειν, ὅστις εὐστοχότατα ἠθέλησε τὴν ἐθνοτελῆ ταύτην ἑορτὴν, καθ' ἣν μετὰ τοῦ εὐαγγελισμοῦ τῆς σωτηρίας τῆ ἀνθρωπότητι, εὐηγγελίσθη καὶ ἡ ἀνάστασις τῆς Ἑλλάδος, νὰ κοσμήσῃ δι' εὐγενῶν προϊόντων τῆς διανοίας, ὡς πρὸς ἀνάμνησιν ὅτι ἡ τῆς Ἑλλάδος ἀπαλευθέρωσις ὀφείλεται οὐ μόνον εἰς τὴν πολεμικὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀνδρείαν, ἀλλὰ προσέτι καὶ εἰς τὴν διανοητικὴν αὐτοῦ καλλιέργειαν καὶ ἀνάπτυξιν. Τοῦ Ῥήγα οἱ Θεόριοι καὶ τῶν πεπαιδευμένων αἱ συγγραφαὶ ἦσαν τὰ λαμπρὰ προανακρούσματα τῶν θριάμβων τοῦ Κηλοσοφῆ καὶ τοῦ Κυνάρη, καὶ ἂν τὸ πάλαι οἱ Σπαρτιάται ἔθνον ταῖς Μούσαις εἰς τὰς μάχας ταττόμενοι, πολὺ οὐκαιοτέρου θύομεν αὐταῖς σήμερον, τῶν εὐκλεῶν τῆς Ἑλλάδος μαχῶν τὴν μνήμην πανηγυρίζοντες. Συγχρόνως δὲ χάριτας πρέπει νὰ ὁμολογῶμεν εἰς τὸν φιλόπατρι καὶ φιλόκαλον ἄνδρα,

ὅτι βλέπων τὸ τῆς ποιήσεως ἄνθος περικυλούμενον μεταξὺ τῶν θετικῶν καὶ πεζῶν συμφερόντων τῆς ἀρτιπαγοῦς κοινωνίας, καὶ ὀλίγου δεῖν ἀποπνιγόμενον ὑπ' αὐτῶν, περισφίξει καὶ ἀρδεύσει αὐτὸ, ἐν τῇ περὶ τισμῆν αὐτοῦ πεποιθήσει, ὅτι, ὡς τὰ εὐπαιδευτα τῶν ἀτόμων, οὕτω καὶ αἱ ἐξπυγνισμένοι κοινωνία ἔχουσι ἀνάγκην οὐ μόνον ὑλικῆς τροφῆς, ἀλλὰ καὶ διανοητικῆς, καὶ ἠθικῶς βελτιοῦνται γενόμενοι τῶν εὐγενῶν ἀπολαύσεων τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ὑψηλοῦ.

Αἱ προσδοκίαι τοῦ φιλοτιμοῦ ἀγωνοθέτου οὐδ' ὀλίγως μέχρι τοῦδε ἐψεύσθησαν· διότι, οὐ μόνον ἐδώκαν ἀφορμὴν ὥστε ἀπᾶς κατ' ἔτος πᾶσα ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν, καὶ διὰ τῶν Ἀθηνῶν ἡ Ἑλλάς ἔρπασεν ἡ ἀνακνήν αὐραν ποιήσεως, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς, τῶν ἰδίων ἐαυτῶν ποιητικῆν εὐφυίαν ἀγνοοῦντας ἢ ἀλλοτριῶν καταλείποντας, προὐκάλεσεν εἰς τὸ στάδιον, ἐν ᾧ τινες ἀξίως καὶ πρὸς τιμὴν τῆς Ἑλλάδος, ἤραντο στέφανον γνησίας δάφνης τοῦ Παρνασσοῦ.

Καὶ τοῦ ἔτους δὲ τούτου τ' ἀποτελέσματα οὐδ' ἐνὸς ἄλλου ἠλαττώθησαν, τοῦλάχιστον κατὰ τὸ πᾶν. Ἡ Κασταλία ἐν αὐτῷ οὐδ' ὀλίγως ἐκινδύνευσε νὰ στερεῖται· ἐξ ἐναντίας μάλιστα ἐκ πολυμοβρίας στίχων ἐφύεσε μᾶλλον ὑπερχείλις, ὥστε καὶ φόβος ἦν ἴσως μὴ πνίξῃ καὶ εἴτι καλὸν παρεφύετο ἄνθος· διότι τεσσαρακαίδεκα ὅλα παρουσιάσθησαν ἡμῖν ποιήματα, ὧν τὰ πλείστα κατὰ πολὺ ὑπερῆκόντισαν τὰς ἀξιωματικὰς τοῦ ἀγωνοθέτου, ἀντὶ πεντακοσίων διπλασίου καὶ πολλαπλασίου ἔχοντα στίχους, ὥστε ὁ ὅλος αὐτῶν ἀριθμὸς δὲν ἐλαττοῦται τῶν διςμυρίων· καὶ τὸ ἔτος τοῦτο θὰ ἐκπύρτυτο τὸ ποιητικώτατον πάντων, ἂν, ὡς πρὸς τὴν ποιήσιν, α ἐν τῷ πολλῷ ἦν τὸ εὖ, ἢ ἂν, κατὰ λόγον τῆς ποσότητος ἦν πάντοτε ἡ ποιήσιν, ὅπερ ἐνίοτε ἀντιθέτως μάλιστα ἔχει ἐν τοῖς ἐξετασθεῖσι ποιήματιν.

Ἡ λεπτολόγος δ' αὐτῶν ὄλων ἀνάλυσις καὶ ἐργώδης ἢ ἀπέβαινε, καὶ φορτικῆ τοῖς ἀκροωμένοις, καὶ τοῖς ἐπικρινόμενοις οὐχὶ λίαν λυσιτελεῖ· δι' ἃ, τὰ μὲν ἄλλα ἐπιτροχάδην διεξιόντες, εἰς ἐκεῖνα καὶ μόνον λόγου ἄξιον νομίζομεν νὰ ἐνδιατρίψωμεν, ὅσα, τῆς ἐντελείας ἐγγύτερα, ἐδύναντό πως, εἰς διαφόρους βαθμοὺς, ν' ἀντιποιηθῶσι τὸ ἄθλον, καὶ τῇ Ἑλλάδι φαίνονται ποιητὰς δοκίμους καὶ τελειοποιήσεως δεκτικούς ὑποσχόμενα, εἰς ἐκεῖνα τέλος, ἐφ' ὧν καὶ τις προτροπὴ ἢ παρατήρησις δὲν θὰ ἐπιπτεν ἐπὶ πέτραις ἀγῶνου.

Τὸ πρῶτον μεταξὺ αὐτῶν, πρῶτον δηλαδὴ ἀπαντῶμενον τῷ κάτωθεν χωροῦντι πρὸς τὸν Παρνασσόν, εἶναι . . . μελόδραμα, ἀφορῶν, ὡς λέγει ὁ ποιητὴς, τὴν ἐναρξίν τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος. Ἐκ τῶν παρουσιασθέντων δεκατεσσάρων ποιημάτων, εὐχαρίστως παρατηροῦμεν ὅτι τὰ ἐπὶ ὑπόθεσιν ἢ ἀφορμὴν ἔχουσι τὸν ἀγῶνα, ἢ καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦπτον εἰς αὐτὸν ἀναφέρονται. Ποῖον τῷ ὄντι οἰκειότερον θέμα εἰς τὴν μεγάλην ταύτην ἡμέραν ἦν πανηγυρίζει τὸ Πανελλήνιον; ἀλλὰ ποῖον συγχρόνως καὶ προσφορώτερον ὅπως ὑψώσῃ τὴν φαντασίαν τοῦ ποιητοῦ; ἔθνος πρὸ αἰῶνων δουλικὴν σύρον ὑπαρξίν, ἐρείπιον μεταξὺ ἐρείπιων ὑπὸ τῶν τυράννων του καταπατούμενον καὶ

ἐξολοθρευόμενον, ὑπὸ τῶν ξένων ἐθνῶν διὰ τὴν ἀσθένειάν του περιφρονούμενον, καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς προνοίας φαινόμενον ὡς λησμονηθὲν, τὸ ἔθνος τοῦτο διὰ μιᾶς ἀνορθούμενον, τὰς ἀλύσεις του εἰς ὄπλα χαλκῶν, τὸν θάνατον τῆς ἀτίμου ζωῆς προτιμῶν, καὶ τὴν γῆν ἐκπλήττον διὰ τῆς ἀνδρείας του, καὶ τὴν ἐλευθερίαν του πρὸς θαυμασμὸν τῶν ἐθνῶν κατακτῶν, θύναται πᾶσαν φαντασίαν ν' ἀναπτέρωσῃ, ὅταν μάλιστα εἶναι αὐτὸ τὸ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο διαλάμψαν εἰς τὴν οἰκουμένην, τὸ ποδηγετήσαν τοὺς λαοὺς εἰς τὴν ἐλευθερίαν, τὸ διδόνον αὐτοῖς ὅ,τι μέγα, ὅ,τι καλόν, ὅ,τι εὐγενές. Ὁ δὲ καὶ σπινθηρα μόνον εὐφυίας ἔχων Ἕλλην ποιητὴς, πρέπει νὰ αἰσθάνηται αὐτὸν εἰς ὑπερτάτην ἐμπνεῦσιν ἐκκλιόμενον, ὅταν πρόκειται νὰ ψάλλῃ τῆς πατρίδος του τὰ κατορθώματα καὶ τὴν δόξαν. Ἄν ὁ Πίνδαρος εὐρίσκει θεσπεσίους ὡδὰς ἐξυμνῶν τῶν γυμνικῶν ἀγῶνων τοὺς νικητὰς, ὅποιος δὲν πρέπει ν' ἀρυσθῇ ἐκ τοῦ ἐθνουσιασμοῦ του ὁ ἄδων τὸν ἐνδοξὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερώσεως; Καὶ ὡς ὁ Αἰσχύλος μεθ' ὑπερηφάνου ἐθνικῆς συναισθήσεως ἐτραγῶδει τὸν Περσῶν τὴν φθορὰν καὶ τῆς Σαλαμίνος τὰ τρώπαια, τὰς ἀνωτάτας θίγων τῆς ποιήσεως κορυφάς, οὕτω δύναται μεθ' ὁμοίων αἰσθημάτων νὰ ψάλλῃ ὁ νέος Ἕλλην ποιητὴς τρώπαια πολυπληθέστερα ἐκεῖνων καὶ οὐχὶ ἀδοξότερα, καθότι ὁ ἀγὼν ἦτον μᾶλλον ἄνισος. Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ νὰ ἐνυπάρχη ἢ ποιήσῃ εἰς τὴν ὕλην μόνον ἢ ὁ ποιητὴς πραγματεύεται· πρέπει πρὸ πάντων νὰ ἐνοικῇ καὶ εἰς αὐτοῦ τὸ αἶσθημα καὶ τὴν φαντασίαν, καὶ ἐκείθεν νὰ ἐκρέη καλλιπῆς καὶ καλλιτέχνης. Ὁ δεξιὸς ποιητὴς δύναται τὴν εὐτελεστέρην ὕλην νὰ ἐξυγενίσῃ εἰς ποίημα ταῖς Μούσαις εὐπρόσδεκτον, ἐν ᾧ ὁ μὴ ὑπ' αὐτῶν ἐμπνεόμενος ἐξευτελεῖ τὰ εὐγενέστερα, καὶ δεῖνται τὸσφ ταπεινότερος, ὅσφ ὑψηλότερον εἶναι τὸ ἀντικείμενον οὐ ἐράπτεται.

Ὡς πρὸς τὸ προκείμενον ἡμῶς μελόδραμα, καὶ ὡς πρὸς ἄλλα τρία τοῦλάχιστον ἐκ τῶν υποβληθέντων ποιημάτων, τύπον ἔχοντα διηγημάτων ποιητικῶν, καὶ ἐπιγραφόμενα α Ὁ υἱὸς τῆς πτωχῆς, α Ὁ ἔμπορος ποιητὴς καὶ ὁ α Δερβίσης, μίαν γενικὴν νομίζομεν ἀναγκαίαν νὰ προτάξωμεν παρατήρησιν, ἢ μᾶλλον νὰ ἐπαναλάβωμεν αὐτὴν καὶ ἄλλοτε ἐντεῦθεν ὀρθοῖται, ὅτι ματαίως ἀποδύονται εἰς τὸ στάδιον τῆς ποιήσεως οἱ μὴ διὰ γνώσεως τῆς γλώτσης πρὶ γυμνασθέντες, καὶ δι' ἐμπειρίας καὶ δεξιότητος περὶ τὴν χρῆσιν αὐτῆς. Εἰς τίνα τεχνίτην ἐπιτρέπεται ν' ἀγνοῇ τὴν χρῆσιν τῶν ἐργαλείων αὐτοῦ; καὶ τοῦ ποιητοῦ, τοῦ τεχνίτου τούτου τῆς διανοίας, ἢ γλώσσα εἶναι τὸ ἐργαλεῖον. Οὐδέποτε θέλει κατορθώσει ν' ἀρέσῃ, — καὶ τὸ ἀρέσκειν εἶναι σκοπὸς καὶ τῆς ποιήσεως, ὡς καὶ πίσης καλλιτεχνίας, — ἂν δὲν ἤξυρῃ πῶς νὰ ἐκλέξῃ τὴν εὐχρον καὶ ἐναρμόνιον λέξιν, πῶς νὰ χρωματίσῃ διὰ τοῦ ἀκριβοῦς ἐπιθέτου, πῶς τὴν φράσιν νὰ τορῶσῃ ἐντονον μετὰ ποιικιλίας καὶ μετ' ἐγκρατείας κεκοσμημένην, καὶ πολὺ μᾶλλον ἂν ἀγνοῇ καὶ αὐτὴν τὴν σημασίαν τῶν λέξεων, καὶ αὐτοὺς τοὺς στοιχειωδεστάτους κανόνας τῆς τεχνολογίας ἢ τῆς συντάξεως. Ὁ τοιοῦτος, ἀντὶ νὰ μαγλώσῃς ἀκριβεία. Τὸ πρῶτον ἔχει τοὺς στίχους ἀνομοιοκαταληκτοῦς, ἀλλ' ἱκανῶς ἀρμονικοῦς ὅπου δὲ παρεμβάλλονται ὁμοιοκατάληκτοι, ἢ ὁμοιοκατάληξις εἶναι ὀρθή, πλὴν τῶν ἐπὶ τῆς ληγούσης τονιζομένων. Καὶ ἄλλοτε ἀνεμνήσθη ἐνταῦθα, ὅτι ἐπὶ τοιούτων στίχων τὴν ὁμοιοκατάληξιν ἀποτελεῖ ὀλόκληρος ἢ τελευταία συλλαβή, ὡς διδάσκει ὄλων τῶν ἀρχαιοτέρων δοκίμων ἡμῶν ποιητῶν τὸ παράδειγμα. Ἀλλὰ πολλοὶ τῶν νῦν στιχομαγῶντων, μετὰ τῶν ἐν Ἑσπανίῳ ὁμοτέχνων αὐτῶν, προτιμῶσι νὰ ἰταλιζῶσιν ὡς πρὸς τὴν ὁμοιοκατάληξιν, περιορίζοντες αὐτὴν διὰ τὸ ἀνετώτερον εἰς μόναν τὰς τελευταίας φωνάς, ἀπὸ τοῦ τελικοῦ φωνήεντος ἢ καὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ συμφώνου, καὶ λησμονοῦντες ὅτι οὐδεὶς βιάζει τὸν ποιητὴν νὰ ὁμοιοκαταληκτῇ, ἀφ' οὗ μάλιστα οὐδεὶς τὸν βιάζει καὶ νὰ στιχομαγῇ, ὅτι ὁμοῦς ἀπᾶς εἰς τὴν ὁμοιοκατάληξιν ὑποβληθεὶς, πρέπει νὰ φέρῃ αὐτὴν μετὰ χάριτος καὶ ἀνέτης, οὐχὶ ὡς ἄλυσιν ἀλλ' ὡς κόσμημα, οὐχὶ ὡς ὑπ' αὐτῆς νικώμενος ἀλλ' ὡς αὐτὴν νικῶν, καὶ ἐπομένως παίζων πρὸς πᾶσας τὰς δυσχερείας τῆς, καὶ ἀνώτερος αὐτῶν δεικνύμενος. Προσθετέον δ' ἐνταῦθα ὅτι τὸ πρῶτον ἄσμα τοῦ ποιήματος τούτου περιέχει καὶ μίαν ὡδὴν ἐξ 84 στίχων, ὧν τὸ μέτρον μᾶς μένει ἀκατανόητον. Οἱ πρῶτοι τρεῖς αὐτοῦ στίχοι ἔχουσιν οὗτοι

« Νομίζει τις εἰς τὸν αἰθέρα πύρρινος γλώσσας ὅτι βλέπει, καὶ ὅτι τὸ κνέφας τοῦ μαύρου ἄδου κατεκάλυψε τὴν γῆν. »

Ὁ δ' Ἕλληρ τῆς Κορίνθου εἶναι γεγραμμένος δι' ἐξμετρῶν ἀδιάστων καὶ τῶν πλείστων ἀρμονικῶν, καὶ τινὰ ἐνυφασμένα καὶ προσηρητημένα ὁμοιοκατάληκτα τεμάχια, ἔχουσι στίχους ἐπαινετοῦς. Ὁ Πύργος τῆς Βορδῶρης ἔχει στίχους ὁμοιοκατάληκτους, γλαφυροῦς καὶ βέροντας, καὶ ἐν τεμάχιον εἰς ἰαμβικούς τριμέτρους, ἀκριβῆς τὸ μέτρον ἔχοντας. Εἶτι δὲ ἀρμονικώτερα εἶναι ἢ στιχομαγία τῆς Σκίλας τοῦ Κωνσταντίνου, γεγραμμένης εἰς στροφῆς ἀναπαιστικῆς. Ἀμαρτήματα δὲ γλωσσικὰ σπάνια ἀπαντῶνται καὶ εἰς τὰ τέσσαρα ταῦτα ποιήματα. Ὡς δὲ κατὰ τὰ προτερήματα, οὕτω συμφωνοῦσι τὰ ποιητικὰ ταῦτα προδόντα καὶ κατὰ τὰ ἐλαττώματα, ὧν ὁμοῦς μετέχουσιν εἰς βαθμὸν διάφορον. Εἰσὶ δὲ ταῦτα, πρῶτον μὲν ἡ ἀδόκιμος τῆς γλώσσας ὕψη, ἢ δὲν κωλύει ἢ καθαρῶς αὐτῆς, καθὼς καλὴ ποιότης τοῦ στήμονος καὶ τῆς κρόκης δὲν ἐμποδίζει τὴν ὁθόναν νὰ εἶναι κακῶς ὑφασμένη, ἢ βεβιασμένη ἐκφρασις ἐνοικῶν πολλὰκις μὴ εὐκρινῶν μηδὲ λογικῶς ἀκριβῶν, ἢ χρῆσις εἰκόνων ἀπροσφώνων καὶ ἐπιθέτων ἀκαταλλήλων· δεύτερον δὲ ἡ ἑλλειψίς ποιητικοῦ χρωματισμοῦ εἰς τὴν γλώσσαν, καὶ ποιητικοῦ πυρὸς εἰς τὰς ἰδέας καὶ τὴν φαντασίαν· καὶ τρίτον ἡ ἑλλειψίς πιθανῆς καὶ ἐντέχνου πλοκῆς.

Ὁ Κολοκοτρῶνης ἀρχεται ἀπὸ . . . καταβολῆς κόσμου!

« Τὸν κόσμον ἐκ τοῦ μηθενὸς ὅποτε ἐπλαττοῦργησεν ὁ προκαίνιος Θεός. . . »

λογίας ἢ τῆς συντάξεως. Ὁ τοιοῦτος, ἀντὶ νὰ μαγλώσῃς ἀκριβεία. Τὸ πρῶτον ἔχει τοὺς στίχους ἀνομοιοκαταληκτοῦς, ἀλλ' ἱκανῶς ἀρμονικοῦς ὅπου δὲ παρεμβάλλονται ὁμοιοκατάληκτοι, ἢ ὁμοιοκατάληξις εἶναι ὀρθή, πλὴν τῶν ἐπὶ τῆς ληγούσης τονιζομένων. Καὶ ἄλλοτε ἀνεμνήσθη ἐνταῦθα, ὅτι ἐπὶ τοιούτων στίχων τὴν ὁμοιοκατάληξιν ἀποτελεῖ ὀλόκληρος ἢ τελευταία συλλαβή, ὡς διδάσκει ὄλων τῶν ἀρχαιοτέρων δοκίμων ἡμῶν ποιητῶν τὸ παράδειγμα. Ἀλλὰ πολλοὶ τῶν νῦν στιχομαγῶντων, μετὰ τῶν ἐν Ἑσπανίῳ ὁμοτέχνων αὐτῶν, προτιμῶσι νὰ ἰταλιζῶσιν ὡς πρὸς τὴν ὁμοιοκατάληξιν, περιορίζοντες αὐτὴν διὰ τὸ ἀνετώτερον εἰς μόναν τὰς τελευταίας φωνάς, ἀπὸ τοῦ τελικοῦ φωνήεντος ἢ καὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ συμφώνου, καὶ λησμονοῦντες ὅτι οὐδεὶς βιάζει τὸν ποιητὴν νὰ ὁμοιοκαταληκτῇ, ἀφ' οὗ μάλιστα οὐδεὶς τὸν βιάζει καὶ νὰ στιχομαγῇ, ὅτι ὁμοῦς ἀπᾶς εἰς τὴν ὁμοιοκατάληξιν ὑποβληθεὶς, πρέπει νὰ φέρῃ αὐτὴν μετὰ χάριτος καὶ ἀνέτης, οὐχὶ ὡς ἄλυσιν ἀλλ' ὡς κόσμημα, οὐχὶ ὡς ὑπ' αὐτῆς νικώμενος ἀλλ' ὡς αὐτὴν νικῶν, καὶ ἐπομένως παίζων πρὸς πᾶσας τὰς δυσχερείας τῆς, καὶ ἀνώτερος αὐτῶν δεικνύμενος. Προσθετέον δ' ἐνταῦθα ὅτι τὸ πρῶτον ἄσμα τοῦ ποιήματος τούτου περιέχει καὶ μίαν ὡδὴν ἐξ 84 στίχων, ὧν τὸ μέτρον μᾶς μένει ἀκατανόητον. Οἱ πρῶτοι τρεῖς αὐτοῦ στίχοι ἔχουσιν οὗτοι

« Νομίζει τις εἰς τὸν αἰθέρα πύρρινος γλώσσας ὅτι βλέπει, καὶ ὅτι τὸ κνέφας τοῦ μαύρου ἄδου κατεκάλυψε τὴν γῆν. »

Ὁ δ' Ἕλληρ τῆς Κορίνθου εἶναι γεγραμμένος δι' ἐξμετρῶν ἀδιάστων καὶ τῶν πλείστων ἀρμονικῶν, καὶ τινὰ ἐνυφασμένα καὶ προσηρητημένα ὁμοιοκατάληκτα τεμάχια, ἔχουσι στίχους ἐπαινετοῦς. Ὁ Πύργος τῆς Βορδῶρης ἔχει στίχους ὁμοιοκατάληκτους, γλαφυροῦς καὶ βέροντας, καὶ ἐν τεμάχιον εἰς ἰαμβικούς τριμέτρους, ἀκριβῆς τὸ μέτρον ἔχοντας. Εἶτι δὲ ἀρμονικώτερα εἶναι ἢ στιχομαγία τῆς Σκίλας τοῦ Κωνσταντίνου, γεγραμμένης εἰς στροφῆς ἀναπαιστικῆς. Ἀμαρτήματα δὲ γλωσσικὰ σπάνια ἀπαντῶνται καὶ εἰς τὰ τέσσαρα ταῦτα ποιήματα. Ὡς δὲ κατὰ τὰ προτερήματα, οὕτω συμφωνοῦσι τὰ ποιητικὰ ταῦτα προδόντα καὶ κατὰ τὰ ἐλαττώματα, ὧν ὁμοῦς μετέχουσιν εἰς βαθμὸν διάφορον. Εἰσὶ δὲ ταῦτα, πρῶτον μὲν ἡ ἀδόκιμος τῆς γλώσσας ὕψη, ἢ δὲν κωλύει ἢ καθαρῶς αὐτῆς, καθὼς καλὴ ποιότης τοῦ στήμονος καὶ τῆς κρόκης δὲν ἐμποδίζει τὴν ὁθόναν νὰ εἶναι κακῶς ὑφασμένη, ἢ βεβιασμένη ἐκφρασις ἐνοικῶν πολλὰκις μὴ εὐκρινῶν μηδὲ λογικῶς ἀκριβῶν, ἢ χρῆσις εἰκόνων ἀπροσφώνων καὶ ἐπιθέτων ἀκαταλλήλων· δεύτερον δὲ ἡ ἑλλειψίς ποιητικοῦ χρωματισμοῦ εἰς τὴν γλώσσαν, καὶ ποιητικοῦ πυρὸς εἰς τὰς ἰδέας καὶ τὴν φαντασίαν· καὶ τρίτον ἡ ἑλλειψίς πιθανῆς καὶ ἐντέχνου πλοκῆς.

Τέσσαρα ἕτερα ποιήματα δύναται νὰ ταχθῶσιν ὁμοῦ, ὡς ἔχοντα μετ' ἀλλήλων τὸ αὐτὸ σχῆμα, τὰ αὐτὰ προτερήματα καὶ σχεδὸν τὰ αὐτὰ ἐλαττώματα. Εἰσὶ δὲ ταῦτα α Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρῶνης, ἢ ὁ Ἕλληρικὸς ἀγὼν τοῦ 1821, α Ὁ Ἕλληρ τῆς Κορίνθου, α Ὁ Πύργος τῆς Βορδῶρης, καὶ α Τὸ ὄνειρον, ἢ τὸ σκιά Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου. Ὁ τύπος καὶ τῶν τεσσάρων αὐτῶν εἶναι ἐπικός ἢ διηγηματικός, καὶ τὰ κοινὰ αὐτῶν προτερήματα ἢ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦπτον καλλοῦ τῆς στιχομαγίας καὶ ἢ γραμματικῆς τῆς

τότε ἐκάθητο ἡ Ἑλένη εἰς τὰ πλευρά τοῦ πλάστου (ἂν καὶ τοῦτο δὲν συμφωνῇ ἐντελῶς πρὸς τὰ δόγματα τῆς Γραφῆς), καὶ ἐπερυΐζεν ὡς χρυσάλις ἐντὸς τοῦ Παράδεισου* μετὰ τοῦτο δ' ἐστάλη ἐν μέσῳ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐκάθητο εἰς σαφειρώδη θρόνον ἐν μέσῳ τούτων ὄλων. Ἀπὸ δὲ τῆς κοσμογονικῆς ταύτης ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος μεταβαίνομεν ἀμέσως εἰς τὸν Κολοκοτρώνην, ὅστις ὅμως τὸ πλεῖστον οὐδὲν ἄξιον ἐκφυτοῦ πράττει, ἀλλὰ ψάλλει συνεχῶς, καὶ ὁμιλεῖ πρὸς τὰ πτηνὰ καὶ τὰ ὄρη, ἀποτίνομεν αὐτοῖς κοινὸς τόπος ἀτελευτήτους. Τὰ δ' ἐπίλοιπα εἰσὶν ἀπλῆ ἱστορία, ἧς ἦρωες οὐδὲ κἄν παρίσταται ὁ Κολοκοτρώνης, διότι καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀναφέρονται ἴσα πράττοντες πρὸς αὐτὸν ἢ καὶ πλείονα, ἀλλ' ἱστορία, ἕνεκα τῶν ἀνοικεῖων εἰκόνων καὶ τῆς χαλαρᾶς φρασσεολογίας, καὶ τοῦ πλῆθους τῶν παρεκκοσμητικῶν λέξεων δι' ὧν βύονται τὰ τοῦ ῥυθμοῦ κεχρημένα, ἀπαύλεστα ὑπὸ τὸν κάλαμον τοῦ ποιητοῦ πᾶσαν τὴν ποιητικὴν ἠτικὴν περιστρέφει αὐτὸν καθ' ἐκφυτὸν τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα. Τοῦ ποιήματος τούτου ἡ ἀρίστη περικοπὴ, ἂν καὶ ἀπ' αὐτῆς δὲν ἐλλείπουσιν ἐλαττώματα ὕψους (α), εἶναι ἴσως ἢ ἐν τῷ Δ'. ἄσφακτι περιγραφή τῆς πυρπολήσεως τῆς Ναυαρχίδος ἐμπρὸς τῆς Χίου, ἧτις καὶ εἰς δύο ἄλλα τῶν κρουσιασθέντων ποιημάτων ἀπαντᾶται.

*Ὅσον ἡ τοῦ Κολοκοτρώνη ὑπόθεσις εἶναι ψιλλὴ πάσης εὐρέσεως, τόσον πολὺπλοκος καὶ ἐξηρημένη εἶναι ἡ τοῦ Ἑλλήνος τῆς Κορίνθου, κρᾶμα ἐφευρέσεων τετριμμένων, οὔτε εἰς τὰ ἦθη στηριζομένων οὔτε εἰς τὴν πιθανότητα, οὔτε ζωογονουμένων ὑπὸ γνησίου σπινθῆρος ποιητικοῦ, ἂν καὶ περιβάλλει αὐτὰς κέντρων ποιητικῆς φρασσεολογίας. Ἦρχιζεν ἡ Ἑλληνικὴ ἐπαναστάσις,

« ὅτε ὁ Μάρκος, βλαστός τῆς Ἑλλάδος ὠραῖος καὶ ἀνδρείος, ἔρχεται ἐξ Ἰταλίας κατ' εὐθείαν εἰς ἓνα κῆπον τῆς Κορίνθου, ὅπου συνομιλεῖ τρυφερῶς μετὰ τῆς ἀγαπητῆς τοῦ Ἑλένης, λέγων αὐτῇ ὅτι ταλαντεύεται μετὰ δύο αἰσθημάτων, τοῦ νὰ μείνῃ παρ' αὐτῆς, ἢ νὰ τρέξῃ εἰς τὸν πόλεμον ὑπὲρ τῆς πατρίδος,

« ὅπως διατάζει ἐκλέγων τῶν δύο τῆς ἓνα φωστῆρον », ὅπερ ὀλίγον ἄξιον τοῦ ἀνδρείου τούτου βλαστοῦ τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' ἡ Ἑλένη ἀκούει τὰ φύλλα τοῦ κήπου κινούμενα, καὶ εὐθὺς τὸν βιάζει νὰ φύγῃ διὰ νὰ σωθῇ. Ὁ ἀνδρείος Μάρκος ὅμως φρονῶν, φαίνεται, ὅτι δεινὴ θὰ ἦτον ἡ τύχη τοῦ ἂν ἔπρεπε νὰ φεύγῃ πάντοτε καὶ πανταχοῦ ὅπου τὰ φύλλα σείονται, μένει, καὶ πράττει ἀφρόνως μένων καὶ μὴ πεισθεὶς εἰς τὸ προαἰσθημα τῆς φίλης του, διότι ἡ φίλη του εἶχε καὶ μνηστῆρα, οὗτος δὲ εἶχε ῥίνα οἶξιαν, καὶ μόλις ἀφικόμενον τὸν Μάρκον, τὸν ἐ-

(α) Ὡς ὅταν λέγεται ὅτι οἱ Τούρκοι πατοῦντες ὅλοι πτώματα, τραφοδοῦσιν ἄπαστοι, καὶ ὁ Κανάρης ἀφίνει τὰ ψάρια κατ' ὀλίγον, καὶ εὐχαρῖς βλέπει τὰ σκάφη τῶν Τούρκων, καὶ ὅταν βροντοκραζῇ (ἀντὶ βροντοκραγεῖ), καὶ ἀφ' ἧρπαξεν ἀντὶ ἀφήρασε, καὶ ὅταν αἱ Χίται αἰχμαλωτίδες κωινται μετὰ τῆς Ναυαρχίδος, ὡς εὐσομον θυμίαμα εὐγλώττως προσφερθεῖσαι, κτλ. κτλ.

νόησε, τὸν παρεκκοσμήθη, τὸν ἐπροδῶκεν εἰς τοὺς Τούρκους, ἐπὶ τίνι διδομένῳ ἄγνωστον, τὸν συνέλαβε δὲ αὐτῶν, καὶ τὸν ἐρύψεν εἰς τὰς φυλακάς. Ἐνταῦθα δὲ ἔρχεται... ὄχι ἡ Ἑλένη, ἀλλὰ ἡ Μαρία του, ἡ γλυκεῖά του Μαρία, ἡ ἀρχία του φίλη, — διότι ὑπάρχει ἀρχία καὶ ὑπάρχει καὶ νέα φίλη του, — καὶ τὸν σώζει δρακτερούσα μετ' αὐτοῦ διὰ θαλάσσης. Ἀλλ' ἐπιδραμὸν πειρατικὸν πλοῖον, μετὰ πολλὰς σραγὰς καὶ καταποντίσεις, τοὺς ἀναγκάζει νὰ σωθῶσι νηγόμενοι. Ἐπειτα ὁ Μάρκος φαίνεται μετὰ στρατιωτῶν, ψάλλων ὅτι θὰ συστρέψῃ τὰ μέλη τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος. Πρὶν ὅμως διαπράξῃ τοῦτο, ἔρχονται δύο ξένοι ὄπλοφόροι, καὶ ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ Μαρία του, ἡ καλαιὴ του φίλη, ἧτις μῆρας πολλοὺς τὸν ἐζήτει μετὰ τῆς, ἐν ᾧ αὐτὸς ὁ ἀνδρείος βλαστός, στρατιωτῶν ἦδη, πιθανῶς δὲν ἐκρύπτετο. Ἀλλ' ἡ Μαρία, ἔνοουσα ὅτι ὁ Μάρκος δὲν τὴν ἠγάπα εἰμὴ ὡς ἀδελφῆς, καὶ μὴ ἀρκουμένη εἰς τοῦτο, περιφέρεται εἰς ἀγρίους βράχους, καὶ ψάλλει εἰς τὰ πτηνὰ καὶ εἰς τοὺς ποιμένας* ὁ δὲ Μάρκος, μέχρις οὗ θραύσῃ ἄλλων ἐχθρῶν μέλη, συλλαμβάνει τὸν ἀντεραστῆν του, τὸν μνηστῆρα τῆς Ἑλένης, ὡς προδότην δῆθεν, καὶ οἰκτρῶς ζητοῦντα ἔλεος, ὑποσχόμενον μετάνοιαν, διατάττει καὶ τὸν κρεμοῦν, ὁ ἀπάνθρωπος. Τότε φθάνει ἡ Μαρία ῥακενδύτης, — ῥακενδύτης δὲ, διότι μόνον ὡς ἀδελφῆς ὁ Μάρκος τὴν ἀγαπᾷ, — ἀναγνωρίζει τὸν κρεμασθέντα ὡς ἀδελφόν της, καὶ ἀρὰς προφέρουσα, ἐπιστρέφει πάλιν εἰς τὰ δάση. Μέχρι τούτου προχωρεῖ τὸ ποίημα, καὶ ἐνταῦθα ἐδύνατο νὰ λήξῃ, διότι ὁ ἀναγνώστης οὐδὲν ἐνδιαφέρεται νὰ μάθῃ περαιτέρω περὶ τῶν προσώπων αὐτοῦ, ὧν τὸ μὲν ἐκρεμάσθη, τὸ δὲ μαίνεται, τὸ δὲ, ἡ Ἑλένη, τῷ εἶναι ἀδιάφορον, ὡς μόλις φανέν, καὶ ὁ ἦρωες, ὁ Μάρκος, ὁ τὰς φίλας του χρονολογικῶς δικριῶν εἰς ἀρχαίας καὶ νέας, οὐδὲ συμπθεῖαν ἐμπνέει, ἕνεκα μάλιστα τῆς ψυχρᾶς του ὠμότητος, καὶ τὴν τύχην του συμπληρώσας, στρατηγῶν ἦδη ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος* προκειμένου δὲ περὶ τοῦ ἀγῶνος, ὅστις ἀρξάμενος ἀπορροφᾷ πᾶν τὸ ἐνδιαφέρον, τίς φροντίζει ἂν ὁ Μάρκος θὰ νυμφευθῇ τὴν Ἑλένην, ἢ ἂν θὰ νυμφευθῇ τὴν Μαρίαν, ἢ ἂν διόλου θὰ νυμφευθῇ; Ἀλλὰ, κατ' ἐπιστολὴν τοῦ ποιητοῦ πρὸς τοὺς ἀγωνοδίκας, τὸ ποίημα ἔχει καὶ ἐξακολούθησιν. Ὁ Μάρκος, ὅστις δὲν φαίνεται πολὺ λεπτῶν ἀργῶν ἄνθρωπος, πείθει τὴν Ἑλένην νὰ τὸν νυμφευθῇ παρὰ τὴν θέλησιν τῶν γονέων της, δὲν ἠξέουρον διατὶ ἀρνούμενων. Ἀλλ' ἐπέρχεται ἡ Μαρία καὶ ταράττει τοὺς γάμους τῶν, κατηγοροῦσα αὐτοῦ ὡς ἀχαρίστου, καὶ ὡς φονεὺς τοῦ μνηστῆρος τῆς Ἑλένης, ἧτις Ἑλένη τὸν ἐγκαταλείπει διὰ τοῦτο, ἂν καὶ, ἦδη νυμφευομένη, ἦτον εὐλογον ν' ἀδιαφορῇ πλέον διὰ τὸν ἄλλον, διὰ τὸν παλαιὸν μνηστῆρα, ὃν ἄλλως ἐνομιζόμενον ὅτι εἰμίσει, καὶ ὃν καθὼ προδότην, ἔπρεπε νὰ θεωρῇ ὡς δικαίως τιμωρηθέντα. Ἐγκαταλιποῦσα δ' αὐτὸν, ἐπιστρέφει πρὸς τὸν πατέρα της, ὅστις τὴν ἀποβάλλει, καὶ ἀποθνήσκων τὴν καταράται, αὐτὴ δὲ γίνεται μοναχῆ.

Μοναχὸς δὲ γίνεται καὶ ὁ Μάρκος μετὰ τὸν ἀγῶνα, καθ' ὃν ἐξηκολούθησε πολεμῶν, καὶ ἐξομολογούμενος μίαν ἐσπέραν εἰς τὸν ἠγούμενον, τῷ λέγει ὅτι ἀπῆντησέ ποτε τὸ σῶμα τῆς μνηστῆς του, τῆς μοναχῆς Ἑλένης, πνιγείσης ἐν ναυαγίῳ, καὶ ἀναγνωρίζεται μέχρι τέλους ἀδελφὸς τῆς Μαρίας καὶ τοῦ ἀντεραστοῦ του ὃν ἐκρέμασε, καὶ υἱὸς τοῦ ἠγούμενου, δι' ὃ ἀπέρχεται εἰς σπήλαια καὶ ὄρη, καὶ ἐξ ἐνός τῶν ὑψηλοτέρων ρίπτεται εἰς ποταμὸν καὶ πνίγεται.

ἴσως τοσοῦτον δὲν θὰ ἐνδιετριβόμεν εἰς τὴν ἐξιστορίαν τῶν ἐναγωνίων περιπετειῶν τοῦ ποιήματος τούτου, ἂν δὲν ἐνομιζόμεν καλὸν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἀπὸ τίνος χρόνου οἱ πλεῖστοι τῶν ποιητῶν ἡμῶν ἦρωες, ἀφ' οὗ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦτον πολεμουσιν ὑπὲρ τῆς πατρίδος, δέχονται τὴν ἐρωμένην των, ἐρχομένην ὑπὸ ἀνδρικῶν ἐνδυμα νὰ συμπολεμήσῃ μετ' αὐτῶν, ἔπειτα γίνονται μοναχοί, ἔπειτα ἐξομολογοῦνται, ἔπειτα ἀναγνωρίζονται ἀδελφοὶ τῶν ἐρωμένων των καὶ υἱοὶ τῶν ἐξομολογητῶν των, καὶ ἔπειτα ἀποθνήσκουσιν. Ὅλοι ἔχουσι συγγενικὴν τινα φυσιογνωμίαν, ὅλοι φαίνονται ὑπὸ τὸν αὐτὸν γεννηθέντες ἀστέρα, ἀστέρα ὅμως οὐ αἰ ἀκτίνες σπανίως διαλύουσι τὴν περιβάλλουσαν αὐτοὺς ἀτμοσφαιραν ψυχρολογιῶν καὶ ἀπιθανοτήτων.

Ὁ αὐτὸς ποιητὴς συγκαθυπέβαλε καὶ δύο Ἑλεγεία, τὸν Θάνατον καὶ τὴν Μελαγχολίαν, ἐν στίχοις ὁμοιοκαταληκτοῖς οὐχὶ κακοῖς, κοινῶν τόπων φορτικῆν ἐπανάληψιν.

Ὁ δὲ Πύργος τῆς Βορδῶνης ἔχει ὑπόθεσιν πεζὴν ὄλων, ἀπιθάνως συνοφασμένην. Ἡ Κυρία Παχυγιάννα, κάτοικος τοῦ πύργου, ἔχει κρίσιν δι' ἓνα κῆπον πρὸς τὸν Μεχμέτ Ἐμίνην, διοικητὴν τοῦ Μιστραῖ, καὶ τὴν κερδίζει. Κατ' αὐτῆς στέλλει ὁ Ἐμίνης πρὸς ἐκδίκησιν ληστὰς* αὐτὴ δὲ, καὶ τοὶ ἐγκαίρως εἰδοποιηθεῖσα, μένει μόνη εἰς τὸν πύργον μετὰ τῆς θυγατρὸς της καὶ δύο γεροντισσῶν, χωρὶς οὐδ' ἐνός κἄν ὑπηρετοῦ, καὶ τὴν νύκτα, ὅταν οἱ λησταὶ ἐπέρχωνται, φονεῦει προχειρῶς ἡ ἴδια τρεῖς τέσσαρας καὶ τὸν ἀρχιληστήν, καὶ ἔπειτα καταβιάζει ἀπὸ τὸ παράθυρον, διὰ νὰ φύγῃ εἰς τὰ ὄρη τὴν θυγατέρα της μετὰ μίαν τῶν δύο γυναικῶν. Ἐπὶ τῆς φυγῆς των δὲ συλλαμβάνονται, οὐχὶ μὲν ὑπὸ τῶν ληστῶν, ὡς ἦτον λίαν ἐνδεχόμενον, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Σελίμη, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἐμίνης, ὃς τις ἠγάπα τὴν κόρην, καὶ τῇ ἐψάλλε πρὸ καιροῦ μυστηριώδη ἄσματα ἐκ τοῦ ἀπέναντι λόφου, καὶ ὅστις ἔκων ἔκουσαν τὴν φέρει εἰς μοναστήριον, καὶ ἐκεῖ βαπτισθεὶς τὴν νυμφεύεται. Μεταξὺ δὲ βαπτιζόμενος ἀναγνωρίζεται (ἰδοὺ, ἀναγνωρίζεται καὶ αὐτός!) υἱὸς τοῦ ἀναδόχου του. Ἐπέρχεται δὲ καὶ εἰδήσις ὅτι ὁ Ἐμίνης ἀπέθανεν ἀπόπληκτος,

* καὶ οἱ νεόνυμφοι, ἀφ' οὗ τὴν εὐλογίαν ἐδέχθησαν τῶν μοναχῶν, εὐθὺς μετὰ τὸν δεῖπνον ἀπῆλθον ἵνα εὐρωσιν ἀλλοῦ τὸν φίλον ὕπνον!

Ἡ δ' ὑπόθεσις τῆς Σκιάς τοῦ Κωνσταντίνου εἶ-

ναι κατὰ τοῦτο συγγενεστέρα πρὸς τὴν τοῦ Κολοκοτρώνη, ὅτι εἶναι καὶ αὐτὴ καθαρὰ ἱστορία, δραματικωτάτου συμβάντος, τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, περὶ ἀρήγῃσι, καὶ τοὶ πολλὰς ἔχουσα τὰς παρεκβάσεις καὶ τὰς ἐπιφωνήσεις. Ὁ Κωνσταντίνος μάλιστα, ἀπὸ τῆς 37 στροφῆς, ἐν ἧ λέγει ὅτι τῆς προδόσεως τὴν Κωνσταντινούπολιν α φίλης Εὐρώπης, ὁ καιρὸς θ' ἀποπλήρη τὴν ὄφρον δι' ἔργων φίλιας, καὶ ὅτι « πολλοὺς θὰ γεννήσῃ υἱὸς Βεραγγέρους », ὡς ἂν ἦν ὁ Βεραγγέρος ὁ μόνος ἢ ὁ ὑπάτος τῶν φιλελλήνων, λαμβάνει μέχρι τῆς 54 στροφῆς ὕψος ἐφημεριδογράφου μᾶλλον ἢ πνεύματος μακαρίου, γνωρίζοντος καὶ ἀναγγέλλοντος τὰς βουλάς τοῦ Ὑψίστου.

Μετὰ τὰ ποιήματα δὲ ταῦτα, ἀπαντῶνται τρία ἔτερα, τοῦτο ἔχοντα τὸ κοινὸν πρὸς ἄλληλα, ὅτι εἰσι τὰ μόνα ἀνήκοντα εἰς τὸ καθαρῶς λυρικὸν εἶδος. Ἡ λυρικὴ ποίησις, στερουμένη πλοκῆς, εὐρέσεως καὶ ἠθοποιήσεως, εἶναι ἀπλῶς ἡ κραυγὴ τῆς καρδίας, ἢ διὰ μουστοπνεύστου γλώσσης ἀποκαλύψις ποιητικῶν αἰσθημάτων καὶ ιδεῶν. Τὰ ἀφευκτα ἐπομένως αὐτῆς προσόντα εἰσὶν, ὕψος ιδεῶν, θερμότης αἰσθημάτων, στιχοουργίας ἀρμονία, γλώσσης κάλλος καὶ ἐντέλεια. Τὸ ἐν ἐκ τῶν προκειμένων ποιημάτων, Ἡ ρεατικὴ καρδία ἐπιγραφόμενον, στερεῖται πασῶν τούτων τῶν ἰδιοτήτων σχεδὸν ἐντελῶς, καὶ λυπηρὸν θὰ ἐλογιζόμεθα, ἂν σπουδαίως ὁ ποιητὴς αὐτοῦ φρονῇ, τι λέγει ἐν τῇ 105. στροφῇ τῆς δευτέρας ὠδῆς του, ὅτι « ἡ ποίησις εἶναι τῆς ζωῆς του τὸ μόνον μέλλον. »

Ἀσυγκρίτως τούτων ἀνώτεροι εἰσὶν αἱ λυρικά συνθέσεις αἱ ἐπιγραφόμεναι α' Ἐμπνεύσεις », αἵτινες δὲν εἶναι μὲν ἀπῆλλαγμένα ἐλαττωμάτων περὶ τὴν φρασσεολογίαν καὶ κυριολεξίαν (α), ἔχουσι δὲ καὶ ἀσθενῆ χωρία, ὡς τὴν οὐχὶ ἀξίως ἐκυτῆς περιγραφομένην φοβεράν σκηνὴν τοῦ Ζαλόγγου, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἔχουσι τὰ ἐπαινετὰ, στιχοουργίαν μὲν ἀκριβῆ καὶ ἀρμονικὴν, γλώσσαν δὲ πολλάκις καλῶς κεχρωματισμένην, καὶ θερμότητα ποιήσεως εἰς τὸ αἶσθημα, καὶ εὐτυχεῖς τινες ιδέαι πρωτοτύπως ἐκφραζόμενας. Ἐντονοὶ εἰσὶν αἱ ἀκόλουθοι στροφαὶ πρὸς τοὺς ὑπὸ ζυγὸν Ἡπειρώτας:

« Ἀπ' ἐδῶ, ἀπὸ τῶν βράχων, ὅθεν ὁ φλεγέθων ῥέει, καὶ τὰ βέυματά του σῦρει ὁ βραγχώδης Κωκυτός, ὦ! ποσάκις δὲν ἐφάνη ὁ γενναῖος νὰ παλαίῃ τοῦ Σουλίου ἀετός! »

« Μὲ παλάμην ὄπλοφόρον εἰς πυρτίδος καπνοῦς ἢ Σουλιώτισσα παρθένος ἐκ τῶν μαύρων τῆς ὀρέων ὡς μετέωρον ποσάκις δὲν ἐπέλαμψεν ὠραῖον, τὸν Ἄλῆν καταπτοῦσα μὲ θανάτου κεραυνούς! »

(α) Χλόη θολή (σ. 13), δάκρυ ἰσχνὸν (σ. 18) κρύσταλλα (ἐπιθετικῶς) πλευρὰ (σ. 4), τὰ βήματα ἐξανταλοῦντα μόνον τὸν συριγμὸν τῆς αὐρᾶς (αὐτ.), ὅτι ὁ ποιητὴς εἶναι εἰκὼν ἀσθενοῦς γυναικὸς (σ. 13), καὶ κλαίει ὡς παιδίον, ὅταν τὸ δέρε μῆτρυιὰ (αὐτ.) κτλ.

«Πᾶσα ἔρως δὲν ἦτο Κλέπτου φιλελεύθερος σιμμία,
πᾶσα φωλεὰ θηρίου φωλεὰ ἀρματωλοῦ;
Τὴν ἔσφρινα, τότε ἔζη ἡλικία γραία, νέα,
ἀλλοῦ σπείρουσα τὸν τρόπον καὶ τὸν θάνατον ἀλλοῦ.»

«Πᾶσα βράχις, πᾶσα πέτρα, τὰ ὑψώματα, τὰ ὄρη,
τῆς ἀνδρείας σας δὲν κείνται Μαισωλεῖα ὑψηλά;
Πῶς ἀπέμαθεν ἡ χεὶρ σας τῶσον εὐκάλα τὸ δόρυ,
καὶ ἡ ὄψις σας ἐν μέσῳ τῶν κινδύνων καὶ γελᾷ;»

καὶ καλαὶ αὐταὶ αἰ ἐκ τῆς ὠδῆς πρὸς τὴν ἀνοιξιν

«Εἰς τὴν ἐρήμην στήγην μου, ὦ χελιδὼν, τί θέλεις;
μὴ θορυβῆς τὰς σκέψεις μου, ἀπόδημον πτηνόν.
Ἄν στεναγμοὺς με στεναγμοῦς νὰ συνενώσῃς μέλλῃς,
ἂν νὰ μεμνηθῆς τὸν οὐρανόν,
κλήσιόν μου· ἀλλ' ἐὰν ἡ ἀνοιξὶς σὲ στέλλῃ
τοῦ ἔργου σου πρὸς ἐμὲ χαριόμονον Ἑρμῆν,
ἐὰν ἐκείνην ψάλλῃς τῆς γλώσσης σου τὰ μέλη,
δὲν ἤλθες εἰς κατάλληλον, ὦ χελιδὼν, στήγην.»

ὅπου ὁμοίως ἡ πεζὴ φράσις α εἰς κατάλληλον στιχό-
μην δὲν ἀρμόζει εἰς τὴν εὐγένειαν τῆς λυρικῆς
ποιήσεως. Καὶ ποίησιν περιέχει τὸ τέλος τοῦτο
τῆς ὠδῆς εἰς τὸν θάνατον τοῦ Ιούδα

«Ὡς φέρετρον τοῦς ὅμοιους των εἰς τὸ φρικτὸν φορτίον
προσέφερον αἱ δαίμονες, καὶ εἰς τὸν ἄθῃν κάτω
τὸ θυμὸν κατεβίβαζον τῶν μαύρων Ἑρινύων,
ἐν ᾧ τὴν ἀμάρτιαν του εἰσέτι κατηράτο.»

«Ἄλλ' ὅτε τοῦ Ἀγέροντος προσήγγισαν τὸ βεῦμα,
τὸ βεῦμα δρόμον ἤλλαξε, φριττόντων τῶν δαιμόνων.
Ὁ Κέρβερος εἰσῆγχε καταπλαγεῖς, καὶ μόνον
ὁ Κάϊν ἐπλησίασε τὸ ἀδελφόν του πνεῦμα.»

Προτερήματα ἀνάλογα τοῖς τῶν ἐμπνεύσεων
τούτων ἔχει καὶ ἡ ἑτέρα συλλογή, ἡ ἐπιγραφόμε-
νη α Ποιήματα β, κάλλος στιχουργίας, ἀκριβείαν
καὶ καθαρότητα γλώσσης, φράσεις πλοκῆν ἔντονον
καὶ ἐπιμελῆ, ἂν οὐχὶ πάντοτε (α), ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ
πολύ, καὶ ἐν γένει αἰσθησιν τοῦ καλοῦ ἐν τῇ γλώσσῃ.
Ἰπὸ δὲ τὸ ἐν γένει καλὸν αὐτῶν περιβλήμα,
περιέχουσι τὰ δοκίμια ταῦτα μεταξὺ τινῶν ἀση-
μοτέρων, καὶ τινῶν κοινῶν τόπων, συχνὰ τ' ἀ-
ποδεικνύοντα καὶ φαντασίας πλοῦτον καὶ αἰσθημα-
τος περιουσίαν, ὡς εἶναι τὸ ποιήματιον τὸ ἐπιγρα-
φόμενον α Ἐπιγράμματα β.

(α) Ὁμοιοκαταληξία τῆς ληγουσῆς οὐχὶ ἀκριβής. ἘγερδΣ= φουερδΝ. (στ. 122 καὶ 126), κατὰ παράθεσιν. «Οἱ ἤχοι ἔως ποῦ τῆς φωνῆς σου» (στ. 521), στίχος παράνοτος. Πολλὰ ὡς ἐντὶ α ο. σ. ι, ἴσως παροράματα τῆς ἀντιγραφῆς, διότι δὲν ἀπαντῶνται ἐν ὁμοιοκαταληξίαις. «Ἐκαμὲς θύματα» (στ. 54), ἴσως ἐκ τῆς ὁμοιοκαταληξίας. «Ὁμοίως α ν ἐ φ ο ς φ ρ ι κ τ οῦ θ ἀ ν ἄ τ ο υ ἀ π ε ι λ ο ῦ γ τ ἄ τ ἔ κ ν α π ο υ» (στ. 214) ὁμοίως ὅτι ὁ πλοῦσιος «εἶθε, τὰ βράχια τῶν πενήτων, καὶ ἐξήφασθη ὁ νεῖρον τῆς τρυφῆς ἀπάτης.» κτλ.

«Ἦτον ὠραῖον ἄγαλμα ἀρχαιοτάτων χρόνων,
σωθὲν ἐκ τῶν κατακτητῶν, σωθὲν ἐκ τῶν αἰώνων.
Θλίψιν τινα ἐξέφραζεν ἡ εὐγενὴς μορφή του,
καὶ ἔργον μεγαλοφυῶς ἐφαίνετο τεχνίτου.»

Τοῦτο ἐπιπλακεῖται ὁ ποιητὴς ὡς μάρτυρα τῶν ἡ-
μερῶν ἐφ' ὧν ἵστατο ἰδρυμένον, καὶ δι' αὐτοῦ πα-
ριστᾷ εὐφυῶς μικρογραφίαν τῆς ἀρχαιότητος. Δὲν
νομίζομεν δὲ δίκαιον νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὸν καλὰ
ὑποσχόμενον ποιητὴν τούτον, χωρὶς νὰ παραθέσω-
μεν καὶ ἐξ αὐτοῦ καὶ τι παράδειγμα, καὶ ὡς
τοιούτον ἐκλέγομεν μέρος τοῦ ποιηματίου τοῦ ἐ-
πιγραφόμενου α Ὁ μέγας Ἐπαίτης. α

«Ἄνεμος πνεῖ ψυχρὸς χειμῶνος,
καὶ ἦδη στρώμα παχὺ χιόνος
τὴν γῆν καλύπτει.
Εἶναι κλεισμένη πᾶσα οἰκία
εἰς τὸ χωρίον, καὶ ἡ ἔστια
σπινοθήρας βίπτει.»

«Ἐπαίτης ἵσταται εἰς πρὸ θύρας,
καὶ ἐξ ἡμιθραύστου ἐκχέει λύρας
ὠδὸς γλυκείας.
Οἱ ὀφθαλμοὶ του εἶν' ἐσθεσμένοι.
καὶ μ' ὄλον τοῦτο ἐντός των μένει
πῦρ εὐφύας.»

«Ἄνοιξάτέ μου, ἀνοιξάτέ μου!
Αἱ χεῖρες ἦδη αἰ γηραιά μου
παγώνου, φίλοι.
Σχεδὸν ἐξέλιπεν ἡ ψυχὴ μου,
καὶ παγωμένη φεύγ' ἡ πνοή μου
ἀπὸ τὰ χεῖλη.»

«Ἄσυλον δότε μοι στιγματίον,
καὶ θὰ σὲ ψάλλω ἔσθ' ὠραῖον.
Στέγασμα μόνον
μ' ἀρκεῖ, καὶ ἄρτου μικρὸν ψυχίον,
ἀφ' οὗ διάγω, πεινῶν, τὸν βίον,
καὶ ζῶ παγώνων.»

«Ναί, θὰ σὲ ψάλλω ἔσθ' ὠραῖον,
ἔργ' ἀθανάτων καὶ ἡμιθέων
ἢ καὶ ἀνθρώπων,
ἔργα θὰ εἴπω μαχῶν ὀργίλα,
θὰ περιγράψω ἦθη ποικίλα
ποικίλων τόπων.»

«Θ' ἀπαριθμήσω στρατὸν ἠρώων
ἀπανταγῶθεν δραμόντ' ἀθρόον
πρὸς τὸν ἀγῶνα,
ὅπου ὑπῆρξε ποτὲ ἡ Τροία,
καὶ ὅπου σήμερον τὰ θηρία
πλανῶνται μένα.»

«Θὰ περιγράψω τοῦ Ἀχιλλέως
τὰς πράξεις, ὅσο θνητὸς καὶ νέος
ἐπράξε θεῖα,
πῶς ἠγωνίσθη αὐτὸς μεγάλως
εἰς τὸν ἀγῶνα, εἰς ὃν τὸ κάλλος
ὑπῆρξ' αἰτία.»

« Πῶς τῆς ἰθάκης ὁ Ἄναξ γέρον
πρὸς μακρὰς χώρας τὸ βῆμα φέρων
ἀπεπλανήθη.
Ἐκεῖ δὲ πόσας ἤκουσε γλώσσας
καὶ ἔθνων σωρείας εἶδεν ὀπίσται,
καὶ ἔμαθεν ἦθη.»

« Ἀλλὰ ἡ θύελλα ἐπαυξάνει,
καὶ νὰ μὲ σώσῃ οὐδεὶς ἐπάνη.
Οἱ ἐνοικοῦντες
θερμοὶ παγώνοντα λησιμονοῦσι,
καὶ τὸν ἐπαίτην περιφρονοῦσι
αὐτοὶ πλουτοῦντες.»

« Ἄνοιξάτέ μοι, τυφλὸς καὶ γέρον,
βῆμα κλονούμενον περιφέρων
τοσοῦτον χρόνον,
παντοῦ εὐρίσκω σκληρὰς καρδίας,
παντοῦ βραχύνους καὶ κακουργίας,
παντοῦ τὸν πόνον.»

« Πλανῶμαι πάντοτε συναθροίζων
γνώσεις, καὶ ἅμα διασκορπίζων
τὰ ἔσματα μου.»

« Ἄλλ' οὐδ' ἡ μνήμη μου κᾶν θὰ ζήσῃ,
καὶ ἡ πλάξ τοῦ τάφου μου θὰ ἐγκλείσῃ
καὶ τ' ὄνομά μου.»

« Ἐν μέσῳ τόσων δεινῶν καὶ πόνων
μὲ παρηγόρουσ' ἐλπίδες μόνον
ἀθανασίας.
Γενεὰς ἄλλας δικαιοτέρας
ἤλπισα μάτην. Ἴδού τὸ πέρας
ζωῆς ἀθλίας.»

« Ἡ ὠρα ἐφθασε τοῦ θανάτου,
ἐνῶ εἰς ὄνειρα ἀθανάτου
ἐπλεον κλέους,
καὶ μόλις ὄρων ἀσθενὲς σῶμα,
ἤλπιζον, ἄφρων ἐγὼ, ἀκόμα
καίρους ὠραῖους! » . . .

« Ἄλλ' ἀφῆνης ἐπαυσεν ἡ ὠδή του,
ἡ λύρα ἐπεσε, τοῦ προσέβουτο
κτεῖμα ἀρχαίου.
Ὁ τελευταῖος δὲ ταύτης στόνος
μὲ τὴν ἐσχάτην πνοήν του μόνος
ἐμίχθη κλαίων.»

Καὶ μὲ χιόνος τὸ πρῶτ' στρώμα
καμῆν τις εὖρα γέροντος πτώμα
κακαλυμμένον.
Ἐκράτει ἔτι παρὰ τὴν χεῖρα
λύραν, καὶ εἰς ταύτην « Ὁμήρου λύρα
ἦν γεγραμμένον.»

κ. τ. λ.

Ἔτερον δὲ τῶν Ποιημάτων τούτων, ἐπιγραφόμε-
νον α πρὸς τὸν Καράρη, περιέχει τὴν αὐτὴν
σκηνὴν ἣτις περιγράφεται καὶ ἐν τῷ Κολοκοτρῶνῃ,
τὴν τῆς ἐν Χίῳ πυρπολήσεως τῆς Ναυαρχίδος,
πολὺ ὅμως ἐκείνης καλλιπέστερον. Πραττρέχομεν
ὅμως αὐτὴν, διότι ὑπ' ὅψιν ἔχομεν καὶ τρίτην τοῦ
αὐτοῦ ἀνδραγαθήματος ἐξεικόνισιν, ἀμφοτέρων τῶν
ἄλλων ζωηροτέρων καὶ ποιητικωτέρων, καὶ περιε-
χομένην ἐν ποιήματι ἄγοντι ἡμᾶς εἰς τὸ τελευ-
ταῖον ὁροπέδιον, ἐφ' οὗ θάλλουσι τὰ κάλλιστα τῶν
κατὰ τὸ ἐνεστὸς ἔτος φυνέντων ποιητικῶν προϊόν-
των. Τῆς κατηγορίας δὲν τοῦτο τῶν ἐπικῶν ἢ διη-
γηματικῶν ποιημάτων, ἐπιγράφεται α Ἄγιος Μη-
τᾶς, καὶ διαπρέπει μεταξὺ τῶν ἀξιολογωτάτων
ἐν τοῖς ὑποβληθείσιν, ἂν καὶ ὑπερβολικῆν εὐρομεν
τὴν εἰς ἐαυτὸν πεποιθήσιν τοῦ ποιητοῦ, ἀζιούντος
ἐν τῇ ἄλλῃ ὠραία πρὸς τοὺς κριτὰς προσφωνήσῃ
του, ν' ἀντιπαραβληθῇ πρὸς ἕνα τῶν συνεχέστερον
στεφέντων ἐν τοῖς ἀγῶσι τούτοις, ὃν καὶ εἰρωνεύε-
ται, λέγων

« καὶ μὲ τοὺς ἐξαμέτρος του, ἐξάπηγος τὸ πλάτος,
ὁ φίλος Ὀρρανίδης μας δὲν μὲ πτοεῖ συγγράφων »

διότι, ἂν καὶ τὸ ποίημά του ἔχη πολλὰς ἀρετάς,
δι' ἧς δύναται ὁ ποιητὴς νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐφάμιλλ-
λος τῶν προαρτιστευσάντων, ἔχει ὅμως καὶ ἐλατ-
τώματα, δι' ἃ ἔπρεπε νὰ πτοηθῇ τὴν σύγκρισιν
προκαλῶν πρὸς ἕνα τῶν μᾶλλον εὐδοκιμησάντων
μεταξὺ αὐτῶν.

Ἀρχόμεθα δ' ἀπὸ τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ ποιή-
ματος τούτου, καθ' ὃ θεωροῦντες αὐτὰ ὡς ἤττονα
τῶν προτερημάτων, καὶ εἰς αὐτὰ θέλομεν λεπτο-
λόγως μᾶλλον ἐνδιατρίψαι, διότι ὅσο πλησιέστερον
τῆς ἐντελείας τὸ ποίημα, τόσο ἀζιώτερον προσο-
χῆς, ὅσο χρηστοτέρας παρέχει ἐλπίδας ὁ ποιη-
τῆς, τόσο ἀφθονώτερος πρέπει νὰ διαψιλευθῆται ὁ
σπόρος τῆς ἐπικρίσεως, καθὼ δυνάμενος ποτὲ ἐκ
γονίμου ἐδάφους νὰ βλαστήσῃ γενναίους καρπούς.
Ἄλλως τε εἰς καλὸν ποίημα δύναται τις νὰ κατα-
δείξῃ λεπτομερῶς ἐλαττώματα εἰς δὲ κακόν, τί
νὰ καταδείξῃ ὅταν εἶναι ὄλον ἐλάττωμα;

Καὶ ὡς μὲν πρὸς τὴν στιχουργίαν, πλὴν τῆς ἀ-
τελοῦς εἰς τὴν λήγουσαν ὁμοιοκαταληξίας, ἀπαν-
τῶνται καὶ τινες, σπάνιοι ὅμως, τραχεῖς ἢ παρά-
τονοι στίχοι (α), καὶ τὸ αἰσθηματὰ ἐνδομύχως
(Α, 8), πρέπει ὡς ἀτέλεια νὰ θεωρηθῇ, διότι εἰς
τὴν καθαρὰν τοῦ ὄλου ποιήματος γλώσσαν δὲν ἐγ-
χωρεῖ ἡ τοιαύτη τῶν φωνηέντων συναλοιφή, ἢ ὃ
ἐκθλιψῆς ἔσται τραχεῖα. Ὁμοίως δὲ καὶ ὑπὸ τὴν
γλωσσικὴν ἐποψίν ἀπάδει πρὸς τὸ λοιπὸν καθα-
ρεῖον ὕφος ἡ συγκοπή ἔς τὸν ἔστην, καὶ ἐτι μᾶλ-
λον ἢ καὶ τοῖς χυδαίοις ὀλίγον συνήθης κείνος
(Γ, 15), καὶ τοι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀπαντωμένῃ.
Ὁμοίως μεμφομέθα καὶ τὴν γενικὴν δὲν ὁμοίαιε

(α) «Κ' ἦς σ τινος οὐτ' ἐφάνη, (Α, 2). «Ἐν ν μ ε-
σ φ σ ι γ ἦ ς ι ε ρ ἄ ς (Α, 8). «Κ' ἦ σ θ ἄ ν θ η λ ε π τ ὠ ν
φ ρ ι κ α σ μ ὄ ν.» (Α, 16), κτλ.

τοῦ πατρὸς (Α, 3), καὶ ἀπελούμεθα μάλιστα τῆς περιστάσεως ὅτι ἐνετύχουμεν τῷ κακοζήλῳ τούτῳ ἰδιωτισμῷ οὐχὶ μόνον ἐν ἐκείνοις τοῖς ποιήμασιν, ἐν οἷς οὐδὲν ὑγιές, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐνὶ τῶν δοκιμωτέρων, ὅπως ἐξαισιωόμεν κατ' αὐτοῦ, κινδυνεύοντος, ἀπὸ τοῦ βαθυτάτου ἀντλοῦ τῆς χυδαιολογίας νὰ κατακλύσῃ τὴν σημερινὴν ἡμῶν γλῶσσαν καὶ φιλολογοίαν, καὶ προστατευομένου ὑπὸ τινῶν, θεωρούντων ὡς ἀποπνεόν κλασικὴν χάριν τὸ καὶ μὴ εἶπεσ καὶ σοῦ εἶπα, καὶ διῆχυριζομένων ὅτι τὴν ἀρχαίαν καὶ παρ' ἡμῶν τόσον εὐκόλως καθιερωθεῖσαν δοτικὴν πρέπει ν' ἀντικαθιστῶμεν οὐχὶ καὶ διὰ τῆς ἐν κοινῇ γρήσει αἰτιατικῆς, ἀλλὰ διὰ τῆς γενικῆς, ἐπὶ τῷ κωμικῷ λόγῳ ὅτι ἀμφοτέραι εἰσὶ πλάγλαι πτώσεις· καὶ ἕτερα· δὲ τινὰ ἀπαντῶνται τὰ κατακρίτεια ἐν τῷ ποιήματι, καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψίν τῆς γραμματικῆς ἀκριβοῦς, καὶ ὑπὸ τὴν ἐπι σπουδαιότεραν τῆς φράσεως καὶ τοῦ ὕφους, ὧν παραδείγματα συντομίαις χάριν παραπέμπομεν εἰς σημειώσιν (α).

Ἀλλὰ τὸ κυριώτερον τῶν ἐλαττωμάτων εἶναι, νομίζομεν, ἡ τοῦ μύθου τοῦ πονήματος εὐρεσις καὶ διασκευή. Ἐένος περὶ ἐσπέραν ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἐν Χίῳ ἐρημεκλήσιον τοῦ ἀγ. Μηνᾶ, καὶ ἐδαρυθῆμε ἀναπολὼν τὰς σφαγὰς ὧν ἡ θέσις αὐτῆ ὑπῆρξεν ἐν τῶν φοβερῶν θεάτρων, διότι καὶ αὐτὸς ἦν τῆς σκηνῆς ἐκείνης ἥρωσ καὶ θῦμα. Βλέπων δὲ αὐτὸν γέρον ἱερεὺς, καὶ ἐννοῶν ὅτι

« μέγας πόλεμος τελεῖται αἰσθημάτων
ἀνίας, παθημάτων,
ἐντὸς ἀ γ ν ἡ σ ψυχῆς »,

καὶ ἀκούων αὐτὸν α ἐκφωνοῦντα φ ρ ι κ α λ έ ω ς » ὅτι τὴν κόλασιν αὐτὴν τὴν κλείει εἰς τὰ στήθη », « ἐθλίβη καὶ αὐτὸς », καὶ τῷ λέγει ὅτι ὀμιλεῖ πρὸς α δυστυχέστερον » αὐτοῦ, διότι

« καὶ ὑπὸ μέτωπον ὠχρὸν
καὶ ἐξῆτιδομένον
δὲν κρύπτει ὠπλισμένον
κ' ἐργίλον συνειδός »,

ἐνῶ αὐτοῦ τὴν ψυχὴν α φλέγει κρητὴρ πηθῶν σφοδρῶν ». Ἀφ' οὗ δ' οὕτως ἐκ πρώτης ὄψεως ἐνεπιστεύθησαν ἀλλήλοις ὅτι μεγάλα ἦσαν τὰ δυστυχήματα καὶ τὰ πάθη των, προσέρχονται εἰς τοῦ νεοῦ τὴν πύλῃν, ὅπου

(α) « Ἄ κ ο υ μ β ῆ » (Α, 4), λέξις λατινική· « Ἐ γ γ ῆ ρ ᾶ σ α ς » (Α, 7), ἀντι γηράσας. « Δ α κ ρ υ β ρ ε χ ῆ ς » (Α, 13), ἀντι δακρύβρεκτον. « Ἐ γ γ ῆ ῖ ο ς » (Α, 20), ἀντι ἐγγίσω.

« Ἡ ἄλλη (χεῖρ) μ' ἀθ υ μ ί α ν
τὸ μέτωπον κρητῆι,
ὡ ς ἄ ν θ ρ ω π ο ς, ὅστις ζητεῖ, κτλ. » (Α, 6)

Ἡ χεῖρ δὲν κρατεῖ μ' ἀθ-μίαν, οὕτε ὁμοιάζει ἀνθρωπῶν. « Ἐ ν μ έ σ φ σ ι γ ῆ ς » (Α, 3) ξενικόν. « Φ ο θ ε ρ ᾶ αἰσθημάτων » (Αὐτ.) τὰ ἐμπνεόμενα ὑπὸ ἤχου. « Φ ρ ι κ α λ έ ω ς ἐκφρανεῖ » (Α, 9). « Τὸ πάθος κινεῖ τὸ β ᾶ θ ο ς τ ὠ ν σ τ έ ρ ν ὠ ν » (Αὐτ.). « Τ ε λ ε ῖ τ α ι πόλεμος » (Α, 13). « Ἀ ὐ π ῆ ᾶ λ γ ο ι ν ῆ » (Αὐτ.), ὅπου τὸ ἐπιπέτον παρέλκει. « Ἐ κ ε ρ μ ᾶ σ α ς ε τ ο ῦ ς ἐχθροῦς (B, 1). « Σ μ ῆ ν ο ς φύλλων » (Γ, 13). « Δ α β ὠ ν ὕ φ ο ς ε μ π λ ῆ κ τ ο ῦ » (Αὐτ.) κτλ.

« ἐθρῆνει τρίτον πλάσμα ἐπίσης δυστυχῆς »

« γυνὴ προβεθηκυῖα, ἀλλ' ἐπι θελκτικῆ ».

« Ἀκόμα ἐν θῦμα συμφορᾶς » λέγει ὁ ἱερεὺς πρὸς τὸν ξένον, προσθέτων ὅτι « οὐτε τ' ὀμοῖα γνωστὸν τῷ εἶναι τῆς ἀθλίας ». Τότε ὁ ξένος διηγείται τὴν ἱστορίαν του εἰς τὸν ἱερέα, καὶ εἶναι α ὁ τῶν παθημάτων του βαρὺς ὄρμαθος » ὅτι παρευρέθη εἰς τὴν σφαγὴν τῆς Χίου, καὶ ἀπώλεσεν ἐκεῖ τὸν πατέρα καὶ τὴν ἐρωμένην του. Ἀλλ' ἐκεῖ ἐξέρχεται τοῦ νεοῦ ἡ προβεθηκυῖα γυνή, καὶ α μετ' εὐήχου θερμῆς στοναχῆς » ἀνακράζουσα « Παῦλε, Παῦλέ μου », ἀναγνωρίζει ἐν τῷ ξένῳ τὸν ἐραστὴν τῆς, ὡς καὶ ὁ ξένος ἐν τῇ προβεθηκυῖα γυναικί ἀναγνωρίζει τὴν ἐρωμένην του Ἀγαθὴν. Καὶ τότε αὐτῆ, « μετὰ μικρὰν ἀλλ' εὐγλωττον σιγὴν ἀκραιῶν πάθους », διηγείται πῶς ἀπέφυγε νὰ γίνῃ γυνὴ τοῦ ἀρπαγῆς τῆς Ὀθωμανοῦ, ὅστις ἐνίοτε μετεχειρίζετο τὰς παρακλήσεις ἐνίοτε δὲ τὰς ἀπειλάς· πῶς δ' ὅταν μίαν ἡμέραν ἐντελῶς ἐξεμάνη κατ' αὐτῆς, αἰφνης ἰδὼν ἕνα σταυρὸν ἐν αὐτῇ ἐφόρει, ἐκυριεύθη ὑπὸ φόβου, τὴν ἀφῆκεν ἐλευθέραν καὶ ἔφυγε. Τότε δ' ἐλθούσης τῆς σειρᾶς καὶ τοῦ μοναχοῦ νὰ διηγηθῆ τὰ συμβάντα του καὶ τὰ πάθη του, λέγει καὶ αὐτὸς ὅτι ἐγεννήθη Χριστιανός, ἀλλὰ α μικρὸν παιδίον τὸν ἤρπασαν τοῦ πατρικοῦ του οἴκου », καὶ τὸν ἐτούρκευσαν. Γενόμενος δὲ κατ' ὀλίγον μέγας χριστιανομάχος καὶ Πασᾶς, παρευρέθη, καὶ πολλὰς θηριωδίας ἐπραξεν, εἰς τὴν σφαγὴν τῆς πατρίδος του Χίου, καὶ μεταξὺ ἄλλων ἤρπασε τὴν Ἀγαθὴν, ἣν ἀνεγνώρισεν ὡς ἀδελφὴν του, ὅταν εἶδε τὸν σταυρὸν ἐν αὐτῇ ἐφόρει. Μετὰ δὲ ταῦτα παρευρέθη καὶ εἰς τὴν πυρπόλησιν τῆς νευαρχίδος, καὶ ἔκτοτε μεταμεληθεὶς, καὶ εἰς θεογνωσίαν ἐλθὼν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ Χριστοῦ, ἐπολέμηκεν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, καὶ καταντήσας τέλος εἰς Χίον, ἔμεινεν ὡς ἱερεὺς εἰς τὸν ἀγ. Μηνᾶν. Καιρὸν δὲ τινα μετὰ τὴν τριπλὴν ταύτην ἐξομολόγησιν, οἱ δύο ἄνδρες ἀπέθανον, διότι πλησίον τῆς μονῆς ἐκεινοῦ δύο τάφοι, καὶ ἐπ' αὐτῶν προσκύχεται α γραῖα γυνή,

« σεμνὴ ὡς νάρκισσος ὠχρᾶ, ὡς Ἴον μελαγχολικῆ ».

Μετὰ ταῦτα δὲ ἀπέθανε καὶ αὐτῆ, διότι ὁ ποιητὴς

« ἰς τοὺς τάφους ἐπανέκαμψε μετὰ καιρὸν ἀθῶμας;
« ἀλλ' ἀντι δύο . . . εὐρε τρεῖς ».

Τοιαύτη εἶναι ἡ πλοκὴ τοῦ ποιήματος· ἐν αὐτῇ δὲ πρῶτον παρατηροῦμεν, ὅτι ὄλοι αἱ συμφοραὶ καὶ ὄλοι ὁ ὄρμαθος τῶν παθῶν τῶν προσώπων, τούτῳλάχιστον τῶν δύο ἐκ τῶν τριῶν, εἰσὶ κατ' οὐδὲν ἀνώτερα τῶν παθῶν καὶ τῶν συμφορῶν ὅσαι ἐπέπεσαν ἐπὶ τὴν πολύστονον Χίον κατὰ τὴν φοβερὰν τῆς σφαγῆς ἐκείνην ἡμέραν. Ὄταν ὁ ποιητὴς ἐξελίσκη ζωηρῶς ἐνώπιον ἡμῶν τὴν αἰματηρὰν καὶ πολυδάκρυον ἐκείνην εἰκόνα ἐξολοθρευσεως τοσοῦτων χιλιάδων ἀνθρώπων, σφαγῆς συζύγων εἰς τὰς ἀγκάλας συζύγων, ἀδελφῶν πλησίον ἀδελφῶν, βρεφῶν εἰς τοὺς μαστοὺς τῶν μητέρων των, καταστρεφῶν καὶ

σεων, τίνε ἰδίαν συμπάθειαν δύνανται ν' ἀπαιτήσωσιν ἡ Ἀγαθὴ καὶ ὁ Παῦλος, οἵτινες εἰσὶ δύο ἐν μυριάδι, καὶ οὗτοι οὐδὲ καὶ παθόντες ὅσα οἱ ἄλλοι, καὶ μέχρι τέλους ἀβλαβεῖς σωθέντες, ὅσον καὶ ἂν κλαίωσι τὰς συμφορὰς των καὶ τὰ α ψυχοδόρα » των πάθη. Καὶ ἐπειδὴ περὶ παθῶν ὁ λόγος, ἄς ἐνθυμίσωμεν ὅτι παρὰ τοῖς νέοις ἡμῶν ποιηταῖς μεγίστη γίνεται χρῆσις καὶ κατάχρησις τῶν παθῶν καὶ τῶν συμφορῶν, αἰσθηματικῆς κληρονομίας, νομίζομεν, τοῦ Ὀδοιπόρου, θετοῦ υἱοῦ τοῦ Βύρωνος.

Ἡ βᾶσις λοιπὸν αὐτῆ τοῦ μύθου δὲν εἶναι ἐπιτυχῆς, διότι τὸ ἐνδιαφέρον ἐκ πρώτης ἀφετηρίας εὐρίσκειται κατεστραμμένον, καὶ ψυχρῶς ὁ ἀναγνώστης παρορᾷ τὰς βανίδας τῶν δακρύων τῶν ἡρώων τοῦ ποιήματος, ὅταν ἔχη πρὸ ὀρθαλμῶν τὸν ὠκεανὸν τῶν δακρύων ὅλας τῆς νῆσου. Ἐπειτα δὲ πόσον ἐξυμνημένη, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἀπίθανος ἡ πλοκὴ! Πῶς ἐκ τῆς πρώτης ὄψεως τοῦ ξένου ἐνοεῖ ἀμέσως ὁ ἱερεὺς ὅτι ἡ ψυχὴ του εἶναι ἀγνή, καὶ ὅτι ἔχει παθήματα καὶ ἀνίας; Ἡ ἀθυμία αὐτοῦ δὲν ἐδύνατο νὰ προέρχεται καὶ ἐξ ἀπλοῦ καμάτου, ἢ κεφαλοπόνου, ἢ ἄλλης τινὸς αἰτίας, περὶ τῆς ἀδιάκριτον ἦν ἴσως νὰ πολυπραγμονῆ ὁ ἱερεὺς; Ἐπειτα ἔστω ὅτι κατὰ τύχην εἰς τὸ αὐτὸ ἐρημεκλήσιον ἀπηντήθησαν ὁ ἀδελφὸς καὶ ὁ μνηστὴρ τῆς Ἀγαθῆς. Ἀλλ' ἡ τύχη αὕτη πρεπε νὰ εἶναι θαυματουργός, ὥστε νὰ φέρῃ εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον, κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν, ἀδελφὸν, ἀδελφὴν καὶ μνηστῆρα, ἐκ διαφόρων γωνιῶν τοῦ κόσμου ὁρμωμένους, ἀγνώστους πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἐκεῖ ἀναγνωριστέους. Τὸ δὲ τῆς ἀναγνωρίσεως τετριμμένον τέχνημα, δις ἐπαναλαμβάνεται ὡς πρὸς τὴν Ἀγαθὴν.

Ἐπειτα, ἀφ' οὗ ἐκ τῆς σφαγῆς τῆς Χίου ἐσώθη ὁ Παῦλος, ἂν ἦτον ἀνθρωπῶς ἔχων ἀξίωσιν νὰ ἐμπνεύσῃ συμπάθειαν καὶ ἐνδιαφέρον, ἐπρεπε, ἀντὶ νὰ περιφέρεται εἰς τὰς ἀγρίας ὄρδας τῆς Ἀσίας, ζητῶν ματαίως τὴν ἐρωμένην του, ἦτις, ὡς ὁ ἴδιος λέγει, πιθανώτατον ἦτον νὰ ἐσφάγη καὶ αὐτῆ, ἔπρεπε νὰ ζωσθῆ τὸ ξίφος τοῦ στρατιώτου, καὶ ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ συναγωνισθῆ μετὰ τῶν συμπατριωτῶν του, ὅτε καὶ ἡ μνηστὴ του ἦν εὐκολώτερον νὰ τὸν εὕρῃ. Ὁ δὲ Ἀβδουλάς, ἀφ' οὗ τόσον καιρὸν εἶχε τὴν Ἀγαθὴν εἰς τὴν ἐξουσίαν του, καὶ τόσον περιπαθῶς τὴν ἠγάπα, πῶς ἦν δυνατόν νὰ τὴν βλέπῃ καθ' ἐκάστην πρὸ τριῶν ἐτῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἀγ. Μηνᾶ, καὶ νὰ μὴ τὴν γνωρίσῃ; ἴσως μάλιστα ἀπίθανον εἶναι νὰ μὴ τὸν γνωρίσῃ καὶ αὐτῆ, διότι ὡς μοναχὸς ἐπρεπε νὰ ἔχη τὸν πάγονα, ὡς τὸν εἶχε καὶ ὅταν ἦτον πατᾶς. Τοιαύτη ἡ παρέλευσις τῶν ἐτῶν ἦτον ἀδύνατον νὰ ἐπιφέρῃ ἀλλοίωσιν. Ἄλλως τε, ἂν τόσα παρήλθον ἐτη, διατί ἡ Ἀγαθὴ μόνον πρὸ τριῶν ἐτῶν νὰ ἔλθῃ εἰς Χίον; Ποῦ διέτριβε πρὶν, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν τῆς;

Ἀλλὰ τέλος πάντων εὐτυχῶς ἀναγνωρισθέντες, διατί ν' ἀποθάνωσι; Διατί ὁ ἱερεὺς, ὁ πρῶτος Ἀβδουλάς δὲν νουθετεῖ τὴν ἀδελφὴν του πρὸς τὸν

Παῦλον; Ἡ ζωὴ των, τῶν δύο καὶ μνηστῆρων, δὲν καθίσταται ἀδύνατος ὡς ἐκ τῶν προλαβόντων των, καὶ ὁ Ἀβδουλάς αὐτὸς διὰ τῆς μετανοίας του ἐξηγόρασε τὰς πρῶτην κηκίας του. Ὁ θάνατός των δὲν πηγάζει ἐξ αὐτοῦ τοῦ δράματος, διὰ τοῦτο εἶν' ἐπεισόδιον μὴ συγκινοῦν.

Ἀλλὰ τὰ ἐλαττώματα ταῦτα περὶ τὴν πλοκὴν ἐξαγοράζουσι στιχογραφία ἀρμονικὴ, ἰδέαι καλαὶ καλῶς ἐκφραζόμεναι, γλῶσσα συνήθως γραφικῆ, φαντασίας ζωηρῆς, εἰκόνας ἀλήθεια, τὰ πλεῖστα τῶν προτερημάτων ἄτινα, ἂν ἐφημερῶντο εἰς ὑπόθεσιν καλῶς ἐπινενοημένην καὶ συνημολογημένην, ἐδύνατο νὰ παραγάγῃσιν ἀριστον ποιητικὸν προῖον.

Ἰδοῦ ὠραῖαι τινὲς περικοπαὶ ἐκ τῆς περιγραφῆς τῆς φοβερᾶς ἐν Χίῳ σφαγῆς τῶν χριστιανῶν. (Ἰσμ. Β. 18 — 20.

Ἐνῶ ταῦτα ἰς τὴν θύραν συμβαίνουν,
πρὸς τὴν κάτω γωνίαν ἐκεῖ
ἤκολούθει σκηνὴ τραγικῆ.
Οἱ ἐχθροὶ τὴν κρημνίζουσι κ' ἐμβαίνουν.
Εἰσπηδῶσι δ' ὡς τίγρεις πεινωσῆαι,
ὡς εἰς ποίμνιον λύκοι κακοί,
κ' ἐν ᾧ αἷμα θιψοῦν φονικοί,
τὸν θεὸν βλασφημοῦσιν αἱ γλῶσσαι.
Σφαγὴ ἤρφατο τότε ἀγρία,
μικτὴ μ' ὕβρει, κραυγὰς κ' ἀπειλάς,
μὲ πικρὰς πιστολίων βολὰς,
καὶ μὲ κτύπους ξιφῶν εἰς κρανία.
Τότε ἤχησε μέχρι Ἀσίας
τοῦ θανάτου φρικώδης κλαυθμός·
ὡσάν ταύρων πολλῶν μυκηθμός,
ὡς βοῆ μακρῆς τρικυμίας.

Καὶ μὲ αἷμα ἀχνίζον ἐδάφη
ἢ τὴν γῆς ἀνθοστόλιστος γῆ,
εἰς τὴν ἀνοῖξαν, θεῖα ἔργα,
τρισηλίωον θυμάτων οἱ τάφοι.
Σφάζουσιν, σφάζουσιν! . . . τοὺς τέρπει τὸ αἷμα,
καὶ ὁ βόγγος φευγούσης ψυχῆς,
ἢ τὴν ὠκίαν στοναχῆς,
τοῦ πατρὸς τὸ νεκρόσβεστον βλέμμα.
Τὸ τέκνιον ἢ μήτηρ ν' ἀρπάξῃ
κ' τὰς ἀγκάλας σφιγνὰ προσπαθεῖ.
πρὶν τοῦ Τούρκου τὸ λάμπον σπαθί
ὡς ἀρνίον ἀσπλάγχνος τὸ σφάζῃ.
Καὶ ἐκείνοισ τὰς χεῖρας ἐκτείνον
πρὸς αὐτὴν μειδιᾷ ἱλαρά,
ὡς νὰ ἦτον κἀμμία χαρὰ
εἰς τοῦ βίου τὸν ὕστατον θῆνον.

Καὶ ἡ σύζυγος, τρέμουσα ὄλη,
σωτηρίαν εἰς μάτην ζητεῖ
ὅπου ἄλλοτ' ἐρώτων μεσση
μὲ χαρὰν θελκτικῶς ἠτομούλει.
Ἦ τί φοβικὴ! Πατόνω ἀκόμα
εἰς ἀνάμνησιν τῶσδε σφαγῆς!
Παρομοίαν σφαγῆν ἐπὶ γῆς
τοῦ ἡλίου δὲν εἶδε τὸ ὄμμα,

οὐδὲ τόσοι ἀντήχησαν θρήνοι
καὶ δεήσεις, δακρύων μεστάι,
εἰς τὸν θρόνον τοῦ Πλάστου ποτέ,
ὡς οἱ σύμπικνοι θρήνοι ἐκείνοι.
Ἄλλου ἔδλεπες μέλη κομιμένα,
ἄλλου βρέφη χωρὶς κεφαλᾶς. . .
Ἐμαρτύρησ' ἐδῶ ἢ Ἐλλάς
μὲ ἐντόσθια κάτω χιμένα.

Ἰδοὺ δὲ καὶ πόσον ἐντόνωσ εἰκονίζει τὴν πυρπό-
λησιν τῆς Ναυαρχίδος, τὸ ἐνδοξον ἐκεῖνο ἀντίποινον
τοῦ μεγάλου κακουργήματος. (Ἄσμ. Δ, 31—33.)

Ἵποστον τότε θέαμα φοικῶδες ἠνεώχθη !
Ἵποστοι Βεζουβίου
κρατῆρες, μετὰ συριγμοῦ ἐξέλαμψαν ἀγρίου,
καὶ πόσον ἐκατέρωθεν ἐστέναν ἢ ὄχθη,
δύσκολον εἶναι νὰ εἰπῶ· οὐτ' εἶδα ποτὲ τόσας,
πυρὸς ἀδύσσους ἠχηρὰς καὶ μαινόμενας ἠγλώσσας !

Κραυγαὶ δὲ, κρότοι καὶ κλαυθμοὶ μικτοὶ μὲ βλασφημίας
ἐν μέσῳ τῆς πυκνῆς πυρᾶς,
ἐτέλουσαν εἶδος μουσικῆς καὶ ἀρμονίας φοβερᾶς,
μόνον γνωστῆς εἰς τὰς εἰρηκτὰς τοῦ ἄδου τῆς ἀγρίας.
Αὐτὰς δ' ἐσκόρπιε· ὁ ἀήρ εἰς σύνολον σ-γγιζῶν,
καὶ τὰς ἐπανελάμβανεν ὁ μελανὸς ὀρίζων.

Καὶ ὡς ἡμέρα ἐγίναν τὰ ταρταρώδη σκόπη.
Ἐκ πρώρας δὲ καὶ πρῶμνης,
περίφοβοι, ὡς β α ρ α χ ο ἰ ποῦ ῥίπτουσι' ἐντὸς λίμνης,
ἴς τὴν θάλασσαν κατέπιπτον καὶ ἔσχατοι καὶ πρῶτοι,
κ' ἡμιθανεῖς ἐκ τῆς πυρᾶς, ἐν μέσῳ τῶν κυμάτων
τὸ ἄλλος ἐδοκίμαζον δύο πικρῶν θανάτων.

Τέλος τὸ σκάφος ἔφαγε τὸ ἀπληστον θηρίον,
καὶ ἡ πυρίτις ἢ ἐντὸς
ἀνάψασα, ἴς τοὺς οὐρανούς ἐπεμψε χεῖμαρρον φωτός,
καὶ μὲ πατάγους ἔσεισε τὴν γῆν ἐκ θεμελίων.
Τὸν ταῦρον ἔλουσαν ὡς φῶς Ἰούς βοδοθακτύλου,
κ' ἀντήχησ' εἰς τὰς φάραγγας τοῦ Κάβμου καὶ Σιπύλου.

Κ' ἔπεσε χάλιας πικρῆς πτωμάτων καιομένων,
ἰστίων τε καὶ ξύλων
καὶ ἀγκυρῶν κ' ἀλύσεων καὶ φλογισθέντων ἤλων
καὶ πυροβόλων πορφυρῶν καὶ πεπιρακτωμένων.
Τὰ βέκη του ὁ θάνατος μανιωδῶς σκορπίζει,
καὶ εἰς τὴν πτώσιν των ἢ γῆ θοαίνεται καὶ καταπίζει.

Ἄλλ' εἰς τὴν νύκτιον σιγὴν τὸ πᾶν ἐτόφη πάλιν,
κ' ἠκούσθη πάλιν σιγαλὸς
νὰ κλαυθμηρῆς· εἰς τὰς ἀκτὰς ὁ ἥμερος αἰγριαλός,
καὶ νὰ στενάξῃ ὁ ξέφυρας ἴς τοῦ ἀνθους τὴν ἀ γ κ α λ η ν,
Ἰόση ἰ σ χ ὺ ς, τὴσὶ ζωῇ ἐσέσθη ἐντὸς γῶν,
κ' ἐπλήρωσ' αἶμα ἔνοχον τὸ αἶμα τῶν ἀθῶων.

(*Ἐπεται τὸ τέλος.)

ΕΜΠΟΡΟΥ ΘΥΓΑΤΗΡ.

(Τέλος. ἴδε φυλλάδ. 238, 239, 240 καὶ 241.)

—οοο—

Ὁμολογῶ ὅτι δυσανασηχτῶν ἐξακολουθῶ τὴν
διήγησιν παθημάτων μὴ εὐρισκόντων κἂν ἀνακού-
φισιν. Ὁ ταλαίπωρος Ἐλλιοτ ἐργαζόμενος ἀνευδρό-
τως ἤρχισε νὰ αἰσθάνεται ἐλαττούμενον τὸ φῶς τῶν
ὀφθαλμῶν του· ἠσθάνετο μάλιστα ἐντὸς αὐτῶν καὶ
δριμεῖς πόνους. Ἀδιακόπως ἔβλεπε σπινθήρας πε-
ρυγίζοντας, καὶ μαυρωπὰ φαντάσματα πετώμενα
περὶ τὸ φῶς τοῦ φανοῦ. Ἠναγκασμένος νὰ ἐργάζεται
καὶ τὴν νύκτα, καὶ νὰ ἔχη προσηλωμένους τοὺς ὀρ-
θαλμούς εἰς τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν τῶν χειρογρά-
φων, ἤγγιζε νὰ στερεθῇ τοῦ φωτός του. Ἐκρίνα
λοιπὸν χρέος μου νὰ προσκαλέσω εἰς τοῦτο ὄλην
τοῦ τὴν προσοχὴν· τοῦτο ἀκούσας ὁ τολαίπωρος·

— Θεέ μου, ἀνεφώνησε πλήρης ἀπελπισίας,
σῶσον τὴν δρασίμ μου· τὴν δυστυχίαν τὴν ὑποφέ-
ρω· δι' αὐτὴν ἐγεννήθη, καὶ τὸ ἤξεύρω· ἀλλὰ,
Θεέ μου, νὰ μείνω τυφλός!

— Ὄχι μόνον δὲν ἠμπορῶ νὰ σᾶς ἀπατήσω, ἀλλὰ
καὶ χρέος ἔχω νὰ σᾶς εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν· ἐὰν ἐξα-
κολουθῆτε νὰ ἐργάζεσθε ὅπως καὶ σήμερον, θὰ χά-
σετε ἀφεύκτως τὸ φῶς σας.

— Εὐκόλος εἶναι, ἰατρέ μου, ἡ παραγγελία
σας, ἀνέκραξε μὲ τόνον ὀδυνηρόν, ἀλλὰ πῶς νὰ κά-
μω; Μὲ παραγγέλτετε νὰ μὴν ἐργάζωμαι· ἀλλὰ
πῶς νὰ ζῆσω; πῶς νὰ θρέψω τὴν γυναῖκα καὶ τὰ
τέκνα μου; Μήπως τὰ χρήματα θὰ πέσουν ἀπὸ
τὸν οὐρανόν; τί θὰ γίνωμεν, Θεέ μου, καὶ μάλι-
στα τώρα, ὅτε ἡ σύζυγός μου πλησιάζει νὰ γεννή-
σῃ; Ποῦ πόροι; ποῦ ἐλπίδες; Τί νὰ γίνω; Χάρης
τῷ Θεῷ, ἡ σύζυγός μου δὲν ἤξεύρει τί μὲ εἴ-
πετε, καὶ σᾶς ἐξορκίζω μὴ τύχη καὶ τὸ εἰπῆτε εἰς
αὐτὴν. Λυποῦμαι τώρα διὰ τί ὁ Ἄλλορου δὲν ἐνῆρ-
γησε νὰ μὲ κρεμάσουν ἢ νὰ μ' ἐξορκίσουν. . . Καὶ
ἡ Μαρία καὶ ἐγὼ θὰ ἤμεθα τότε ὀλιγώτερον δυσ-
τυχεῖς· ἀλλὰ σήμερον! ἀλλοίμονον! . . . καὶ ἂν
ἀποθάνω τί θὰ κερδήσῃ ἡ ταλαίπωρος!

Εἶπε, καὶ ἀφῆκε τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῶν χει-
ρῶν του, καὶ δάκρυα ἔρρευσαν εἰς τὰς παρειὰς του.
Ἠκούσθησαν τότε τὰ κεκοπιακῶτα βήματα τῆς Κ.
Ἐλλιοτ ἀναβαινούσης βραδέως τὴν κλίμακα· ἐλθοῦσα
δὲ ἐκάθησε πλησίον μου καὶ μὲ ἠτένισε περίλυπος.
Ὁ σύζυγός της μοι ἔνευσε νὰ σιωπήσω· οἱ ὀφθαλ-
μοὶ ὅμως ἐκείνης ἐστρέφοντο ἀδιακόπως πρὸς ἐμὲ
ὡς νὰ ἐμάντευσε νέον δυστύχημα. Ἐγὼ δὲ εἶπον
μόνον ὅτι καλὸν ἦτο ἐὰν ὁ σύζυγός της ἐργά-
ζετο ὀλιγώτερον τὴν νύκτα, διότι καὶ οἱ ὑγιέστε-
ροι ὀφθαλμοὶ δυσκόλως ἀντέχουσιν εἰς τὸ τρέμον
φῶς, εἰς τὸν λευκὸν χάρτην καὶ εἰς τὴν μαύρην με-
λάνην.

Ἐν τῷ διαστήματι τῶν ὀκτῶ ἡμερῶν αἰτινες
περῆλθον μετὰ τὴν ἐπίσκεψίν μου, ὁ Κ. Ἄλλορου

ἐπαθε πολλὰς ζημίας· ἡ γραία τὴν ὁποίαν ἐπεσκε-
πτόμην ἀπέθανεν· εἰς τῶν ἀδελφῶν του, πλοίαρ-
χος, ἐναυάγησε καὶ ἐπνίγη· ὑποθέτω ὅμως ὅτι δὲν
θὰ ἐλύπησε τόσον τὸν Ἄλλορου ὁ θάνατος τοῦ ἀδελ-
φοῦ του, ὅσον ἡ ἀπώλεια τοῦ πολυτίμου φορτίου.
Ὁ λόρδος Σκάμπλετ, ὁ οικειότατος φίλος του, φυ-
λακισθεὶς διὰ χρεὴν ἐγένετο αὐτόχειρ. Μαθὼν ὅτι
ὅλα ταῦτα τὰ συμβεβηκότα συμπεσόντα ἐνταυτῷ
εἶχον συνταράξει τὸν ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον ἐγὼ
δὲν εἶχον κατορθώσει νὰ κινήσω εἰς οἶκτον, εἶπον
πρὸς τὴν Κ. Ἐλλιοτ, ἥτις, ὡς προεβρέθη, εἶχεν ἀ-
ποφασίσει νὰ μὴ πατήσῃ πλέον εἰς τὴν πατρικὴν
τῆς οἰκίαν, ὅτι κατάλληλος μὲ ἐφαινετο ὁ καιρὸς
νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν πατέρα της. Ἴσως, ὡς μέ-
νων μόνος, θὰ ἠσθάνετο μικρὰν τινα τύψιν συνει-
δήσεως. Ἡ ὑγεία τοῦ Εὐγενίου ἐχειροτέρευε καθ'
ἐκάστην, καὶ ἐπροχώρει τῆς Κ. Ἐλλιοτ ἡ ἐγκυμο-
σύνη· δὲν ἔπρεπεν ἄρα νὰ παραμελήσωσιν οὐδένα
τρόπον σωτηρίας. Κλαίουσα συγκατετέθη ἡ ταλαί-
πωρος, ἀφοῦ μάλιστα καὶ ὁ σύζυγός της εἶχεν ὁ-
μοίαν γνώμην μὲ τὴν ἰδικήν μου. Τὴν συνάδευσε
λοιπὸν μέχρι τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἁγίων Πάντων,
καὶ ἐκεῖ τὴν ἀφῆκεν· αὐτὴ δὲ, πάλλουσα τὴν καρ-
δίαν, διευθύνθη πρὸς τὴν τρομερὰν οἰκίαν, τῆς ὁ-
ποίας τὰ πρὸς τὴν πλατεῖαν παράθυρα ἦσαν
κεκλεισμένα μετὰ τὸν θάνατον τῆς θείας. Καὶ
ἐλθοῦσα ἐστήριχθη ἐπὶ τῆς σιδηρᾶς κιγκλίδος. Ἐ-
κεῖ εἶχεν ἀποθάνει ἡ μήτηρ της· ἐκεῖ καὶ αὐτὴ
εἶχε πάθει τόσα καὶ τόσα· ἐκεῖ κατόκει καὶ ὁ ἀ-
δυσώπητος πατὴρ της. Εἰς μάτην ἠγωνίσθη νὰ λά-
βῃ θάρρος· μὴ κατορθώσασα νὰ νικήσῃ τὴν ταραχὴν
της, ἔνευσε πρὸς τὸν Ἐλλιοτ, ὅστις ἐλθὼν παρέ-
λαβεν αὐτὴν, καὶ περιῆλθον βραδυπατοῦντες τὴν
πλατεῖαν. Ἀφοῦ δὲ καθυστήχασεν ὀλίγον ἐστάθη
πρὸ τῆς τρομερᾶς θύρας, ἥτις ἐφαινετο πρὸς αὐτὴν
σκληρὰ καὶ ἀκαμπτος ὅσον καὶ ὁ πατὴρ της, καὶ
μὲ τρέμουσαν χεῖρα ἔκρουσε.

— Τί θέλεις; ἠρώτησεν ἀπὸ τὸ μαγειρεῖον ὑ-
πνρέτης, ὅστις ἀπὸ τὸ ἐνδομά της τὴν ἐξέλαβεν
ὡς πρόστυγον γυναῖκα.

— Τὸν Ἰωσήφ.
Ὁ Ἰωσήφ ἦτο παλαιὸς θυρωρὸς γνωρίσας τὴν Μα-
ριαν ἀπ' αὐτῆς τῆς γεννήσεώς της.

— Ἰωσήφ, Ἰωσήφ! εἶπεν ἡ νέα, λειποθυμῶ· μὲ
δίδεις τὴν ἀδειαν νὰ καθίσω;

Εκείνος δὲ ἰδὼν ἀνήσυχος περὶ ἑαυτόν·

— Θεέ μου, ἀνεφώνησεν, ἡ νέα μου κυρία!
Καὶ ἐπειδὴ ἤγγιζε νὰ πέσῃ, τὴν ἐκράτησε, τὴν
ἔφερον εἰς τὸ δωμάτιόν του καὶ τῇ προσέφερε νερόν,
βρεῖξας ἐν πρώτοις τοὺς μῆνιγγάς της διὰ νὰ τὴν
φεύρῃ εἰς τὰς αἰσθήσεις της.

— Ἠσυχάζετε, κυρία. . . εἶπεν· ἀναπαυθῆτε·
μὲ φαίνεται ὅτι δὲν ὑπάρχει κίνδυνος· ὅλοι οἱ ὑ-
πνρέται ἔχουν τὴν ὥραν αὐτὴν ἐργασίαν. Τὸ κατ'
ἐμὲ μόνον τὴν γραίαν φοβοῦμαι· ἤξεύρετε κυρία,
τί δυστύχημα συνέβη; . . .

Ἡ Μαρία κατένευσε καὶ ἤρχισε νὰ κλαίῃ.

— Ἡ ταλαίπωρος θεὸς μου μὲ ἠγάπα. . . ἀλλ',

ὁ πατὴρ μου! . . . εἶπεν ἡ ἀθλίη μὲ φωνὴν τόσῃ
ἀσθενῇ, ὥστε ὁ Ἰωσήφ ἐμάντευσε μᾶλλον τὸν λόγον.

— Ὁ πατὴρ σας εἶναι πολλὰ καλὰ· ἡ πρώτη
ὥρα τῆς λύπης ἐπέρασε.

— Καὶ ἂν ἤξευρεν ὅτι εἶμαι ἐδῶ; . . .

— Ἄ, κυρία μου! καὶ πρέπει νὰ μὲ κάμετε
τοιαύτην ἐρώτησιν; Ἐὰν ἤξευρετε πόσον ἐγεινεν
αὐστηρὸς. Μᾶς εἶπεν ὅτι ὅποιος σᾶς ἀφήσει νὰ ἐμ-
βῆτε ἐδῶ, θὰ διωχθῇ ἀμέσως. Ἐλυπήθημεν πολὺ,
κυρία, ὅλοι μας ἐκλαίμεν. Θὰ κάμετε καλὰ νὰ
ὑπάγετε εἰς τὴν οἰκονόμον ἢ ὅποια σᾶς ἀγαπᾷ· διότι
ἐὰν συμβῇ τι, ἠμπορεῖτε νὰ ἀναχωρήσετε ἀπὸ τὴν
ὀπισθεν θύραν χωρὶς νὰ σᾶς ἰδῇ κανεὶς.

— Ὄχι, καλέ μου Ἰωσήφ, δὲν θέλω νὰ πάθῃ
κανεὶς ἐξ αἰτίας μου. Θὰ περιμένω εἰς τὸν δρό-
μον ἀπάντησιν εἰς τοῦτο μου τὸ γράμμα.

Καὶ λαθῶν μετὰ δισταγμοῦ ὁ Ἰωσήφ τὴν ἐπι-
στολὴν ἔσεισε τῆς κεφαλῆν.

— Σὲ παρακαλῶ, Ἰωσήφ, λάβε αὐτὸ καὶ δός το·
Γράφω εἰς τὸν πατέρα μου νὰ μὲ δώσῃ ὀλίγα χρή-
ματα διὰ νὰ φορέσω μαῦρα.

— Καλή μου κυρία, θυσιάζω καὶ τὴν θέσιν μου
διὰ νὰ σᾶς εὐχαριστήσω. Δὲν φοβοῦμαι τὸν γέρον-
τα, εἶπε μὲ φωνὴν χαμηλωτέραν, ἀλλὰ τὴν μέ-
γαιραν ἐκείνην, ἡ ὅποια φέρει ἄνω κάτω ὅλον τὸν
κόσμον. Περιμένετε με ἐδῶ· καὶ ἂν μὲ ἀκούσετε
νὰ βῆξω ὅταν καταβαίνω, ἀνοιξτε τὴν θύραν καὶ
ἀναχωρήσετε.

Καὶ ἀμέσως ἀνέβη ὁ Ἰωσήφ. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ
ὄνομα αὐτοῦ τῆς γυναίκος ἐκείνης ἐπροξέτει καὶ ἀπ-
διαν καὶ φοικὴν εἰς τὴν Μαριαν, ἡ καρδία της ἐ-
παλλε ταχύτατα καὶ τρομερὰ· τέλος πάντων κα-
τέβη ὁ Ἰωσήφ.

— Ἀδύνατον, εἶπε, κυρία μου, νὰ ὑπάγω μὲ-
χρι τοῦ πατρὸς σας. Ἀπήνησα τὴν μέγαιραν ἐκεῖ-
νην εἰς τὸν πρόδομον· ἤρπασεν ἀπὸ τὰς χεῖράς
μου τὸ γράμμα σας, καὶ μὲ εἶπεν ὅτι ἐὰν τολμή-
σω νὰ πάρω τοιοῦτο ἄλλην φορὰν θὰ μὲ διώξῃ.

Μὲ ὠνόμασεν αὐθάδη, παρήκοον καὶ ἀθλιον. Καὶ
ὅταν ἔμαθεν ὅτι εἶθε ἐδῶ ἔσεισε τὴν κεφαλὴν καὶ
ἐκραξε· — Καλὰ νὰ πάθῃ· νὰ φύγῃ, δὲν ἔχει καμ-
μίαν ὑπόθεσιν ἐδῶ· ὁ πατὴρ της δὲν θέλει νὰ τὴν
ἰδῇ. Πρὸ τριῶν ἡμερῶν τὸν ἤκουσα νὰ λέγῃ τὴν
ἀγαπητὴν του φράσιν· «Ὅπως ἔστρωσεν ἄς κοιμη-
θῇ.» Ποῖος τὴν πταίει; τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι δὲν
θὰ τὴν συγχωρήσῃ ποτέ.

— Ἰδοὺ, κυρία μου· σᾶς στέλλει δὲ αὐτὰ τὰ
δύο φλωρία, ἐπὶ συμφωνίᾳ ὅμως νὰ μὴν πατήσετε
πλέον ἐδῶ.

Καὶ ἐπροσπάθει νὰ βάλῃ ἐπιτηδεῖως εἰς τὴν δε-
ξιὰν τῆς νέας τρία φλωρία, προσθέσας τὸ τρίτον ἐξ
ἰδίων· ἀλλ' ἡ Μαρία, ἐνόσῃ αὐτὸς ὠμίλει, οὔτε ἐ-
κινεῖτο, οὔτε κἂν τὰ χεῖλη ἐκίνησε.

— Ἰωσήφ, εἶπεν ἐπὶ τέλους μὲ τόνον φωνῆς
βραδύν, εὐσταθῆ καὶ σχεδὸν ἠγεμονικόν, σ' εὐχα-
ριστῶ· ἀλλὰ σὲ ζητῶ καὶ ἄλλην χάριν· ἐπειδὴ εἶ-
μαι πολλὰ ἀδύνατος καὶ δὲν ἠμπορῶ νὰ σκεύσω,

νὰ μὲ βοηθήσῃς νὰ σκευθῶ.

Αλλά μόλις τὴν ἀνεσώχασε, καὶ ἔπεσε γονυπετής· ἐκεῖνος δὲ βλέπων τὴν ἀδυναμίαν της, τὴν ἐκράτει πάντοτε. Καὶ σταυρώσασα τὰς χεῖρας εἰς τὸ στῆθος, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνυψώσασα εἰς οὐρανόν, προσπυχήθη, συνδακρύνοντας καὶ συμπροσευχομένου καὶ τοῦ Ἰωσήφ. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνεγερθεῖσα σιωπηλῆ, ἀπέθεσεν εἰς μικρὰν τράπεζαν τὰ τρία φλωρία καὶ διευθύνθη πρὸς τὴν θύραν. Ὁ Ἰωσήφ ἤθελεσε νὰ τὴν ὀδηγήσῃ καὶ νὰ τὴν βοηθήσῃ ἀκόμη, ἀλλ' αὐτὴ ἀπεποιήθη εἰπούσα ὅτι τὴν ἀνέμενον ἐκεῖ πλησίον ὁ Ἐλλιοτ.

— Ὁ ταλαίπωρος Κ. Ἐλλιοτ! ἀνεφώνησεν ὁ Ἰωσήφ, καὶ ἐδοκίμασε νὰ βάλῃ πάλιν εἰς τὴν χεῖρα τῆς Μαρίας τὰ τρία φλωρία· αὐτὴ δὲ μὴ.

— Ὁχι, ὄχι, ἀνέκραξε· τὰ μὲν ἐδικά σου δὲν θέλω νὰ τὰ πάρω, τὰ δὲ ἐδικά της τὰ ἀπορρίπτω. Ὁ Θεὸς δὲν θὰ μὲ ἀφήσῃ ν' ἀποθάνω ἀπὸ τὴν πείναν.

Καὶ ἀνοίξασα τὴν θύραν ἐβάδισε σταθερώτερον ἢ ὅτε ἦλθεν· ὁ δὲ σύζυγός της, ὅστις τὴν ἐπερίμεναν ἐκεῖ πλησίον, δούε αὐτῇ τὸν βραχίονα ἠσθάνθη ὅτι ἔτρεμεν ὀλόκληρος.

— Τί ἔκαμες; τὴν ἠρώτησε μὲ φωνὴν τετραγαμμένην.

Καὶ αὐτὴ δακτυλοδεικτίσασα τὴν πατρικὴν οἰκίαν·

— Ἀπ' ἐκεῖ, εἶπε, μὴ περιμένεις πλέον τίποτε. Ὁ ταλαίπωρος Ἐλλιοτ ἀνεστῆναξεν.

— Ἐλπίδας ἄς ἔχωμεν εἰς μόνον τὸν Θεόν, ἐπανέλαθεν ἡ Μαρία· μόνον ὁ Θεὸς δὲν θὰ μᾶς ἀφήσῃ νὰ χαθῶμεν. Ἄς υπάγωμεν γρήγορα, Εὐγένιε, διότι ὁ Ἑρρίκος θὰ στενοχωρῆται μόνος.

Καὶ δὲν ὠμίλησε πλεον ὁ Ἐλλιοτ· αἱ συσταλεῖσαι ὄμως ὄφρυς τοῦ ἐμαρτύρου ὅτι δὲν ἠσθάνετο τὸ αὐτὸ θάρρος, τὸ ὅποιον ἐφαινετο ἐμπνεόμενον ἄνωθεν πρὸς τὴν σύζυγόν του. Ἐνίοτε ὁ ἠθικὸς ἄνθρωπος πάσχει ἐσωτερικῶς ὁμοίον τι πρὸς τὴν νεκρίαν τὴν ὅποιαν αἰσθάνεται ὁ θλαστοπορῶν· τὸν κατακυριεύει βαθυτάτη καὶ ἀθεράπευτος ἀηδία, ἀποστραφὴ πρὸς ἑαυτόν, καὶ ἀθυμία καὶ τῆς ἀπελπισίας αὐτῆς δεινότερα. Καταβαλλόμενος τότε ὑπὸ τῆς τύχης γίνεται ὡς μηχανή, μηχανικὰ γίνονται καὶ ὅλα τὰ ὄργανα τῆς ζωῆς του, ἡ ψυχὴ του καταβαίνει εἰς τὸν τάφον, καὶ μάτην τὸ σῶμά του ἀνέχεται τὸ βᾶρος τῆς συνήθους ὑπάρξεως. Πόσους τὸ τρομερὸν τοῦτο διαζύγιον μεταξὺ σώματος καὶ ψυχῆς φέρει εἰς τὴν αὐτοκτονίαν! Ἐνῶ ἡ Μαρία ἐνηγκαλιζέτο μειδιῶσα τὸ τέκνον της, εἰς τὸ ὅποιον ἐμελλε μετ' ὀλίγον νὰ δώσῃ καὶ ἀδελφόν, ὁ Εὐγένιος περιέστρεψε τὸ μέτωπόν του μὲ τὸ πρᾶσινον ἀλεξίφωτον, τὸ ὅποιον τὸν εἶχον συμβουλεύσει νὰ φέρῃ μετὰ ταῦτα δὲ καθήσας παρά τὴν τράπεζάν του καὶ στηρίζας τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῶν δύο χερῶν, ἐφαινετο ἀναπολῶν ὅλην τὴν φρίκην τῆς θέσεώς του. Ἐκ τῶν δεκαεπτὰ χιλιάδων δραχμῶν τῆς συζύγου του εἶχον μείνει μόνον τριακόσιαι, τὸ δὲ ἐκ τοῦ κεντήματος μικρὸν εἰσόδημα ἐμελλε μετ' ὀλίγον νὰ ἐκλείψῃ ἕνεκα τοῦ τοκετοῦ της, ἐνῶ αὐτὸς κινδυνεύων νὰ πάθῃ δεινὴν ὀφθαλ-

μίαν ἔπρεπε νὰ παύσῃ ἐργαζόμενος. Τὸν ἐπρότρεψα νὰ υπάγῃ νὰ συμβουλευθῇ τὸν περιώνυμον ἰατρὸν Τ. . . θεραπεύοντα δωρεάν τοὺς ὀφθαλμιώνας. Ἐνῶ δὲ μίαν τῶν ἡμερῶν εἶχεν ἐξελθεῖ ἐπὶ τοῦτο, χαίρων ἐδῶκα πρὸς τὴν Κ. Ἐλλιοτ δραχμὰς ἑξακοσίας, προῖον μικρᾶς συνεισφορᾶς γενομένης διὰ τῆς συζύγου μου. Συγχρόνως ἐνεχείρισα αὐτῇ καὶ ἐπιστολὴν τῆς γυναικὸς μου, δι' ἧς τὴν παρακάλεῖ νὰ ἀναθέσῃ εἰς αὐτὴν τὸ τέκνον της καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς λοχείας της· τὸ δείγμα τοῦτο τῆς συμπαιθείας ἐφάνη πάντῃ νέον εἰς αὐτὴν, καὶ ἐκίνησε τὰ δάκρυά της.

— Νὰ σὰς ἐμπιστευθῶ, ἰατρέ, μοι εἶπεν, ἐν μου σχέδιον; ἀλλὰ μὴ ζητήσετε νὰ μ' ἐμποδίσετε, σὰς παρακαλῶ· πρῶτον μὲν διότι δὲν θὰ ἔχετε δικαίον, καὶ δεύτερον διότι δὲν θὰ τὸ κατορθώσετε. Ἡ κατοικία μας εἶναι τόσον μικρὴ, καὶ ὁ σύζυγός μου πάσχει· σεις δὲ, ὅσον εὐγενὴς καὶ γενναῖος καὶ ἂν εἴσθε, ἔχετε καὶ ἄλλα χρέη. Εἰς τὴν στενοχωρίαν εἰς τὴν ὅποιαν κατηντήσαμεν δὲν θὰ ἠμπορέσω, ὅταν γεννήσῃ, νὰ ἀπολαύσω καὶ τὴν ἐλαχίστην περιποίησιν, ὅσον καὶ ἂν κοπιᾷ ὁ Εὐγένιος. — Ἐνταῦθα σιωπήσασα μὲ ἠτένισε μὲ προσοχήν. — Δὲν ἠμπορεῖτε, ἐπανέλαθε μετ' ὀλίγον, ἰατρέ. . . (τὸ ἐσκέρθην πολὺ). . . δὲν ἠμπορεῖτε νὰ μὲ εἰσάξετε . . . εἰς τὸ Μαιευτήριον; . . . Τὸ ἀπεφάσισα . . . καὶ μὲν μὲ τήκει ἡ ἀπόφασίς μου, ἀλλ' ἡ ἰδέα μου εἶναι καλὴ· ἐκεῖ θὰ μὲ περιποιηθῶν καλὰ, καὶ δὲν θὰ ἐκτεθῇ εἰς ἐξοδα ὁ σύζυγός μου.

Τί ν' ἀποκριθῶ εἰς τὴν ἀξιοθαύμαστον ἐκείνην γυναῖκα! Βλέπων τὴν ἀντίθεσιν ἐκείνην, τὴν ἡρωϊκὴν ἀνδρίαν καὶ τὴν ἀσθενῆ νεότητά της, ἐδάκρυσα· καὶ αὐτῇ, κρύψασα τὸ πρόσωπον εἰς τὸ μανδύλιόν της, ἔκλαυσε πικρῶς.

— Ὁ Εὐγένιος θὰ μανθάνῃ καθ' ἑκάστην τὰ κατ' ἐμέ· καὶ ἂν μὲ βοηθήσῃ ὁ Θεός, θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ συνενωθῶμεν ἐντὸς ἑνὸς μηνός, καὶ νὰ συνενώσωμεν ἐκ νέου τοὺς ἀγῶνάς μας. Ἐὰν τῷ ὄντι τὸ παιδίον μου δὲν σὰς στενοχωρῆ εἰς τὴν οἰκίαν σας, θὰ εἶναι εὐτυχές, ἐξηκολούθησεν ὀλοφυρομένη, ἂν τὸ δέχεσθε.

— Εἶμαι βέβαιος, ἀπεκρίθη, ὅτι ποτὲ δὲν θὰ συγκατανεύσῃ ὁ Κ. Ἐλλιοτ νὰ υπάγετε εἰς τὸ Μαιευτήριον.

— Τὸ ἠξέυρω, ἰατρέ μου, διότι μὲ ἀγαπᾷ πολὺ· ἀλλὰ δὲν θὰ τὸ εἰπῶ· ἐνῶ τὸ πρῶτ' ἂν υπάγῃ εἰς τὸν ὀφθαλμιατρὸν, θ' ἀναχωρήσω, καὶ ὅταν ἐπιστρέψῃ θὰ εὖρη γράμμα μου· φοβοῦμαι μόνον μὴ δυσταρεστηθῇ πολὺ ἐναντίον μου.

Τὴν ἐπιούσαν μὲ παρέδωκεν ὁ Εὐγένιος τὸ τέκνον του· θὰ ἐνθυμῶμαι ἐπὶ ζωῆς μου τὸ ἦθος τῆς μελαγχολίας, ἀλλὰ καὶ τῆς σταθερότητος τὸ ὅποιον εἶχεν ὅτε ἀνεβίβασε μόνος τὸ βρέφος εἰς τὸ ὄχημά μου. Ἡ δὲ Μαρία, καθ' ὅσον ἐπλησίαζεν ἡ ὥρα τοῦ χωρισμοῦ τὸν ὅποιον αὐτὸς ἤγνοε, ἐδιπλασίαζε τὰς ἀποδείξεις τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης της. Ἡπάρει ὁ ταλαίπωρος μὴ βλέπων μεδεμίαν προετοι-

μασίαν διὰ τὸν τοκετόν· ἀλλὰ ἐπαρηγορεῖτο ἐνθυμούμενος ὅτι ἦτο ὑγιὴς ἡ σύζυγός του.

Αὐτὴ δὲ ἀφοῦ διέταξε τὰ πάντα, ἔγραψε τὴν ἐξῆς ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Εὐγένιον, τὴν ὅποιαν φυλάττω ὡς ἄλλο κειμήλιον.

ε Φίλτατε Εὐγένιε!

ν ἰδοὺ ἐφθασεν ὥρα δοκιμασίας διὰ τὴν ὅποιαν προητοιμάσθην· εἶχον ἀνάγκην ἀσύλου, καὶ ὁ Θεὸς μὲ τὸ ἐδῶκεν. Ἐπειδὴ σὲ ἀγαπῶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἴδω τὴν ἐπαύξεισιν τῶν δεινῶν σου διὰ τῆς προσθήκης τῶν ἐδικῶν μου. Ὀλίγων ἡμερῶν ὑπομονή, καὶ ὀλίγον θάρρος, ἰδοὺ τί χρειάζεται, καὶ μετὰ ταῦτα θέλει· πάλιν μᾶς ἐνώσει ὁ Θεός, καὶ θέλει μᾶς ἀναδειξεῖ εὐτυχεστέρους. Σὲ καθικετεύω, Εὐγένιε μου, μὴ ὀργισθεῖς ἐναντίον μου, μὴ με κατακρίνεις· ὅτι πράττω εἶναι καὶ ὠφέλιμον καὶ λογικόν. Ὁ ἰατρὸς μ' ἐβεβαίωσε ὅτι θὰ τύχω πᾶσαν περιποίησιν εἰς τὸ κατάστημα ὅπου υπάγω. Ὀλίγον θάρρος ἀκόμη, Εὐγένιε· ἡ μόνη παραγορίζ μου εἶναι σὺ· σὺ εἶσαι τὸ μόνον ἀγαθὸν τὸ ὅποιον μὲ ἀφῆκεν ὁ Θεός. Πόσον προσπυχήθη διὰ σέ, καὶ πόσον θὰ προσευχηθῶ ἀκόμη! Σὲ ἀφίνω τὴν ἱεράν μου Γραφήν· ἀναγίνωσκε ἐνόσω εἶμαι ἀπούσα τὰ μέρη τὰ ὅποια ἀνεγινώσκομεν ὁμοῦ. Πρέπει ἀφεύκτως νὰ συχνάζεις εἰς τὸν περίπατον ἀντὶ νὰ ρθειῖς τὴν ὄρσιν σου, καὶ νὰ ἐξασθενῆς ὅπως συνήθως τὰς δυνάμεις σου.

ν Υ. Γ. Εἰς τὸ σιρτάριον τῆς καρῆνης τραπέζης εὐρίσκεις ἐνδύματά τινα τοῦ Ἑρρίκου μας· ἀπὸ τὴν βίαν μου τὰ ἐλησμόνησα ὅτε ἀνεχώρησε τὸ ἀγαπητόν μας παιδίον. Ὁ ἰατρὸς μ' ἐβεβαίωσε ὅτι θὰ σὲ συγχωρήσωσι νὰ ἐρχεσαι νὰ μὲ βλέπῃς καθ' ἐσπέραν πρὸ τοῦ τοκετοῦ. Σὲ περιμένω λοιπὸν, Εὐγένιε μου, σὲ περιμένω.

Κατ' αἴτησιν τῆς Κ. Ἐλλιοτ ἐπισκερθῆν τὸν σύζυγόν της τὴν ἐσπέραν αὐτὴν τῆς ἀναχωρήσεώς της. — Τί κάμει ὁ Κ. Ἐλλιοτ; ἠρώτησα τὴν γυναῖκα ἧτις ἤνοιξε τὴν θύραν, εἶναι ἐδῶ;

— Μάλιστα, ἀπεκρίθη ἡ γραῖα· ἀλλὰ δὲν ἠξέυρω πῶς θὰ γίνῃ· διότι ἀφοῦ ἀνεχώρησεν ἡ σύζυγός του, δὲν ἔβαλε τίποτε εἰς τὸ στόμα του.

Ὅτε εἰσῆλθον εἰς τὸν θάλαμόν του ἐκάθητο πλησίον μικρᾶς τραπέζης, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔκειε κρηὶον τὴν θυμαλλίδα ἔχων ἀπνηθρακωμένην. Πρὸ αὐτοῦ δὲ ἔκειτο ἀνοικτὴ ἡ ἐπιστολὴ τῆς γυναικὸς του. Μόλις δὲ μὲ εἶδε καὶ ἀνασηκώσας τὴν κεφαλὴν·

— Ἰατρέ μου! ἀνεφώνησε, τρομερὸν πρᾶγμα, ἰδοὺ ἐγὼ ὀλομόναχος!

— Θάρρος, ἀπεκρίθη, φίλτατε Κ. Ἐλλιοτ, καὶ καρτερία. Μιμήθητε τὸ παράδειγμα τῆς συζύγου σας.

— Καὶ αὐτὸ ἔπρεπε νὰ κάμω· ἀλλ' εἶμαι τόσο ἐλασινός! ἂν ἠξέυρετε τί δαίμων βασανίζει τὴν καρδίαν μου! Ἐγὼ τὴν ἔχασα! ἐγὼ τὴν κατέστρεψα! Τῆς δυστυχίας, τοῦ ὀλέθρου της, ἐγὼ μόνος εἶμαι ὁ αἴτιος· ἡ κατάρα τοῦ Ἄλλορου μὲ κυνηγᾷ!

— Κατάρτα, ἀπεκρίθη, ἀδικός, δὲν ἔχει καμμίαν δύναμιν. Μὴν ἀποθαρρύνεσθε, φίλε μου.

— Ναί, ἀδικός, δὲν ἀντιλέγω. Ἐχασα τὰ λο-

γικά μου, τὸ αἰσθάνομαι ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ τῆς Μαρίας κατέβαλε τὸ θάρρος μου. Ὁ τὴν περιποιηθῶν, ἰατρέ; εἴσθε βέβαιος;

— Βεβαίωτατος· καὶ δὲν διατάζω νὰ εἰπῶ ὅτι καὶ εἰς τὰς πλουσιωτέρας οἰκογενεῖας δυσκόλως εὐρίσκει μίαν γυνὴ τὰς περιποιήσεις, ὅσαι ἐπιδαψιλεύονται εἰς ἐκείνας αἱ ὁποῖαι καταφεύγουν εἰς τὸ κατάστημα τοῦτο. Σὰς ὑπόσχομαι, Κ. Ἐλλιοτ, νὰ πηγαίνετε νὰ ἐπισκέπτεσθε καθ' ἡμέραν τὴν κυρίαν, ἂν καὶ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον.

Καὶ ταῦτα λέγων ἐπροσπάθουν νὰ τὸν καταπραῦνω· ἡ ἀπόφασίς τῆς γυναικὸς του, τὸ ἀπροσδόκητον αὐτῆς, ἡ τοσαύτη πρὸς τὸν σύζυγον ἀγάπη της, ἀγάπη τῆς ὁποίας ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ ἀπόφασίς της, ὁ φόβος μήπως δὲν τὴν περιποιηθῶσι δεόντως, ὅλα αὐτὰ αἱ σκέψεις κατέτηκον τὸν ταλαίπωρον Εὐγένιον. Ὁ ὀφθαλμιατρὸς εἶχεν ἀποτεινῆ πρὸς αὐτόν, τὸ πρῶτ' ἡμέρας ἐκείνης, ἐρωτήσας τινὰς, ἐκ τῶν ὁποίων ἐνόησεν ὅτι δὲν ὑπῆρχον πολλαὶ ἐλπίδες περὶ τῆς θεραπείας τῶν ὀφθαλμῶν του. Ἐμὲ ὅμως ἐφόβιζεν ἐτι μᾶλλον ἡ ἠθικὴ του κατάστασις. Πανταχόθεν ἐφαινότο καταδεδικασμένοι ὑπὸ τῆς τύχης. Διὰ τοῦτο ἐνόμισα ὅτι ἂν ἐβλεπετὸ τέκνον του θὰ ἀνεζωπυρεῖτο ὅπως οὐν τὸ θάρρος του.

Ὅθεν τὴν ἐπιούσαν, ἦτο δὲ ἡμέρα Κυριακὴ, τὸ ἔσπερα πρὸς αὐτόν· ἀλλὰ παρ' ἐλπίδα ἐμαθὸν ὅτι ἐξῆλθε ἡ γυνὴ νὰ μὲ περιμεῖνῃ. Μετέβην λοιπὸν εἰς τὴν παρακειμένην ἐκκλησίαν, ἀλλὰ δὲν τὸν ἴδωρα. Ἰδοὺ τί εἶχε πράξει· παραφροσύνη ἀπὸ τὴν λύπην του, καὶ σχεδὸν ἐξω φρενῶν, μετέβη εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὅπου ἐσύχναζεν ὁ Ἄλλορου. Μεταξὺ δὲ τῆς λειτουργίας, ἐν τινι ὥρᾳ σιωπῆς, πλησιάζας αὐτὸν ἰστάμενον ὄρθιον ἠγγισεν ἐλαφρῶς τὸν ὤμόν του. Στραφέντος δὲ τοῦ ἐμποροῦ—Κύτταξέ με, καλὰ, κύριε! ἀνεφώνησεν ὁ Ἐλλιοτ· ἐκεῖνος δὲ ἐμεινε σιωπηλὸς καὶ ὡς ἐμβρόντητος. Ὁ Ἐλλιοτ ἐξῆλθεν μετὰ τῶν ἄλλων κατὰ τὴν ἀπόλυσιν. Ὁ δὲ Ἄλλορου ἐνῶ ἠτοιμάζετο νὰ ἀναβῇ εἰς τὸ ὄχημα, ἔστρεψε περὶ ἑαυτόν ἐντρομος τὸ βλέμμα. καὶ εἶδε τὸν Ἐλλιοτ ὅστις πλησιάζας αὐτόν εἶπεν·— Ὀνομάζομαι Ἐλλιοτ· ἡ κόρη σου εἶναι σύζυγός μου, καὶ ἀποθνήσκει τῆς πείνης εἰς τὸ νοσοκομεῖον· ἀκούεις;

— Ὁ Ἐλλιοτ, ἀνέκραξεν ἐντρομος ὁ ἔμπορος· σώσατέ με!

Καὶ εὐθὺς οἱ ὑπηρεταὶ τοῦ ἐκατομμυριοῦχο ἀπώθησαν σφοδρῶς τὸν νέον, καὶ ἐβοήθησαν τὸν Ἄλλορου νὰ ἀναβῇ εἰς τὴν ἄμαξαν. Ὅτε ἐλθὼν εἰς τὴν οἰκίαν του, ὅπου ἐπανελθὼν καὶ ἐγὼ τὸν ἐπερίμενα ἀνυπομόνως, μοι διηγήθη τὴν ἀνωφελῆ καὶ παράτολμον πράξιν του, αἰσθανόμενος καὶ αὐτὸς πόσον ἦτο ἄσχοπος·— Ἐννοῶ, ἔλεγεν, ἰατρέ, τὴν ἀνοησίαν μου· ἀλλ' ἦτον ἀδύνατον ν' ἀντισταθῶ εἰς τὸ αἰσθημά μου· ἤθελα νὰ μὲ ἰδῇ ὁ ἐλεεινὸς ἐκεῖνος, ν' ἀκούσῃ τὴν φωνὴν μου. Μωρὰ ἡ ἐκδίκησις, ἀλλὰ μόνον αὐτὴν εἶχα τὴν δύναμιν νὰ κάμω. Καρμῖα ἐλπίς πλέον· βλέπω γυμνὴν τὴν τύχην μου. Ἐὰν ἀποθάνῃ ἡ σύζυγός μου, ἐπρόσθεσε μὲ τόνον φωνῆς ἀτάραχον, ὅστις διὰ τοῦτο μ' ἐνέπνευσε πολλοῦς

φύλους, τί ἀρα θά κάμη ὁ Ἄλλορου; Ὅθι ἐγκαταλείψῃ τὰ τέκνα τῆς εἰς τοὺς δρόμους, ὅπως ἐγκατέλιπε καὶ τὴν κόρην του; Τὸ μῖσός του θά τὴν καταδιώξῃ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν τάφον; τί λέγετε, ἰατρεί;

Εἶχε δὲ ὀμιλῶν τὸ ἦθος τοσοῦτω ἀτάραχον, ὥστε ἠπόρουν τί ν' ἀποκριθῶ.

— Ἐὰν ἔχῃ καρδίαν ἀπὸ πέτραν, ἀπεκρίθη ἐπὶ τέλους, δὲν θά λάβῃ βεβαίως εὐσπλαγγίαν· ἀλλά, δὲν μὲ φαίνεται ἀναγκαῖον νὰ συμβῇ τὸ τοιοῦτο διὰ νὰ καμθῇ· διότι τόσῳ πικρὰ φύσιν εἶναι ἡ διαγωγή του, ὥστε μίαν ἡμέραν . . .

Ὁ Ἐλλιοτ ἔσεισε τὴν κεφαλὴν.

— Ὅθι αἰσθανθῇ τύψιν συνειδήσεως· τὰ γηρατεῖα, ὁ πρόδρομος αὐτὸς τῆς ἐσχάτης ἀγωνίας, θά τὸν φέρουν εἰς μετάνοιαν. Ἐλπίζετε λοιπὸν, φίλτατε, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διαρκῆσῃ τόση συμφορὰ. Ὅσον διὰ τὴν σύζυγόν σας, σὰς εἶπαν βεβαίως ὅτι εἶναι καλλίστη ἡ υγεία τῆς.

— Ὅταν ἐπροωτογέννησεν ὑπέφερε παραπολύ.

— Εἰς τὴν δευτέραν γένναν σπανίως ὑποφέρουν αἱ γυναῖκες.

— Ἀλλά ποῦ θά βάλωμεν, ἰατρεί μου, τὸ νεογέννητον;

Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἀπεκρίθη διὰ τῶν γενικῶν ἐκείνων λέξεων, τῶν ὁποίων ἔνοιε ὁ κόσμος ὅλος τὴν σημασίαν. Ἡ ὥρα εἶχε προχωρήσει, καὶ ἐπειδὴ τὸ παιδίον του εἶχε κοιμηθῆ εἰς τὰς ἀγκάλας του, τὸ κατεβίβασε, καὶ ἀναβάντες εἰς ὄχημα ἀνεχωρήσαμεν.

Τὸ θάρρος τοῦ Εὐγένιου τὸ ὅποιον ἐνόμιζον ἐξφανισθῆν, ἐξωπηρήθη ὅτε ἔμαθον ὅτι ἐφθασε τῆς γυναικὸς του ὁ τοκετός. Ἰσχνός καὶ παράφορος ἐπλανᾶτο περὶ τὸ μαιευτήριον, παρενοχλῶν διὰ ματαίων ἐρωτήσεων καὶ συστάσεων τοὺς εἰσερχομένους καὶ τοὺς ἐξερχομένους· ἀλλὰ φαντάσθητε τὸν ταλαιπώρον ἐκεῖνον ὅτε ὁ θυρωρός, βαρυνθεὶς καὶ τὰς ἐρωτήσεις καὶ τὰς παρακλήσεις του, εἶπε πρὸς αὐτὸν ὅτι ἐπελθούσης δεινῆς αἰμορραγίας, ἐκινδύνευεν ἡ σύζυγός του. Ἐπρεξε δρομακίως εἰς τὴν οἰκίαν μου, καὶ ἐπειδὴ δὲν μὲ κῆρυε, μὲ ἀνεζήτησεν εἰς τὰς οἰκίας τῶν ἀσθενῶν μου. Μόλις ἔμαθον τὰ διατρέγοντα, καὶ παραλαβὼν αὐτὸν εἰς τὸ ὄχημά μου μετέβην εἰς τὸ μαιευτήριον, ἀρξας αὐτὸν εἰς τὴν θύραν. Οἱ φόβοι του ἦσαν δυστυχῶς βασιμώτατοι, διότι ἡ ζωὴ τῆς ἀσθενοῦς ἐκρέματο πλέον ἀπὸ μίαν κλωστήν. Ἐνῶ δὲ ἰστάμενος παρὰ τὴν κλινὴν τῆς ἠτένιζον περίλυπος τὴν ἀθλίαν ἐκείνην, ἡ νοσοκόμος ἐνευσε νὰ ὑπάγω πρὸς αὐτήν.

— Ἡξεύρετε, κύριε, μοὶ εἶπεν ὅτι ὁ σύζυγός τῆς ἀσθενοῦς παρεφρόνησεν; Ὁ θυρωρός δὲν ἠξεύρει τί νὰ κάμη, διότι θελεῖ νὰ συντρίψῃ τὰς θύρας, καὶ νὰ ἐμβῇ μὲ τὴν βίαν εἰς τὸ κατάστημα. Καὶ ὅμως, ὡς ἠξεύρετε, δὲν εἶναι συγχωρημένον νὰ ἐμβῇ κανεὶς ἐδῶ. Σὰς παρακαλῶ νὰ καταβῆτε καὶ νὰ τὸν καθουχάσατε.

Καὶ καταβὰς εἶδον αὐτὸν περισφιγγόντα τὰς κιγκλίδας, ἐνῶ ὁ θυρωρός καὶ τὶς κλητὴρ τῆς ἀστυ-

νομίας ἠγωνίζοντο νὰ καταπαύσωσι τὰς φωνὰς του. — Ζῆ ἀκόμη; ζῆ ἀκόμη; μὲ ἠρώτησεν ἄμα ἰδῶν με.

— Ναί· αἱ φωναὶ σας ὅμως ἀντηχοῦν εἰς ὄλον τὸ κατάστημα, καὶ ἂν τὰς ἀκούσῃ θ' ἀποθάνῃ.

— Ζῆ λοιπὸν ἀκόμη; ζῆ; δὲν μὲ γελᾶτε;

— Ἰδοῦ, κύριε, εἶπεν ὁ θυρωρός· ἀπὸ χθὲς τὸ βράδου αὐτὰ κῆρυει.

— Δι' ὄνομα τοῦ Θεοῦ, Κ. Ἐλλιοτ! ἠσυχάσατε ἢ σύζυγός σας ζῆ.

— Δὲν εἶναι προτιμότερον, ἠρώτησεν ὁ ἀστυνομικὸς κλητὴρ νὰ τὸν μεταφέρωμεν εἰς τὴν οἰκίαν του; φέρει τὸν κόσμον ἀνωκάτω, καὶ ὁ θυρωρός ἀπορεῖ τί νὰ κάμη.

— Ὅχι! ἀφετέ με ἐδῶ . . . ἐδῶ . . . Σὰς δίδω ὅ,τι καὶ ἂν ἔχω εἰς εἰς τὸν κόσμον· μὲ μένουσιν σαράντα φλωρία.

— Μὴ τὸν πειράζεις, εἶπον πρὸς τὸν κλητὴρα.

— Εὐχαριστῶ, εὐχαριστῶ, ἀνέκραξεν ὁ Ἐλλιοτ· ὁ Θεὸς νὰ σὰς πληρώσῃ.

— Καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν κλητὴρα εἶπε μὲ φωνὴν κλαυθμηρᾶν, ἰκάνην νὰ σπαραξῇ καὶ τὴν σκληροτέραν καρδίαν·

— Μὴ με διώξεις ἀπ' ἐδῶ, σὲ παρακαλῶ ἢ σύζυγός μου ἀποθνήσκει! . . . Περίμενε . . . κάποιος ἐρχεται . . . σιωπή!

Καὶ τῶντι μία τῶν νοσοκόμων τὴν ὁποίαν εἶχε παραγγείλει νὰ μὲ εἰδοποιήσῃ τὰ περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἀσθενοῦς, ἐλθοῦσα μὲ ὠμίλησε κατ' ἰδίαν.

— Δός με τὴν χεῖρά σας, εἶπα εἰς τὸν νέον, ἀρῶ τὴν ἡκούσα. . . Ὁ κίνδυνος ἐπέρασεν, ἡ σύζυγός σας θά ζήσῃ.

Τοῦτο ἀκούσας περιεπτύχθη ὡς μαινόμενος τὰς κιγκλίδας, ἡ δὲ σιωπὴ του εἰδείκνυεν ὅτι εὐχαρίσκει τὸν Θεόν. Ὀλίγον μετὰ ταῦτα στραφεὶς πρὸς τὸν κλητὴρα ἐσφιγγεν ἀπὸ χαρᾶν τὴν χεῖρά του.

Ἡ υπερβολικὴ αὐτῆ ταραχὴ ὑπῆρξεν ὀλεθρία· διότι κῆρυξεν ἡ ὀφθαλμία του, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἠρεθίσθησαν αἱ ἠθικαὶ του δυνάμεις, ὥστε δύσκολον ἦτο ν' ἀντιξῆ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις του. Τρεῖς τὸν ἐφλεβοτόμησα, καὶ μόλις καθησυχασεν ὀλίγον. Καὶ ὅμως ἀδιακόπως ἐπεσκέπτετο καὶ παρηγόρει τοὺς ἀνθρώπους τοῦ καταστήματος, ὥστε ἀπεφάσισαν νὰ μὴ ἀποκρίνωνται πλέον εἰς τὰς ἐρωτήσεις του. Ἡ σύζυγός μου ἐπεσκέφθη τὴν Κ. Ἐλλιοτ, βραδέως ἀναλαμβάνουσαν τὴν υγείαν τῆς, καθόσον μάλιστα ἠσθάνετο ἀνησυχίαν διὰ τὸν σύζυγόν τῆς. Ἡ τοσαύτη δυστυχία, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον καταδικασθῆ τοσοῦτον ἀδίκως, μᾶς εἶχε παρακινήσει νὰ συνενώσωμεν τὰς προσπάθειάς μας ὑπὲρ τῶν ταλαιπώρων ἐκείνων, καὶ διὰ νέας συνεισφορὰς καταρωθῶμεν νὰ συναξώμεν ἔτι τρεῖς χιλιάδας δραχμῶν· ἀλλ' ἐν τοσοῦτω νέον τρομερὸν γεγονός μετέλλαξε τὴν μορφήν τοῦ θλιβεροῦ τούτου δράματος.

Ἐνῶ περὶ τὴν ἐνάτην ὥραν τῆς πρωτῆς ἡτοιμαζόμεν νὰ ἐξέλθω εἰς ἐπίσκεψιν τῶν ἀσθενῶν μου, ὁ ὑπηρετὴς μου μοὶ ἐνεχείρισεν ἀριθμὸν τινα ἐπι-

στολῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἔσπευδον τὰς ἀπέθηκα εἰς τὸ θυλακίόν μου, διὰ νὰ τὰς ἀναγνώσω ἐπὶ τοῦ ὀχήματος· ἀλλὰ μοὶ ἐράνην ὅτι μία ἐξ αὐτῶν, ὀγκωδέστερα τῶν ἄλλων, εἶχε μαύρην σφραγίδα· ἀναλαβὼν λοιπὸν αὐτάς, τὰς παρετήρησα, καὶ ἀνοίξας τὴν ἐπιστολὴν τὴν ἔχουσαν τὴν μαύρην σφραγίδα, εὑρον ἐν αὐτῇ τέσσαρας ἄλλας φερούσας ταύτας τὰς ἐπιγραφάς· Τῷ Κ. Ἄλλορου, Τῷ Κ. Ἐλλιοτ, Τῷ Κ. Ἐρρίκῳ Ἐλλιοτ, καὶ Τῷ δόκτορι Κ. Οὐ. . . Κρατήσας λοιπὸν ταύτην, ἥτις διευθύνετο πρὸς ἐμέ, καὶ ἀποθέσας τὰς ἄλλας εἰς τὸ θυλακίόν μου, ἡτοιμαζόμεν νὰ τὴν ἀναγνώσω ὅτε εἶδον εἰσελθοῦσαν τὴν σύζυγόν μου μὲ τὸν μικρὸν Ἐρρίκον. Ἐσπευσα λοιπὸν νὰ τὴν παρακαλέσω νὰ ἐξέλθῃ, καὶ κλείσας τὴν θύραν ἀνέγνωνα τὰ ἐξῆς·

« Ὅταν θ' ἀναγνώσατε τὴν παρούσαν, φίλτατε καὶ φιλεύσπλαγγνε ἰατρεί, θ' ἀναπαύομαι εἰς τοὺς κόλπους τοῦ θανάτου. Εἰς δυστυχῆς θά βαρύνῃ ὀλιγώτερον τὴν γῆν!

» Ὁ Θεός, ἐμπροσθεν τοῦ ὁποίου θά ἐμφανισθῶ, θά μ' ἐλεήσῃ ἴσως· ἴσως θά μὲ συγχωρήσῃ ἐμφανιζόμενον πρὸ τῆς ὥρας· ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ζήσω ἠσθάνθη πλησιάζουσαν τὴν ὥραν τῆς ἐσχάτης ἐκείνης συμφορᾶς, ἥτις, καταστρέφουσα τὴν ὄρασί μου, θά μὲ κατέφερε τὸ τελευταῖον τραῦμα. Ἡ σύζυγός μου θά ἐστέναζεν εἰς τὴν ἀπελπισίαν· οὔτε τεμάχιον ἄρτου θά εἶχεν ἐμπροσθέν τῆς, οὔδ' ἕνας ἐλπίδος θά ἔμενεν εἰς αὐτήν καὶ τὸν υἱόν τῆς.

» Πῶς μὲ ἠγάπησεν ἡ ἀθλία! ἀλλὰ τὴν ἀγάπην τῆς ἀντήμειψα δι' ὁμοίας ἀγάπης· τί ἄλλο ἠδύναμην; Ὅθι μάθῃ ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ τελευταία πράξις τῆς ζωῆς μου ὑπῆρξεν ἀποδείξις τῆς πρὸς αὐτὴν ἀγάπης μου. Ἐμὲ μόνον μισεῖ ὁ πατήρ τῆς· ἐγὼ τὴν παρέστυνα. Ἠλπίζον ὅτι δυνατὸν ἦτο νὰ νικήσω τὰς δυσχερείας ζωῆς πτωχῆς καὶ ἀνυποστηρίκτου, καὶ ἐπάλασσα· ἐπραγον ἄρτον μαῦρον καὶ πικρὸν ἠγρύπνησα ἐργαζόμενος· ἀλλ' ἀπέτυχον· ἡ τύχη μου ὑπῆρξεν ἰσχυροτέρα μου· ἄς ἐξαφανισθῇ λοιπὸν τὸ ἐμπόδιον· ἄς ἀφήσῃ τὸν κόσμον ὁ Εὐγένιος Ἐλλιοτ. Φέρετε αὐτοπροσώπως τὴν εἰδήσιν ταύτην εἰς τὴν Μαρίαν. Ὁ πατήρ θά δεχθῇ βέβαια τὴν θυγατέρα μετὰ ταῦτα· τὸ προαισθάνομαι, εἶμαι βέβαιος. Δόσατε παρακαλῶ καὶ τὰς πρὸς τὸν Ἄλλορου καὶ τὸν υἱόν μου ἐπιστολάς. Ὁ υἱός μου ἄς μὴ με ἀρνηθῇ.

» Ἰμεῖς δέ, ἀριστε τῶν ἀνθρώπων, μόνε μου φίλε, συγχωρήσατέ με διὰ τοὺς κόπους τοὺς ὁποίους ἐδοκίμασατε δι' ἐμέ. Ὁ Θεὸς ἄς σὰς ἀνταμείψῃ! Εἰς ὑμᾶς στρέφονται οἱ τελευταῖοι λογισμοί μου.

» Τετέλεστα! εἶμαι ἀτάραχος· ἡ ὀδύνη τοῦ θανάτου παρῆλθεν! ὑγιαίνετε! Μοὶ φκίνεται ὅτι αἰσθάνομαι τὴν πλάκα τοῦ τάφου καταπίπτουσαν ἐπὶ τοῦ λειψάνου μου καὶ ἐξασφαλίζουσαν τὴν ἡσυχίαν μου. Δὲν φοβοῦμαι. Τὴν νύκτα ταύτην, πρὶν ἔτι σβεσθῇ τὸ φῶς τὸ ὅποιον κείει ἐμπροσθέν μου... Μαρία! Μαρία! Ὅθι ἐνταμωθῶμεν καὶ πάλιν; »

Ε. Ε.

Πολλάκις ἀνέγνωνα τὴν ἐπιστολὴν ταύτην· ἕκαστος παράγραφος ἐξῆλειφεν ἀπὸ τὴν μνήμην μου τὸν προηγούμενον. Ἦνοιξα μηχανικῶς τὴν πρὸς τὸ παιδίον ἐπιστολὴν, καὶ εὑρον μαλλίαν ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἐλλιοτ, καὶ περικοπὴν τινα τῆς Γραφῆς γεγραμμένην ἀτάκτως.

« Ἐπεθύμησα τὸν θάνατον; διὰ τί δὲν ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου; ὅταν ἀποθάνω, υἱέ μου, ἐνταφιάσον με! Μὴ καταφρονεῖς τὴν μητέρα σου. Ἐνθυμήθητι ὅτι πολλοὺς κινδύνους διέτρεξε χάριν σοῦ, ὅτι σὲ ἔφερον εἰς τὴν κοιλίαν τῆς.

» Ἐνταφιάσον με μετ' αὐτῆς εἰς τὸν αὐτὸν τάφον. » Ταῦτα σοὶ γράφει, φίλτατέ μου υἱέ, ὁ πατήρ σου ἀποθνήσκων. Ἐνθυμήθητι! »

Μεταβὰς ἀμέσως εἰς τὴν οἰκίαν του εὑρον ἀνήσυχον τὴν οἰκοδέσποιαν, καὶ ἔρημον τὸ δωμάτιον· τεμάχια μόνον χάρτου ἦσαν ἐσκορπισμένα εἰς τὸ ἔδαφος αὐτοῦ· ἀλλὰ ποῦ διευθύνθη; Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐστοχάσθη νὰ ζητήσω πληροφορίας περὶ αὐτοῦ διὰ τῶν ἐφημερίδων· ἀλλὰ πρῶτον μὲν δὲν ἦτο πλέον καιρὸς, ἔπειτα δέ, ἐὰν τὸ ἐμάθαιεν ἡ σύζυγός του δὲν θά τὴν ἐφάνευον;

Ἡ ἀστυνομία δὲν εἶχεν οὐδεμίαν εἰδήσιν· ἀλλὰ τὴν ἐπιούσαν περὶ τὸ ἐσπέρας, ἀνέγνωνα εἰς τὰς ἐφημερίδας ὅτι νέος τις ἐπνίγη εἰς τὸν Νέον ποταμόν, καὶ ὅτι ὁ ἀνακριτὴς κατεγίνετο νὰ μάθῃ τὰ περὶ τῆς αυτοχειρίας ταύτης. Μεταβὰς ἀμέσως εἰς τὸ μέρος ὅπου τὸ πτώμα ἦτο ἀποτεθειμένον, εὑρον, ἀλλ' εἰς ποῖαν, φεῦ! κατάστασιν, τὸν πατέρα ἐκεῖνον καὶ σύζυγον, τὸν πλήρη ἐλπίδων ἐκεῖνον νέον! Οἱ ὀφθαλμοὶ του ἦσαν ἀνοικτοὶ καὶ ὑελώδες, αἱ χεῖρες συνεσφιγμέναι ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν. Μόλις κατώρθωσα ν' ἀνοίξω τὸ στόμα μου διὰ νὰ δώσω πληροφορίας εἰς τὸν ἀνακριτὴν, ὥστε νὰ μὴ καταδικασθῇ τὸ λείψανόν του εἰς ποινὴν ἀτιμωτικὴν. Τὸ κατ' ἐμὲ πρὸ πολλοῦ ἐφοβοῦμην τὴν καταστροφὴν ταύτην· ὁ βίος ἐφαίνετο βαρύτατος εἰς τὸν Εὐγένιον, διότι πανταχοῦ ἔδλεπεν ἀπελπισίαν.

Καὶ πρῶτον μὲν εἶπον πρὸς τὴν Κ. Ἐλλιοτ ψεῦδος ἀθῶον, ὅτι εἶδον τὸν σύζυγόν τῆς καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἦναι ἀνήσυχος· ἔπειτα δὲ ἐπανελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν μου περίλυπος, μόλις ὠμίλησα μετὰ τῆς γυναικὸς μου, καὶ κατακυριευμένος ἀπὸ αἰσθημα φρίκης καὶ ἐκδικήσεως, μετέβην εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἄλλορου· ἦτο ὀγδόη τῆς νυκτὸς ὅτε ἐφθασα εἰς τὴν θύραν τοῦ δημίου ἐκείνου.

— Κρούσε δυνατά, εἶπον εἰς τὸν ὑπρέτην μου.

Ἡ οἰκία ὅλη ἀντήχησεν ἀπὸ τὸν κρότον· παρυσιασθεὶς δὲ τὶς ὑπρέτης εἶπεν ὅτι ὁ κύριός του δὲν ἤθελε νὰ δεχθῇ οὐδένα. Ἐγὼ ὅμως εἰσῆλθον βίβη, καὶ ἀπώθησα τὴν μέγαιραν, ἥτις ἐπροσπάθει νὰ μ' ἐμποδίσῃ. Εἰς τὸ μέτωπον αὐτῆς ἀνεγίνωσκας εὐκόλως συκοφαντίαν καὶ πλεονεξίαν.

— Μὲ συγχωρεῖτε, εἶπον, κυρία, πρέπει νὰ ἐμβῶ καὶ θά ἐμβῶ. Θέλω νὰ ἴδω τὸν Κ. Ἄλλορου καὶ αὐτέως.

— Η διαγωγή σας αυτή, Ιατρέ, είναι αλλόκοτος; ὁ Κ. Άλλορου σὰς ἀπεκρίθη . . .

— Ἀδιάφορον.

Καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ δωμάτιον, ὅπου ὁ βαθύπλουτος ἔμπειρος, ἐξηπλωμένος ἐπὶ ἐρυθροῦ ἀνακλινητῆρος ἐφάνετο ὑπὸ τῶν τρίψας τοὺς ὀφθαλμούς, ἀνεσηκώθη ὀλίγον καὶ μὲ ἐγνώρισεν.

— Ιατρέ, ἀνέκραξεν ὄλωσ ἐντρομος, τί σημαίνει τούτο; καὶ τί μὲ θέλετε;

— Δὲν θὰ ἐπάτουν εἰς τὴν οἰκίαν σας, ἐὰν ὑπόθεσις σημαντικὴ ἀποβλέπουσα ὑμᾶς δὲν μ' ἐδίωξεν. Ἰδοὺ ἐπιστολή.

Ἰδὲ τὴν μαύρην σφραγίδα, ὡχρίασεν, ἦνοιξε τὰ χεῖλη, ἀλλὰ δὲν ὠμίλησεν. Ἐν τοσούτῳ εἰσῆλθε καὶ ἡ μέγαιρα, ἐστάθη ὀρθία παρὰ τὸ παράθυρον, καὶ προσήλωσεν ἐπάνω μου τοὺς λαμποκοποῦντας μικροὺς ὀφθαλμούς της.

— Εἰ, ὑμᾶς μόνον ἐπιθυμῶ νὰ ὀμιλήσω, εἶπον δακτυλοδεικτικῆσας τὴν γυναῖκα.

— Πῶς ὑποφέρετε, ἀνέκραξεν αὐτὴ ἀποτεινομένη πρὸς τὸν Άλλορου, τοιαύτην αὐθάδειαν;

Ἀλλ' ἐκεῖνος ἐννοήσας ἀπὸ τὸ ἦθός μου ὅτι ἐπρόκειτο περὶ σπουδαιότητος ὑποθέσεως, ἔνευσε πρὸς αὐτὴν νὰ ἐξέληθ. Ἐγὼ δὲ ἔφερα τὸ θρανίον μου παρὰ τὸν Άλλορου ἐνῶ μὲ ἠτένιζε σχεδὸν τρέμων.

— Ἀναγνώσατε, εἶπον, τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ἀναγνώσατέ την.

Καὶ λαθῶν αὐτὴν παρετήρησε τὴν μαύρην σφραγίδα καὶ τὴν ἐπιγραφὴν καὶ ἔπειτα μὲ ἠτένισε.

— Γνωρίζετε, ἠρώτησα, τὸν χαρακτήρα;

— Ὄχι, ἐψιθύρισε.

— Παρατηρήσατε ἀκόμη, καὶ θὰ τὸν γνωρίσετε.

Ἀπέθεσεν εἰς τὰ τρέμοντα γόνατά του τὴν ἐπιστολὴν, ἀνεζήτησεν ἐπὶ πολὺ τὰς διόπτρας του, τὰς ἐφήρμοσε τέλος πάντων εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του, ἀνέλαθεν, ὄλων ἐν τρέμων, τὴν ἐπιστολὴν, καὶ ἐφάνη ζήτων ν' ἀναγνώσῃ τὴν ἐπιγραφὴν.

— Δὲν ἤξεύρω, εἶπεν . . .

Ἐγὼ δὲ ἐσιώπων.

— Εἶναι γράψιμον ἀνδρός, καὶ ἀνδρός, ὑποθέτω, εἶπε βλέπων μὲ ἄνωθεν τῶν διοπτρῶν του.

— Πρὸ ὀλίγου, κύριε, ἡ ἀνάκρισις εἰς τὴν ὁποῖαν παρευρέθην ἠσχαλεῖτο εἰς ἐξέτασιν αὐτοχειρίας. Σὰς ἀτοβλέπει.

Ἡ ἐπιστολὴ ἔπεσεν ἀπὸ τὰς χεῖράς του, καὶ τὰ χεῖλη του ἠνοιχθήσαν.

— Τὸ παρελθὸν Σάββατον ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος σὰς γράφει, ἐπνίγη· σήμερον εἶδα τὸ πτώμα του ἐξηπλωμένον εἰς τράπεζαν. Οἱ στυγμένον ὀφθαλμοί, τὰ συνσταλμένα χεῖλη, ἡ καταλασπωμένη κόμη του μὲ ἀνενηύμισαν σὰς, κύριε, σὰς, διότι τὸν ἐφονεύσατε. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἦτον ὁ Ἐλλιοτ.

Καὶ τὰ μὲν χεῖλη του ἐταράσσοντο χωρὶς νὰ ὀμιλῇ, ἡ δὲ φυσιογνωμία του ἐγένετο ἀπαισία. Καὶ ἐγὼ ἠπόρου βλέπων τὴν ἀλλοίωσιν τοῦ ἀπανθρώπου ἐκεῖνου. Ἐν τοσούτῳ ἡ οἰκονόμος εἰσῆλθεν ἀκροποδητή, καὶ ἄμα ἰδὼν αὐτὴν ἀνέκραξεν·

— Ἐξω, ἐξω.

Τούτο ὑπῆρξε τὸ πρῶτον σύμπτωμα τοῦ ματαίου ἐλέγχου τῆς συνειδήσεως, ὅστις ἐπὶ ἓνα μῆνα ἐβασάνιζε τὸ ἔνοχον ἐκεῖνο γερόντιον. Δὲν ἀναγκάζω τὸν ἀναγνώστην νὰ μὲ παρακολουθήσῃ καὶ περαιτέρω εἰς τὸ ἐπώδυνον στάδιον εἰς τοῦ ὁποίου τὸ τέρμα ἐγγίζομεν. Εἰς τί ἐκρησάμευσεν ἡ περιουσία τὴν ὁποῖαν ἠθέλησε νὰ κληροδοτήσῃ εἰς τὴν θυγατέρα του; ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς της εἶχε ξηρανθῆ, καὶ μάτην ἐδοκίμασα νὰ μετριάσω τὴν λύπην τὴν ὁποῖαν θὰ ἠσθάνετο μανθάνουσα τὸ δυστύχημά της. Κατεβλήθη ὑπὸ ἐγκεφαλίτιδος δεκαπέντε ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς της, ἀποθανόντος ἐπὶ κεραινοβόλου ἀποπληξίας. Τοιαύτη ἦτο ἡ ἐξασθένις της, ὥστε ἐφάνετο βεβουλισμένη εἰς λήθαργον· ἐπεκαλούμην τὸν θάνατόν της ὡς χάριν παρὰ Θεοῦ. Θερμαίνων ἀλληλοδιαδόχως μέχρι τῆς τελευταίας ὥρας τὰ πρόσωπα τῆς τραγωδίας ταύτης, τῆς ὁποίας τὰ ἔγνη δὲν θέλουσιν ἐξαλειφθῆ ἀπὸ τὸν νοῦν μου, εἶδον ὅλα καταβαίνοντα τὸ ἔν μετὰ τὸ ἄλλο εἰς τὸν τάρον, τὸν ὁποῖον ἠνοιξεν ἡ αὐτοχειρία τοῦ Ἐλλιοτ. Ἡ μοῖρα, ἡ Νέμεσις αὕτη τῶν ποιητῶν, ἐξέπληρωσεν ἀνηλεῶς τὸ ἔργον της. Ἀθεράπευτος ἀγωνία, μετάνοια σκληρὰ, πόνοι φυσικοί, κατήνησαν ἀφορήτους τὰς τελευταίας ὥρας τοῦ Άλλορου. Ἡ Μαρία, περὶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς της, μόλις ἐδυνήθη νὰ ἀσπασθῇ τὸν υἱὸν της Ἐδρίκον, ὅστις ζῆ σήμερον ἐν Λονδίῳ, κύριος τῆς μεγάλης περιουσίας, τοῦ πάππου του.

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ.)

ΔΟΚΙΜΙΟΝ

περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ὑπὸ Ἰωάννου Φιλίμονος. Τόμ. Α' καὶ Β'. Ἀθήναι, 1839.

—οοο—

Οὐδέποτε βλέπομεν ἐθνικὴν ἐορτὴν ἐρχομένην, καὶ ἐν ταῖς δημοσίαις πλατείαις ἀνεγειρόμενα τὰ εὐτελῆ ἐκεῖνα, σινδόναις περιπεταννόμενα, ἱκρία, τὰ, ὡς ἡ σκηνὴ τοῦ Ἀραβίου, τὴν πρῶτην πηγνύμενα καὶ τὴν ἐπαύριον ἀποσκευαζόμενα, χωρὶς ν' ἀναλογισθῶμεν ὅτι καθυστεροῦμεν ἀπαραίτητον ἐθνικὸν ὄφλημα, τὴν ἐν τῷ ἐπιφανεστάτῳ τόπῳ τῆς Ἑλλάδος, ἐκ τῶν πολυτίμων ἡμῶν λατομειῶν τοῦ πεντελησίου καὶ τοῦ λυχνίτου λίθου, ἀνέγερσιν μνημείου περικόσμου καὶ καταγλύφου, ἐν ἐπιγραφαῖς, ἐν προτομαῖς, ἐν συμπλέγμασι καὶ ἀγάλμασι διηγουμένου τὸ ἐνδοξον γεγονός τῆς Ἑλληνικῆς ἀπελευθερώσεως, καὶ παραδιδόν τῇ εὐγνωμοσύνῃ τῶν ἐπερχομένων τὰ ὀνόματα καὶ τὰ κατορθώματα τῶν γενναίων καὶ μεγάλων ἀγωνιστῶν, ὧν πρῶτιστος ἦν αὐτὸς ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος. Τοιοῦτο μνημεῖον ἐπιπροσωποῦν τῆς πατρίδος τὴν εὐλαεῖν, θέλει τιμῆσαι τὰ αἰτίηματα τῆς ἀνεγειρούσης γενεᾶς οὐχ ἦττον ἢ τὴν μνήμην τῆς ὑπὲρ ἧς ἀνεγίρεται· δι' ὃ

χαιρόντες ἐπιπροσωποῦμεν εἰς τὰ ἔργα ἐκείνων, ὅσοι ὡς ὁ Κ. Τρικούπης καὶ ὡς ὁ Κ. Φιλίμων, ἐκ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων ὀρμώμενοι, ἰδρῶσιν αὐτοὶ εἰς τὴν ἐθνικὴν παλλίγγενεσιν μνημεῖα οὐχὶ μὲν ἐκ χαλκοῦ ἢ ἐκ λίθου, ἀλλὰ μνημεῖα ἱστορικά, λαμπρότερα ἐκείνων καὶ μονιμώτερα. Τὰ Προπύλαια καὶ ὁ Παρθενὸν τιμῶσι τοῦ Περικλέους τὸ ὄνομα, ἀλλ' ἐν ταῖς διαδοχαῖς τῶν αἰώνων ἐδύνατο νὰ ἐκλειψῇ κατόπιν αὐτῶν καὶ ἐκεῖνο, ἐὰν ὁ Θεουκιδίδης δὲν τὸ καθίστα ἀθάνατον, ὡς ἐξέλιπον τὰ ὀνόματα τῶν Βασιλέων, ὧν αἱ μεγαλοπραπεῖς οἰκοδομαὶ ἀνασκάπτονται σήμερον ἐν Ἀσίᾳ, διότι ἡ ἱστορία τ' ἀπεσιώπησεν, ἡ δὲ αὐτὴν τὴν ἱστορίαν ἐγκλύπτουσιν ἐτι τῆς σφηνοειδοῦς γραφῆς τὰ μυστήρια.

Εἶναι δ' ἡ ἱστορία τῆς ἡμετέρας ἐπαναστάσεως μνημεῖον ἔχον διπλοῦν τὸ πρόσωπον, ἐν μὲν ἐστραμμένον πρὸς τὸ παρελθόν, εὐγνωμοσύνην ἐμφαίνον, ἕτερον δὲ ἀφορῶν πρὸς τὸ μέλλον, καὶ διεσκευασμένον εἰς φάρον ἀντανεκλῶντα τὰ τῆς ἀρχαιοτέρης πείρας διδάγματα, καὶ μάλιστα χρήσιμον εἰς ἔθνος μὴ ἐτι περατώσαν τὴν ἐναγωνίαν Ὀχλασσοπλοῖαν του. Ἱστορία πρακτικὴ, φιλαλήθης, ἀκριβολόγος, οὔτε τὰς κλάς πράξεις παρρηῶσα, οὔτε τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰ λάθη ἀποκρύπτουσα, τοὺς χαρακτήρας δὲ καὶ τὰς ἐνεργείας εὐκρινῶς διαγράφουσα, καὶ τὰς αἰτίας μετὰ τῶν ἀποτελεσμάτων ἐλθίτουσα καὶ συνειρμένη, εἶναι ἔργον δικαιοσύνης διὰ τὸ ἔθνος ἀπέναντι τοῦ ξένου κόσμου, καὶ ὑπεράτης διδασκαλίας πρὸς ἑαυτό. Τοιαύτη δὲ, καθόσον ἐκ τοῦ προοιμίου της δύναται νὰ κριθῆ, εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ Κ. Φιλίμονος.

Ἐν αὐτῇ βεβαίως μεγάλα κατοπτρίζονται καὶ γενικά καὶ ἰδιωτικά σφάλματα, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ πολλὰ ἀρετὰ ἀξία σεβασμοῦ καὶ ἐπαίνου. Ἡ Ἑρῶπη, ἥτις ἐν Ἀνατολῇ ἔχει τοῦ θώρακός της τὸ κεχρῶς, καὶ πολλάκις εἶδεν ἐκεῖθεν ἀρθέντα νέφη ἔγγυα ἀπειλῶν παγκοσμίου πολέμου, ἥτις ἐν ἐπιγνώσει τοῦ κινδύνου πολυτρόπως ζητεῖ τὴν θεραπείαν αὐτοῦ, ἀδύνατον νὰ εἶδε μετ' ἀδιαφορίας νέον ἐν τῇ Ἀνατολῇ στοιχεῖον ἀναφανέν· καὶ ὅσην ἂν ἐπροσπονήθῃ κατὰ καιροῦς, καὶ ἕνεκα πολιτικῶν περιπετειῶν, ψυχρότητα πρὸς αὐτὸ, ἀδύνατον νὰ μὴ ἔρευνᾷ ἂν δι' αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ εὕρῃ διέξοδόν τινα τῶν δυσχερειῶν της, καὶ νὰ μὴ θέλῃ νὰ σταθμίσῃ ἐπομένως τὴν ἱκανότητα καὶ ἀξίαν αὐτοῦ. Ἐν ἱστορίᾳ οἷα ἡ παρούσα, ἀπληλαγμένῃ μὲν ῥητορικῷ κόμπου καὶ ἀκρίτου μεγαλαυχίας, εἰλικρινεῖ δὲ καὶ ἐμπαιριστατωμένη, θέλει μὲν ἀπαντήσῃ οὐκ ὀλίγα τὰ αἰσχροῦ καὶ τὰ λυπηρὰ, ἀλλ' ἂν εἰς τὴν γνώσιν τῆς ἀληθείας σπουδαίως ἐνδιαφέρηται, τὰς περιστάσεις ἀναμετρομένη ἐξ ὧν ἐξήρχτο καὶ πρὸς ἧς ἐπάλασε τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, θέλει θαυμάσει βεβαίως, οὐχὶ ἐπὶ τῇ μαρτυρίᾳ τοῦ συγγραφέως, ἀλλ' ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτῶν, τὸ δι' αἰῶνων ἐρέζωμενον τῷ ἑλληνικῷ ἔθνει καὶ ἔμμονον αἰσθημα τῆς ἐλευθερίας, τὴν ἀπ' ἄκρου μὲν χρεῖς ἄκρου ἀκλόνητον πεποιθήσιν του, ὅτι θέλει ἐκ-

λάμψει ποτὲ ἡ ἡμέρα αὐτῆς, τὴν ἀνδρείαν του ἐν ταῖς μάχαις, τὴν σταθερότητά του ἐν τῷ ἀνίσῳ ἀγωνί, τὴν διανοητικὴν καλλιέργειαν τῶν ἀνωτέρων τάξεων, τῶν κατωτέρων τὴν ζωρότητα καὶ τὴν νοημοσύνην, καὶ τὸ πρὸ πάντων χαρακτηρίζον λαὸν τῆς ἐλευθερίας του ἀξίον καὶ σπουδαῖον αὐτῆς χρῆσιν ποιούμενον, ὅτι ἡ πρώτη τῆς αὐτονομίας του πράξις ἦν πάντοτε νὰ ὑποβάλληται εἰς νόμον καὶ νὰ καθιδρῆ κυβερνήσιν.

Ἀλλ' ἐνῶ ἡ Ἑρῶπη ἐν τῇ ἀκριβεῖ εἰκόνι τῆς ἐπαναστάσεως βλέπει ἀναζώντα τὸν λαὸν ὃν ἡ ἀρχαιότης ἐθαύμαζε, μετὰ τῶν αὐτῶν σχεδὸν χαρακτηριστικῶν καὶ ἰδιοτήτων του, μετὰ πολλῶν τῶν ἐλαττωμάτων του, ἀλλὰ καὶ μετὰ πασῶν του τῶν ἀρετῶν, καὶ τὸν βλέπει ζώσιμον, ἐπιχειρηματικόν, δεκτικόν προόδου καὶ ἀναπτύξεως, καὶ τὸν ἀσπάζετο ὡς βᾶσιν ἐφ' ἧς δύναται νὰ ἰδρῶσῃ τὸ τοῦ μέλλοντος οἰκοδόμημα στερεὸν καὶ ἀκίνδυνον, συγχρόνως θέλουσι βλέπει οἱ Ἕλληνας ἐν αὐτῇ πάντας τοὺς σκοπέλους δι' ὧν διέβη τὸ σκάφος τῆς ἀνεξαρτησίας των, πρὶν ἢ καταθῆ εἰς τὸν λιμένα τῆς σωτηρίας, πάσας τὰς εὐγενεῖς πράξεις, τὰς ὑποχρεούσας τοὺς υἱοὺς εἰς ἔργα ἀντίξια τοῦ ἡρωϊσμοῦ τῶν πατέρων, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ πάντα τὰ λάθη εἰς ἃ ἐξ ἀπειρίας ἢ ἐκ κακίας τινῶν προσέκρουσαν, ὧν πολλὰ ἠπέιλησαν αὐτανδρὸν καταποντισμὸν, καὶ ὧν ἡ μνήμη πρέπει νὰ διατηρῆται πρὸς ἀπατροπήν καὶ νουθετήσιν· καὶ ἀναλογιζόμενοι τὰ θαύματα τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς αὐταπαρηγήσεως, τὰς θυσίας καὶ τοὺς ἀγῶνας δι' ὧν ἡ μεγάλη γενεὰ τῶν συγχρόνων τοῦ Βότζαρη καὶ τοῦ Καρκαῖσκου κατεκτήσατο τὸν μυριάκις κινδυνεύσαντα ν' ἀπολεσθῇ ἀνεπιστρέπτῃ θησαυρὸν τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, θέλουσιν ἐτι μᾶλλον αἰσθανθῆ τὴν βαρέως ἐπιχειρημένην αὐτοῖς εὐθύνην, τοῦ νὰ διατηρήσῃ καὶ ἀλώεσται τὰ τρωπαῖα ἧσα παρέλαθον ἀνέτως παρὰ τῶν πατέρων των, ἂν δὲν τοῖς ἐπεφυλάχθῃ ἡ εὐτυχία τοῦ νὰ στήσῃσι νέα, καὶ δι' ἄρρονος ἢ ἀπερισκέπτου διαγωγῆς νὰ μὴ διακινδυνεύσωσι τὴν ἱεράν παρακαταθήκην, ἥτις ἀπᾶς ἀπολεσεθεῖσα, θέλει πιθανῶς ἀπολεσθῆ διὰ πάντοτε, καὶ ἧς ὀφείλουσι λόγον οὐ μόνον ἐκεῖνοις παρ' ὧν τὴν παρέλαθον εἰς ἀσφαλῆ διατήρησιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐπιγινόμενοις, οἷς πρέπει νὰ τὴν παραδώσωσιν ἀβλαβῆ καὶ ἐπηνυξημένην. Ἰπὸ καθαροῦ καὶ ἔμφρονος πατριωτισμοῦ ὑπεγορευθήσαν τὰ χρυσᾶ ἐπὶ δι' ὧν ὁ Κ. Φιλίμων περατοῖ τὰ προλεγόμενα τοῦ δευτέρου τόμου τῆς ἱστορίας του. α Εἶδε ἐννοήσῃσι καλῶς οἱ ἐλευθεροὶ ἀπόγονοι τὰ δύσκολα καθήκοντα ἐκτῶν πρὸς τὴν ακμαίαν διατήρησιν τοῦ διὰ τοσούτου αἵματος πολυτιμῶν ποτισθέντος δένδρου τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας, ἐνθυμούμενοι πάντοτε τοῦ μεγάλου τῆς Πηνελόπιδος ῥήτορος εἰπόντος τὴν πολιτικὴν ταύτην ἀλήθειαν· Τὸ γυμνάσιον τ' ἀγαθὰ τοῦ κτήσασθαι χαλεπώτερον. »

Οὐδὲν βεβαίως ἔργον τέχνης, καὶ μάλιστα ἔργον φιλολογίας, δύναται ἀκριβῶς νὰ κριθῆ ἐξ ἀτελῶν τεμαχίων, καὶ νὰ ἐκτιμῆθῃ ἐκ τοῦ μέρους τὸ ὅλον.

Αλλά και τοι τῆς παρούσης ιστορίας ἐλάχιστον μέρος ὑπ' ὄψιν ἔχοντες. καὶ κυρίως τὸ προοίμιον μόνον αὐτῆς, ἐν ὧμας οὐσιωδέστατον καὶ θεμελιώδες αὐτῆς προτέρημα δυνάμεθα τοῦλάχιστον ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντων νὰ καταδείξωμεν, καὶ τοῦτο εἶναι ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἐφιλοτιμήθη νὰ παραστήσῃ κυρίως ὡς αὐτογραφίαν τινὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, αὐτῆς οὕτως εἰπεῖν ἐκείνην διηγουμένης, αὐτὸς μόνον μετριοφρόνως εἰς ἐκείνην ἐπιφυλαχόμενος, νὰ διεῖρη τὰ συμβάντα εἰς συνεγῆ μίτον, νὰ συναρμολογήῃ, ἐξηγήῃ καὶ σαφηνίσῃ αὐτὰ, καὶ νὰ καταδεικνύῃ τὴν φιλοσοφικὴν συνάφειαν τῶν αἰτιῶν καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων.

Τῷ ὄντι, δι' ἀγώνων ἀτρώτων, καὶ οἷς ἐθνικὴ εὐγνωμοσύνη οφείλεται, κατώρθωσε νὰ συλλέξῃ καὶ νὰ περιώσῃ τῆς καταστροφῆς ἀμύπηλα ἐπίσημα καὶ ἰδιωτικά ἔγγραφα, πληροῦντα τῶν δύο τῶμων τῷ μέγιστον μέρος, καὶ χρησιμεύοντα ὡς μάρτυρες τῶν γενομένων ἀπαισίτους. Τῆς ἐπιτηδειότητας ἀφηγήσεως τοῦ ιστορικοῦ, πολὺ ζωηρότερον ἡμιλοῦσιν εἰς τὴν φαντασίαν καὶ συγκινοῦσι τὸ αἶσθημα αἰ τοιαῦται γνήσια ἀποδείξεις τῶν χρόνων καθ' οὓς παρήχθησαν. Ἐν αὐταῖς βλέπομεν ἄνευ τῶν διοπτρῶν ξένων παθῶν, ξένων συμφερόντων καὶ ἐκτιμήσεων, αὐτὰ τὰ πράγματα ὡς συνέβησαν ἀνεπισσώμενα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας, αὐτὰ τὰ πρόσωπα, ὡς ἐσκέφθησαν καὶ ὡς ἐπραξάν ἐμφανιζόμενα ἐνώπιόν μας, οὐχὶ σχηματιζόμενα ὡς ἐπὶ τοῦ προσκηνίου τῆς ιστορίας, ἀλλ' ἀπλαστον ἡμιλοῦντα τὴν γλῶσσαν ἣν τότε ὠμίλου, καὶ ἀπροσποητικῶς ἐνεργοῦντα, ὡς ἐν ἀγνοίᾳ ὅτι ἔχουσι τὸ μέλλον ὡς θεατὴν. Ἐς πρὸς τὴν γνώσιν τῆς ἀρχαιότητος, τῶν ἐντελεστέρων σελίδων τοῦ Ἡροδότου καὶ τοῦ Θουκυδίδου προτιμῶμεν πολλακίς τεμάχιον λίθου ἐν τοῖς ἐρειπίοις ἀνασκαπτόμενον, σύντριμμα ψήφισματος ἢ ἀλλης τινος πράξεως δημοσίας ἢ ἰδιωτικῆς, διότι τοῦτο εἶναι οὐχὶ ἔμμεσος ἀντανάλασις ἢ ἀπήχησις τῶν πραγμάτων εἰς ἃ ἀναφέρεται, ἀλλ' ὡς τις ὀνήσις αὐτῆς τῆς ἀρχαιότητος, σταλάζουσα μεταξὺ ἡμῶν, ὡς τις τῶν μυστηρίων αὐτῆς αὐτοπρόσωπος παραστάτις. Τοιαῦτα εἰσὶ καὶ τὰ ἔγγραφα ταῦτα, ἃ ὁ Κ. Φιλῆμων διέσωσε καὶ ἐξέδωκε, κειμήλια ἐθνικά, δικηφόρος μὲν δυνάμενα νὰ μεταλλευθῶσιν ὑπὸ τῶν ἐρευνητῶν τὴν ἑλληνικὴν ιστορίαν, ἀλλὰ μένοντα αὐτοῖς πάντοτε τὰ μόνα ἀπαισιὰ ἀληθείας ταμεῖα. Τὴν ἀπώλειαν αὐτῶν θα ἐλογιζόμεθα ὡς ζημίαν ἐθνικὴν, καὶ εὐχῆς ἔργον θεωροῦμεν νὰ προσδιορισθῇ μέρος εἰς τὴν δὴμόσιον βιβλιοθήκην, εἰς ὃ, ἐν ὧσιν εἶναι εἰσέτι καιρὸς, νὰ προσκληθῶσι πάντες οἱ κεκτημένοι ἔγγραφα ἀφορῶντα τὴν ιστορίαν τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ τοιοῦτοι εἰσὶ πολλοί, νὰ τὰ καταθέσωσι πρὸς διατήρησιν καὶ πρὸς κοινὴν χρῆσιν, ἐπιφυλαττόμενοι τὴν ἰδιοκτησίαν αὐτῶν. Τὴν σύστασιν τοιοῦτου ἀρχείου θεωροῦμεν ἀξίαν πάσης μερίμνης τῆς Κυβερνήσεως.

Προοίμιον δε τῆς ὅλης ιστορίας τοῦ Κ. Φιλῆμωνος ὠνομάσαμεν τὸ μέχρι τοῦδε ἐκδοθὲν αὐτῆς μέ-

ρος, καὶ τοι ἀποτελοῦν δύο ὁλοκλήρους τόμους, διότι οὗτοι δὲν ἐράπτονται ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι, ἀλλὰ περιστρέφονται εἰς μὴνὰ τὰ τῆς ἐταιρίας καὶ εἰς τὰ ἐν Δακίᾳ συμβάντα. Καὶ ἴσως ὑπάρχουσι καὶ οἱ κατακρίνοντες τὴν τοιαύτην τοῦ μέρους τοῦτου ἔκτασιν, διότι, λέγουσιν, ἢ ἀνγγέλλει πολυτομώτατον τὸ σύγγραμμα, ἢ θέλει εἶσθαι δυσανάλογον πρὸς τὰ λοιπά. Ἀλλὰ τὸ καθ' ἡμᾶς, οὔτε λυπούμεθα ἂν μεγάλην λάθῃ ἔκτασιν τὸ σύγγραμμα τὸ ἐξιστοροῦν τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ἀναγέννησιν, ἀρκεῖ μόνον νὰ εἶναι ὅλον ἐπίσης ἀκριβολόγον καὶ ἐπίσης ἐπὶ περιέργων καὶ πολυτίμων ἀποδείξεων στηριζόμενον· οὐδ' ἂν ὑπάρχῃ καὶ τις δυσαναλογία μεταξὺ τῶν δύο πρώτων τῶμων καὶ τῶν λοιπῶν, εὐρίσκομεν αὐτὴν ἄτοπον καὶ κατακριτέαν, ὡς δὲν κατακρίνομεν τὸ μέγεθος τῶν προφυλαίων συγκρινομένων πρὸς τὸν Περθευῶνα. Καθὼς ἐκεῖνα, ἐκτὸς τοῦ ὅτι χρησιμεύουσιν ὡς εἰσὸδος, εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, ἀποτελοῦσι συγχρόνως καὶ αὐτοτελὲς μνημεῖον, ἄξιον παντὸς θαυμασμοῦ, οὕτω καὶ ἡ Φιλικὴ ἐταιρία, μετὰ τοῦ παρὰ τὸν Δούναβιον μεγάλου ἐπεισοδίου, ἀποτελοῦσιν οὐ μόνον τὴν προεισαγωγὴν τῆς ιστορίας τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ιστορίαν ἰδίαν, καθ' ἑκείνην πλήρῃ ἐνδιαφέροντος, καὶ ἰσχυρότατα ἡμιλοῦσαν εἰς παντὸς Ἕλληνα τὴν καρδίαν. Εἰς ποῖα ὄνειρα δόξης, εἰς ποῖαν ἀτμοσφαιραν ἠθικοῦ ὕψους ἔζων οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι, οἵτινες ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας ἐμελέτησαν τὴν ἐλευθερίαν, εἰς αὐτὴν καθιέρωσαν τὴν ζωὴν των, καὶ τὴν τοῦ ἔθνους ἐνότητά, ἣν ἠγιάζον τὰ αὐτὰ δάκρυα, συνέσφιζαν διὰ τῶν αὐτῶν ἐλπίδων! Ὅσον καὶ ἂν εἶχον τὸν κίνδυνον νυχθήμερον ἐπικρεμάμενον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των, τὸν φόβον ἐπικαθήμενον εἰς τὸ προσκεφάλαιόν των, ἀλλὰ μακάριοι ἦσαν διότι διὰ τῆς καρδίας καὶ τοῦ νοῦς ἔζων εἰς μέγα παρελθὸν καὶ εἰς ἐνδοξον μέλλον, ἐμπνεόμενοι ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος τοῦ Περικλέους, καὶ ὄνειροπολοῦντες αὐτῆς τὴν ἀνάστασιν. Ἡ συναίσθησις ὅτι ὑπὲρ μεγάλου τοιοῦτου καὶ ἱεροῦ σκοποῦ εἰργάζοντο, ἤγειρε βεβαίως τὴν διάνοιάν των, καὶ ἐπλήρου τὴν ψυχὴν των ὑπερηφάνου ἀγαλλιᾶσεως, καὶ πρέπει νὰ εὐχαριστῶμεν τῷ ἱστορικῷ, ὅστις μετὰ πολλῶν κόπων ἀνηρέυνθησε τοὺς πλήρεις σιωπηλῶν προσδοκιῶν, ἐναγωνίαν προσπαθειῶν εἰς σκότος ἐγκρυπτομένων, πλήρεις ἀμφιβολίας καὶ μυστηρίων ἐκείνους χρόνους, μᾶς περιέσωσε τὴν εἰκόνα αὐτῶν πλήρῃ καὶ ἀκριβῆ, καὶ διετήρησεν εἰς τὴν ιστορίαν τοῦ ἐθνικοῦ βίου ἐν τῶν πρωτίστων συμπτωμάτων αὐτῆς, τὴν περιγραφὴν τοῦ εὐγενοῦς ὄργανου, ἐξ οὗ προέκυψεν ἡ γενναία βλάστησις τῆς ἐπαναστάσεως. Τόσον μάλιστα σπουδαίαν καὶ περιέργον θεωροῦμεν τὴν φάσιν ἐκείνην τῆς ἐθνικῆς ἐνεργείας, ὥστε ἀντὶ νὰ κακίσωμεν τὸν συγγραφέα ὡς ἀφιερώσαντα αὐτῇ τὸ μόνον ὁλόκληρον, λυπούμεθα μᾶλλον ὅτι δὲν τὴν ἐξέτεινε περισσότερον, συγχωνεύων ἐν αὐτῷ, καὶ τὸ ἀρχαιότερον περὶ Φιλικῆς ἐταιρίας εἰδικῶν τοῦ δοκίμιον, ὅπως ἐκτεθῆ ἀνελλιπειῆς καὶ ἀρτίᾳ ἢ

Ὁριγος. (ἴδε σελ. 45.)

εἰκὼν τῆς μεγάλης προπαρασκευῆς, ἣτις ὠρίμασε τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος τὴν ἐκρήξιν.

Πρώτος, ἴσως πρώϊμος, ταύτης καρπός, ὑπῆρξε τὸ κίνημα τῶν Παραδουναβίων ἐπαρχιῶν, τὸ πληροῦν ὁλόκληρον τὸν δεύτερον τόμον, ὑπὸ πᾶσαν δὲ ἐποψίν ὃν ἄξιον τῆς σπουδαιότητος ἦν ὁ συγγραφεὺς ἀποδίδωσιν εἰς αὐτὸ, διότι προωδοποίησε καὶ διηκολύνησε τὴν ἐθνικὴν ἐπανάστασιν, ἰσχυρὸν προκαλέσας ὑπὲρ αὐτῆς ἀντιπερισπασμὸν, διότι παρίσταται ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὡς τις μικρογραφικὴ τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης ἐξεικόνισις καὶ περιληψίς, καὶ διὰ τὸν ἐξόχως δραματικόν, καὶ σχεδὸν εἰπεῖν ποιητικὸν αὐτοῦ χαρακτήρα.

Τῷ ὄντι τὸ δράμα τοῦτο, σικνηνὴν ἔχον οὐχὶ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἐπαρχίας μεμακρυσμένας καὶ σχεδὸν ξένας τῇ ἑλληνικῇ φυλῇ, ἔχει τι τὸ ἰδανικὸν καὶ ἀφρημένον, ὡς εἰ διὰ τούτου ἐμφάνει ὅτι ἡ ἀναγέννησις εἰς τὴν ἐλευθερίαν οὔτε ὠρισμένου τόπου οὔτε ὠρισμένης τάξεως ἢ διακρίσεως ἀνθρώπων ἦν ἴδιον ἔργον, ἀλλ' ἐκπλήρωσις τῶν εὐχῶν, καὶ ἀποτέλεσμα τῆς συμπράξεως πάντων τῶν ἐν ἀνατολῇ εἰς Χριστὸν πιστευόντων. Ἐν αὐτῇ Ἑλλήνας, Βούλγαροι, Σέρβοι, Δάκες, Ἀλβανοὶ, παρουσιάζονται ἐπὶ

τοῦ προσκηνίου, οὐχὶ ὑπὲρ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς χώρας, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς κοινῆς τοῦ γένους ἐλευθερίας μαχόμενοι. εἰς δ' ἐν τῷ δοκίμιῳ ἐκτιθενται καὶ σαφηνίζονται ἐν τῇ ἀλληλουχίᾳ αὐτῶν τὰ κατὰ τόπον καὶ ἄτομον ποικίλα ἐκείνα συμβάντα, ὁμοιωγοῦμεν ὅτι οὐδεμίαν γνωρίζομεν δραματικώτερον ποιητοῦ ἐπίκειαν, ἔχουσαν ἐν τῇ πλοκῇ περισσοτέραν ἐνότητά, περισσοτέραν ζωηρότητα ἐν τοῖς ἐπεισοδίοις, ἰσχυρότερον καὶ τραγιώτερον διαφέρον ἐν τῇ καταστροφῇ. Ἐν μέγα πρόσωπον ἐπικρατεῖ ὅλον τοῦ δράματος, ὅλων τῶν ἐνεργειῶν τοῦ μίτου πρωταγωνιστῆς καὶ εἰς ὅλους δίδον τὴν ὄψιν. Εἶναι δ' ὁ πρωταγωνιστὴς οὗτος Ἀλέξανδρος ὁ Ὑψηλάντης, δι' οὗ ἀρχεῖται καὶ εἰς τὴν ἀπολήξει τὸ ἐπιχειρήμα τῆς Δακίης. Περὶ δ' αὐτοῦ καὶ ὑπ' αὐτὸν, εἰς διαφόρους ἀποστάσεις, πράττουσι καὶ συγκροῦνται διάφορα ἄλλα πρόσωπα, διάφορα συμφέροντα καὶ διάφοροι χαρακτῆρες, εὐγενῆς αὐταπάρησις καὶ ἀρχαῖκὴ ἀρετὴ πρὸς ἰδιοτελείαν καὶ βελτιουργίαν, πατριωτικὸς ἐθνικισμὸς πρὸς δουλοπύτητα καὶ πρὸς προδοσίαν, ἠρωτικὸς ἔξιος τῶν λαμπροτέρων ἡμερῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, πρὸς ἀγενεῖς στρατολέμων δειλίαν. Τῶν μετ'

τάς θυσίας οὐδ' αὖτε τῶν ἄλλων ἡ σπατάλη καὶ ἡ ἐκδιαίτησις καὶ ἡ ἀρπαγή, τοὺς ὑπὸ τούτων καταβαλλομένους ἀγῶνας πρὸς ὄργανισμὸν καὶ πρὸς διαρρυθμισίαν, ἐκείνων τὸ δυσήνιον καὶ ἡ παρακοή, ἡ τὸ οἰηματικὸν καὶ τὸ φιλαρχον, καὶ ἐν γένει ἡ ἀπειρία ἀνθρώπων συνελθόντων πρὸς σκοπὸν εὐγενῆ καὶ μέγαν, ἀλλ' ἐστερμημένων πάσης πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτοῦ ἀναγκαίας πείρας καὶ γνώσεως. Μιμητῆς καὶ διάδοχος τοῦ ὁμωνύμου αὐτῷ Βοιωτικοῦ, ὁ ἱερός Λόγος ἐπότισεν ἐν Σκουλενίῳ καὶ ἀλλαγῇ διὰ τοῦ ἱεροῦ αἵματός του τὰς πρώτας Ἑλληνικὰς δάφνας, μεμιγμένας μετὰ νεκρικῶν κυπαρίσσω, καὶ Γεώργιος ὁ Ὀλύμπιος, ὁ κληρονόμος τῆς φήμης τοῦ Λεωνίδου, ἀνήψεν ἐν Σέκκῳ πυρᾶν, ἥτις δι' αἰῶνων θέλει συνενεῖ τὴν λάμψιν τῆς μετὰ τῆς λάμψεως τοῦ Μεσολογγίου, καὶ στέφει δι' ἀκτίνων δόξης τὴν κεφαλὴν τῆς νέας Ἑλλάδος. Ἀλλ' οἱ ἀφρονες καὶ οἱ ἀναρχικοὶ, οἱ προδόται καὶ οἱ βιψάσιδες, ἐπέφεραν τέλος πάντων τὴν θλιβερὰν τῆς διαγωγῆς των συνέπειαν, τὴν καταστροφὴν τοῦ Δραγατζανίου, καὶ μετ' αὐτὴν, τὴν αἱματηρὰν διάλυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, φιλοτιμηθέντος ὁμοῦς μέχρι τῶν τελευταίων στιγμῶν του νὰ τιμῆσθαι τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος ὑπὲρ ἧς ἐμάχετο.

Ἀλλὰ, καὶ ἂν οὐ τὰ πάντα ἐν Δακίᾳ ἀπώλοντο, δὲν κατέπεσεν ἐντελῶς ἡ αὐλακία ἐπὶ τοῦ περιπαθοῦς τούτου δράματος, ἀλλ' ἐναπελείποντο ἐτι συγκινητικώτατα τινες σκηναί, ἂν καὶ εἰς ἄτομα περισταλέντος τοῦ αὐτῶν διαφρόντος. Τῆς ἐν Δακίᾳ μεγάλης φλογὸς οὐδὲν ἔμεινε πλὴν τοῦ σπινθῆρος, ὅστις μετέδωκε τὸ πῦρ εἰς τὴν ἐν Ἑλλάδι σεσσωρευμένην πυρίτιν, καὶ πλὴν τῆς τέφρας ἐξ ἧς οἱ ἀδελφοὶ Δάκιες ἀπήρτισαν τὴν ἡμιανεξαρτησίαν των. Ἀλλ' ἔμεινε ὁ τοῦ δράματος ἦρω, ἔμεινε ὁ Ἀλέξανδρος Ἰψηλάντης, πρὸς οὗ τὰς ἐσχάτας τύχας οὐδεμία καρδία φιλελληνική, ἢ καὶ μόνον φιλάνθρωπος, ἐδύνατο νὰ μείνῃ ἀσυμπαθής.

Παρ' οὐδενὸς ἔθνους ἀξιοῦμεν νὰ θυσιάξῃ τὰ ἴδια ἑαυτοῦ συμφέροντα ὑπὲρ συμφέροντος ἄλλων ἔθνων, ἔστω καὶ ὅταν τὰ συμφέροντα ταῦτα στήριζονται ἐπὶ τῶν ἱερωτέρων βάσεων τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς δικαιοσύνης· οὐχὶ ὅτι νομίζομεν ὅτι ἡ πολιτικὴ πρέπει ἢ δύναται νὰ βαίνει ἐπὶ ἀρχῶν ἀλλοτριῶν τῆ ἀρετῆς, ἀλλ' ἵνα πρὸς χάριν τῶν ἐπαγγελλομένων τοῖς πρακτικωτέροις νόας, μὴ φανώμεν θέλοντες νὰ περιορίσωμεν τὴν ἀποδοδομένην σπουδαιότητα εἰς τὴν λεγομένην πολιτικὴν ἀνάγκην καὶ εἰς τὸ πολιτικὸν συμφέρον. Ἰπάρχουσιν ὁμοῦς τινὲς ἀρχαὶ εὐθύτητος καὶ πρὸς ἑαυτὸν σεβασμοῦ, ὧν ἡ παράβασις εἰς οὐδένα ἐπιτρέπεται οὔτε ἰδιῶς οὔτε κυβερνητικῶν. Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, καὶ ὡς ἀπαλλαγὴ χριστιανῶν ἀπὸ ἀλλοπίστων, καὶ ὡς ἐλευθέρωσις λαοῦ δεδουλωμένου, καὶ ὡς ἀναβίωσις λαοῦ ἄλλοτε εὐκλεοῦς, ἔπρεπε νὰ ἐλκύσῃ τὴν συμπάθειαν παντός ἔθνους χριστιανικοῦ καὶ ἐξχριστιανισμένου· καὶ ὁμοῦς ἐννοοῦμεν μέχρι τίνος ὅτι ἡ Αὐστρία ἐκπρῶτετο ἐναντίᾳ αὐτῆς, ἂν ἐφρόνει ὅτι ὑπ' αὐτῆς ἐβλάπτετο· ἐτι μάλλον ἐννοοῦμεν, ἂν

ἔχουσα μετὰ τῆς Τουρκίας συνθήκην περὶ ἀμοιβαίας ἀποδόσεως τῶν πολιτικῶν προσφύγων, ἐνόμιζεν ἀναγκαῖον νὰ ἐκτελέσῃ αὐτὴν τὸ ἐφ' ἑαυτῆς, καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν εἰς τὴν ἐπικρατείαν τῆς προσφυγόντων Ἑλλήνων, καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰψηλάντου προσέτι, ὅπως, ἐν ὁμοίᾳ περιπτώσει, ἔχη τὸ δικαίωμα ν' ἀπαιτῆ παρὰ τῆς Τουρκίας τὰ ἴσα. Ἀλλ' ὅτι ἡ ἱστορία δυσκόλως, φρονούμεν, θέλει συγχωρήσει εἰς τὴν τότε διέπουσαν τὸ κράτος ἐκεῖνο πολιτικὴν, εἶναι ὁ πάντοτε καὶ ἐν πάσῃ περιστάσει ἀνάξιος δόλος, πολὺ δ' ἀναξιώτερος ὅταν ἰσχυρὸς δολιεύεται ἀσθενῆ, ὡς τοῦτο ἀναμφισβητήτως κατέδειξεν ὁ Κ. Φιλῆμων δι' ἐπισήμων ἐγγράφων. Ἄν ὁ Ἰψηλάντης, ἐν ἀπογνώσει πάσης σωτηρίας, κατέρρευεν εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ παρεδίδοτο εἰς αὐτὴν, ἡ Αὐστρία ἐδύνατο, ἴσως καὶ ὄρειλε, νὰ τὸν παραδώσῃ εἰς τὴν Τουρκίαν, καὶ ἴσως εὐγνωμοσύνη θὰ τῆ προσωφείλετο ἂν, ἀντὶ τούτου, περιωρίζετο εἰς τὴν αὐστηρὰν αὐτοῦ κἀθειρξιν. Ἀλλ' εἰς τὸν Ἰψηλάντην, ἡγούμενον ἐτι τῶν στρατευμάτων του, δυνάμενον ἐτι μετ' αὐτῶν νὰ πολεμήσῃ καὶ ν' ἀποθάνῃ ἢ νὰ ζητήσῃ ἀλλαγῇ σωτηρίας, εἰς τὸν Ἰψηλάντην νὰ ὑποσχεθῇ ἐλευθέρωσαν τὴν δίοδον διὰ τῆς ἐπικρατείας τῆς οὐ μόνον διὰ λόγου, ἀλλὰ καὶ δι' ἐπισήμου διαβατηρίου, δυστυχῶς διὰ τὴν ὑπόληψιν τῶν τότε κυβερνῶντων αὐτὴν διατηρηθέντος καὶ δημοσιευομένου ἐν τῇ παρούσῃ ἱστορίᾳ, τοῦτο θέλει ἀποκρούει τὸ αἶσθημα τῆς τιμῆς πάντων τῶν ἔθνων καὶ πάντων τῶν αἰῶνων. Ἄν ὑπερβάντα τὰ ὄρια τῆς, ὄρειλεν ἕνεκα τῶν συνθηκῶν τῆς νὰ τὸν παραδώσῃ εἰς τοὺς Τούρκους ἢ νὰ τὸν φυλακίσῃ, τὸ κοινότερον αἶσθημα τῆς τιμῆς τῆ ὑπηγόρευσε νὰ τὸν εἰδοποιήσῃ περὶ τούτου ἐν ὄσφ ἦτον ἐλεύθερος, καὶ νὰ τῷ ἀφήσῃ τὴν αἴρεσιν τῆς διαγωγῆς του. Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Αὐστρίᾳ πάντες οἱ τίμιοι ἄνθρωποι, ἐκτός ἂν ἔχωσιν ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης νὰ καταδείξωσι περιστάσεις ἄλλας εἰς ἡμᾶς ἀγνώστους, θέλουσιν ἐγκραδίως λυπεῖσθαι διὰ τὴν ἀπάτην ταύτην δι' ἧς συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη ὁ Ἰψηλάντης, ὡς καὶ τὰς ἀσκόπους σκληρότητας, αἵτινες ἐφαρμάκυσαν καὶ ἐδράχονον τὰς τελευταίας στιγμὰς τῆς συντόμου, καὶ πάσης εἰς τὴν πατρίδα ἀφιερωθείσης ζωῆς του.

Ὁ ἱστοριογράφος ἐκφράζει εὐχὴν, ἂν μεθ' ἡμῶν ἐπικυροῖ βεβαίως πᾶσα Ἑλληνικὴ καρδία, τὸ νὰ μετακομισθῶσι καὶ ἀποτεθῶσι τοῦ Ἰψηλάντου τα ὅσα εἰς τὴν γῆν ὑπὲρ ἧς ἠγωνίσθη, ὑπὲρ ἧς ἀπέθανε, καὶ ἧς ἡ ἐλευθερία ἦν τὸ λαμπρὸν ὄνειρον πάσης στιγμῆς τῆς ζωῆς του. Καὶ ἂν ὑποθεθῇ ὅτι ὁ ὑπὲρ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπανάστασεως ἐνθουσιασμοῦ τοῦ συγγραφέως παραφέρει αὐτὸν ἐνίοτε, δὲν θέλομεν τὸν καίσει διὰ τοῦτο, διότι δικαιοῦται πᾶν αἶσθημα, ὅσον θερμὸν καὶ ἂν εἴναι, ὑπὲρ τοῦ ἡρωϊκοῦ καὶ ἐνθουσιώδους ἐκεῖνου ἀνδρός, ὅστις πρῶτος συνεταῦτισε τὴν τύχην του μετὰ τῆς ιδέας τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερώσεως, καὶ πρῶτος ἠνέφξε τὸ ἐνδοξον αὐτῆς στάδιον. Ἄλλως δὲ πᾶσα ἡ ἱστορία τοῦ Κ. Φιλῆμονος πνέει ἀμεροληψίαν, σέβας πρὸς τὴν ἀλήθειαν, καὶ διάπυρον πατριωτισμὸν. Καὶ

Ἀρχαῖα ἀγγελία.

ἂν τις προσέτι τῶν ἐκτιμητέων αὐτῆς δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς μὴ πάντοτε ὀρθή, ἢ μὴ παρ' ὅλων παραδεκτὴ, ἐν τῇ εὐσυνειδήτῳ ἀκριβείᾳ του παρέχει αὐτὸς πάντοτε τοὺς τρόπους πρὸς ἐπανόρθωσιν, συνδεύων τοὺς διῆσχυρισμούς καὶ τὰς κρίσεις του διὰ τῶν πρωτοτύπων ἐγγράφων. Τὰ προτερήματα πάντα ταῦτα καθιστῶσι τὸ σύγγραμμα τοῦ Κ. Φιλῆμονος ἱστορίαν πολῦτιμον διὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὑπερβολὴ μόνον μετριοφροσύνης τῷ ὑπηγόρευσε νὰ ἐπιγράψῃ αὐτὸ ΔΟΚΙΜΙΟΝ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπανάστασεως.

Ρ.

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ.

—000—

Διὰ τὴν συμπεσοῦσαν πανήγυριν τῶν Ὀλυμπίων, δὲν ἐτελέσθη τὸ παρελθὸν ἔτος ἡ ἐνιαύσιος ἐορτὴ τοῦ

ἐν Ἀθήναις Πολυτεχνείου· διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἐξεδώκαμεν, ὡς συνήθως, τὸν ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ αὐτοῦ ἐκφωνούμενον κατὰ τὴν τελετὴν ταύτην λόγον. Θέλομεν ὁμοῦς δημοσιεύει ζυλογραφήματα τινὰ φιλοτεχνηθέντα ὑπὸ τῶν διαγωνισαμένων μαθητῶν αὐτοῦ. Παραθέτομεν δὲ σήμερον ἐνταῦθα τὸν ὀμιλον, καὶ ἀρχαῖον ἀγγεῖον, ἐκ πρωτοτύπου ἢ προπλασμάτων ὑπαρχόντων ἐν τῷ Πολυτεχνεῖῳ.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΡΛΙΩΤΗΣ.

—000—

Ἐκ Νικολάου τοῦ Ἀρλιώτου, ἀνδρὸς εὐπόρου καὶ διακεκριμένου, ἐγεννήθη τῷ 1777 ὁ Δημήτριος. Χάριν τῶν φροντιστῶν καὶ τῶν παραδειγμάτων τοῦ αἰσίου πατρὸς ἀποκτήσας χρηστὰ καὶ φιλελεύθεμα

να ἦθη, προικισθεὶς δὲ ὑπὸ τῆς φύσεως μὲ νοῦν εὐφυῆ, μόλις ἐρῆδος ἐπεθύμησεν εἰς τὰς μελέτας ἢ ἀφιερῶθαι. Ἄλλ' ἡ Κέρκυρα ὀλίγην ἡδύνατο νὰ παρὰσχῆ εἰς τοιαύτην ἐπιθυμίαν τροφήν. Ὄθεν μετέβη δεκαεννεαετής εἰς Βενετίαν, ἐνθα μικρὸν πρὶν προηγήθησαν αὐτοῦ, ἡ μικρὸν ἔπειτα τὸν ἠκολούθησαν, ἕτεροι νέοι συμπολίται, ἐν οἷς ὁ ἀείμνηστος Καποδίστριας, Μάριος ὁ Πιέρης, Νικόλαος ὁ Δελβινιώτης, Σπυρίδων ὁ Πετρετῆς, οἵτινες ἐνεκα τῶν συγγραμμάτων τῶν ἐντιμον κατέλιπον φάμπν, πρὸς δὲ καὶ ἄλλοι, οἱ ὅποιοι οὐχὶ ἀφανῆ παρ' ἡμῖν τὸν βίον διήνησαν. Ἄλλὰ μετ' οὐ πολὺ σύμβαμα ἀξιωματικὸν νεύον διὰ τὴν Εὐρώπην ἄπασαν, καὶ ἰδίως διὰ τὴν Ἑπτάνησον, ἀπέτρεψεν αὐτοὺς τῶν εἰρηνικῶν σπουδῶν. Ἡ πτώσις τῆς παναρχαίου Ἀριστοκρατίας, τῆς ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας τῶν Ἰονίων δεσποσάσης, μετέβαλεν αἴφνης αὐτοὺς ἐξ ὑπηκόων εἰς πολίτας. Οἱ δὲ γονεῖς πάλλοντες ὡς ἐκ τῶν κινδύνων ὅσους εἰς Ἰταλίαν ἡδύνατο τὰ τέκνα νὰ ὑποστῶσιν, ἐν μέσῳ τῶν πολεμικῶν φητριῶν, τῶν δημοτικῶν ἐξάψεων, καὶ τῶν ἀπατῶν τῆς πολιτικῆς, εἰς τὰς πατρικῆς ἐστίας αὐτὰ ἀνεκάλεσαν. Ἐν ὁ Δημήτριος, ἐπανελθὼν εἰς Κέρκυραν, ἠναγκάσθη τὴν αὐτοῦ ἀγωγήν νὰ διακόψῃ, πολυτιμότερου ὅμως καὶ διαρκεστέρου εὐεργετήματος ἀπέλυσεν. Τὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας αἰσθήματα ἐνισχύθησαν εἰς αὐτὸν, καὶ τὰ αἰσθήματα ταῦτα, μετριάζόμενα ὑπὸ ὑγιῶς νοῆς καὶ ἀγαθῆς καρδίας, συνετέλεσαν ὀφιαίτερον εἰς τὸ νὰ καθοδηγήσωσιν αὐτὸν κατὰ τὸν πολιτικὸν βίον, καὶ καταστήσωσιν τοιοῦτον βίον βραχύτερον οὐχὶ ἀνευ βλάβης τῆς πατρίδος. Ὅτε δὲ εἶδε καθιδρυθέντα ἐνταῦθα τὸν λεγόμενον Πατριωτικὸν Κύκλον ἐσπευσε ν' ἀναβῆ ἐπὶ τοῦ βήματος, καὶ ὁ Λόγος αὐτοῦ, ὅστις σώζεται ἐντυπος μετ' ἑτέρων ὑπὸ προβεβηκότων ἀνδρῶν ἐκφωνηθέντων, ἀποδεικνύει ὅτι ἐν νεαρᾷ ἔτι ἡλικίᾳ σύνεσιν ἀρκετὴν ἐπέκτητο. Ἡ σύνεσις ὅμως δὲν ἤρμοζε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ὁ ἀκραϊσμὸς ἢ ὑπουλος ἐνοουσιατῆς ἐξώκειλεν εἰς ἀναρχίαν καὶ τρομοκρατίαν, καὶ ἐντοσούτῳ προσημύετο ὅτι οἱ τῆς Γαλλίας ἐχθροὶ διεννοοῦντο ν' ἀπογυμνώσωσιν αὐτὴν μετ' ὀλίγον τῆς σημαντικῆς κατοχῆς τῆς Κερκύρας. Ὁ Ἀρλιώτης ἐμψρόνως προειδὼν τὸ μέλλον, μετέβη εἰς Παρισίους πρὸς ἀποπράττειν τῶν σπουδῶν του, ἔχων συνοδοιπόρους Γάλλους τινὰς ἐπιστήμονας, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ἐπανήρχοντο καὶ ἐπειδὴ, ἐνεκα τῆς αὐστηρότητος τῶν, αἱ ἐπιστῆμαι δὲν ἐδελέζον αὐτὸν, ἀφωσιώθη ὁλοσχερῶς εἰς τὴν γραμματολογίαν ὡς ἀρμοδιωτέραν εἰς τὴν μελιχίον κλίσιν τοῦ ἀνδρός, τοῦ βουλομένου νὰ μεταχειρισθῆ αὐτὴν μᾶλλον πρὸς στολισμὸν ἢ πρὸς ἐξάσκησιν ἐπιτηδεύματος. Διατέλεσε δὲ ἐν τῇ μεγαλοπρεπεῖ Πρωτεύουσῃ ἐπὶ τινὰ ἔτη, μεχριστοῦ τὸ προσιώνισμα καὶ ἡ προπαρασκευὴ τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας ἀνεράνησαν ἐν τῇ καθιδρῶσι τῆς Ἑπτάνησου Πολιτείας. Ἐν ἐκ τῶν τριῶν μελῶν τοῦ Ὑγειονομείου μας, ἀρχαίου λίαν σπουδαίου, καὶ ἐπὶ Βενετῶν καὶ τότε δικαίως εἰς ἐγκρίτους ἰθαγενεῖς διαπεπιστευμένου, (καθὼς τίς

ἐνδιαφέρεται εἰς τὴν προφύλαξιν τοῦ τόπου ἐκ λοιμικῶν νόσων μᾶλλον ἢ ὁ βλέπων ἐπαπειλούμενους τοὺς συγγενεῖς καὶ συμπολίτας;) ἐχηρημάτισεν ὁ Ἀρλιώτης, ὅστις οὐ μόνον ἀπλῶς τὸ καθῆκον τοῦτο ἐξεπλήρωσεν, ἀλλὰ καὶ συνήργησεν ὅπως κηραστῶσιν ευρύτερα καὶ εἰς τὴν ἀνάγκην προσφορύτερα τὰ ὑγειονομικὰ κτίρια, ὅπερ καὶ ἐπιτήδες ἐπιγραφή ἐμαρτύρησε.

Φεῦ! ἡ ἄσπαστος Νίκη εἶναι ἡ μόνη τῶν ἀδυνάτων λαῶν δεσπότις. Κατ' ἀρέσκειαν δωρεὶ αὐτοὺς ὅτε μὲν εἰς τοῦτον ὅτε δὲ εἰς ἄλλον κυριάρχην. Ἡ Ἑπτάνησος εἶδεν ἐκ δευτέρου τοὺς Γάλλους. Εἰς τὸν Ἀρλιώτην ἐν μόνον μέσον ἀπαλείπετο ἵνα ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα καὶ διατηρήσῃ συγχρόνως ἀνεπαρῶν τὴν ἀκεραιότητα τῶν ἀρχῶν, αἵτινες τῷ εἶχον προσελκύσει τὴν ὑπόληψιν τῶν τε συμπολιτῶν καὶ τῶν τὰς Νήτους διαπόντων ξένων. Ὄθεν συγκατένευσεν εἰς τὰς ἐπανειλημμένας προσκλήσεις, καὶ ἐδέχθη τὴν ὑψηλὴν καὶ δυσχερῆ τοῦ Δικαστοῦ θέσιν, ἣν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐπαξίως κατέσχευεν. Ἄλλ' οὐτε ἀπεποιεῖτο νὰ ὠρελήτῃ ἄλλως πῶς τὸν τόπον. Ἀκαδημία εἶχεν ἰδρυθῆ περὶ τὰ 1808 ἐν Κερκύρᾳ. Οἱ πλέον πεπαιδευμένοι μετὰ τῶν κατοίκων καὶ τῶν ἐνταῦθα διατελούντων ἀλλοδαπῶν συνεκρότου αὐτὴν, ἣτις ἔτι μᾶλλον ἐδοξάσθη διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Baudrand, Μέντορος μετέπειτα τοῦ υἱοῦ τοῦ Βασιλέως τῶν Γάλλων, τοῦ C. Dupin, ὀνόματος διασήμου εἰς τὰ χρονικά τῶν μαθηματικῶν ἐπιστημῶν, καὶ τοῦ Dufour, νῦν Ἀρχιστρατήγου τῆς Ἑλβετικῆς Ὀμοσπονδίας. Ὁ Ἀρλιώτης, ὁ χρηματικῆς πρὶν μέλος τῆς ἐνταῦθα Ἑταιρίας τῶν Φίλων, καὶ ὀφιαίτερον αὐτῶν ἐγκάρδιον φίλιν' οὗτοι δὲ ἀναχωρήσαντες ἐκ Κερκύρας διετήρησαν φιλικὴν μετ' αὐτοῦ ἀλληλογραφίαν, ἐνθυμούμενοι πάντοτε ὅτι εἰλικρινῶς καὶ δραστηρίως εἶχε συνεργήσει εἰς τὴν πρότασιν καὶ διευκόλυνσιν κοινωφελῶν καὶ φιλανθρωπικῶν σχεδίων. Ἄλλ' ἐκ τούτων, διαλυθείσης τῆς Ἀκαδημίας ἐνεκα τῶν πολιτικῶν μεταβολῶν, δὲν σώζεται εἰμὴ ἡ ἀνάμνησις ἐνός ἐπὶ τῶν Κοιμητηρίων Ἰππομνήματος αὐτοῦ.

Ἐντούτοις ἄλλη σημαία ἐπὶ τῶν φρουρίων τῆς Κερκύρας ἐκυμαίνετο, ἡ δὲ ἐν Παρισίοις Συνθήκη ἐθετεν ὑπὸ τὴν Ἀγγλικὴν Προστασίαν τὴν Ἑπτάνησον. Εἰς ἀνδρα, οἷος ὁ Ἀρλιώτης, ὅστις ὑπεραγαπῶν τὴν πατρίδα συνήθως ἔλεγεν ὅτι ἤθελε σκιρτήσει ἐξ ἀγαλλιάσεως βλέπων Πάπαν ἕνα ἐκ τῶν θυτικῶν τῆς Κερκύρας ἱερῶν, ἢ Ἀρχηγὸν τῶν Ῥαββίνων τινα ἐκ τῶν ἡμετέρων Ἰσραηλιτῶν, δὲν ἡδύνατο βεβαίως νὰ εὐαρεστήσῃ ὁ σκοπὸς τῆς Συνθήκης, καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς. Ὄθεν ἀπέσχε τῶν δημοσιῶν, καὶ δὲν ἐδέχθη ὑπουργήματα, τὰ ὅποια ὁ Μαίτλανδ ἐπανειλημμένως τῷ προσέφερε, καὶ ἄλλοι ἡμῶν συμπολίται δυστυχῶς ἐθήρουν παντοίας δυνάμεις. Περὶ πολλὸν ἔκτοτε χρόνον οὐκ ὀλίγοι, καὶ τέλος ἐφθασεν ἐν μέσῳ ἡμῶν ὁ φιλέλλη καὶ φιλελεύθερος Νούγγεντ. Γενναῖα λέξεις ἐτροφέθησαν

ὑπὸ τοῦ Ἀρμυστοῦ τούτου, ἀν καὶ ἡ ἡχώ ἐξ Ἀγγλίας ἐπανελάμβανεν Κέρασον διὰ τοῦ ὕδατος τὸν ἑλληνικὸν οἶνον. Τότε ὁ Ἀρλιώτης, παρακληθεὶς ὑπὸ τε τῆς Κυβερνήσεως καὶ τινῶν φίλων του, συνήνευσεν εἰς τὸ νὰ ἐκλεχθῆ Ἐπαρχιακὸς Σύμβουλος, ἐπ' ἐλπίδι νὰ ὠρελήτῃ ἐπιτυχῶς καὶ ἀπ' εὐθείας τὰ εἰδικὰ τῆς Κερκύρας συμφέροντα. Ἄλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἠναγκάσθη ν' ἀποδοκιμάσῃ τοιαύτην ἀπόφασίν του. Ὑπουργικαὶ μεταβολαὶ ἐν τῇ Πρωτεύουσῃ τῆς Προστασίας ἐπέφεραν τὴν μεταβολὴν τοῦ Ἀντιπροσώπου αὐτῆς. Ἡ εὐκαιρία ἤρμοζεν ὅπως ματαιώθωσιν αἱ τοῦ Ἀρλιώτου ἀντιστάσεις, αἱ τείνουσαι εἰς τὸ νὰ προφυλάξωσιν οὐσιασδέστατον τοῦ δήμου δικαίωμα. Οἱ διεπόντες ἡμᾶς ἐδραζαν ἡμέρας καθ' ἣν ἠσθένει ἵνα γίνῃ ἐναντίον ψήφισμα. Τὸ δὲ γεγονός τοῦτο, καὶ ἕτερον μαρτυροῦν ὅτι κατάλληλοι διὰ τὰς δημοσίας θέσεις ἐνομιζόντο μόνον οἱ εὐκαμπτοὶ καὶ οἱ σκοπὸν προτιθέμενοι τὸ χρυσοῦν θέρος, παρεκίνησαν τὸν Ἀρλιώτην ν' ἀποσυρθῆ διὰ παντὸς τῶν ὑπουργημάτων χωρὶς ὅμως ν' ἀποποιηθῆ τοῦ λοιποῦ τὴν ὑπὲρ τῆς πατρίδος σύμπραξίν του κατὰ πολλὰς περιπτώσεις, καὶ ἰδίως ὅτε συνήνωθη μετὰ τῶν ἐντίμων καὶ εὐτόλμων πολιτῶν οἵτινες προσεπάθουν νὰ διεκδικήσωσι τὰ τῶν Ἰονίων δικαίωμα ἀποτεινόμενοι μέχρι τοῦ θρόνου τῆς Προστίτιδος Ἀνάσσης, καὶ ὅτε ἀνεδείχθη ἐν τῶν τριῶν ἰσωνῶν καὶ ἀκεραίων μελῶν τῆς ἐπὶ τοῦ κληροδοτήματος τῆς αἰδιόμου Μοτσενίγου Ἐπιτροπῆς.

Ἡ πολυώδυνος ποδάγρα ἤρχισε κατατρούχουσα αὐτὸν. Εἰς ταύτην προσετέθησαν ὕστερον νόσος τῆς κούστωσ καὶ λιθίας, αἵτινες προσέβαλον, ἀλλ' εἰς μάτην, τὴν καρτερίαν αὐτοῦ. Οἰκουρῶν ἐπὶ δέκα ἔτη καὶ ἐπέκεινα, παραμυθίαν εὕρισκεν εἰς τὰς ἐπισκέψεις τῶν φίλων, ἐξ ὧν τινες προβεβηκότες ἐπανελάμβανον μετ' αὐτοῦ τὰς γλυκείας ἢ πικράς τοῦ βίου τῶν ἀναμνήσεις, ἄλλοι δὲ νέοι μεγάλως εὐπρεστοῦντο εἰς τὴν εὐπροσήγορον τοῦ γέροντος συναναστροφὴν, ἐκτιμῶντες τὴν σύνεσιν καὶ τὰς εὐνοϊκὰς αὐτοῦ νοουθεσίας. Καὶ, ἵνα ἀποβῶσι προσφιλέστεραι αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος ἐπισκέψεις, ἐνίοτε παρήσαν, οὕτως εἰπεῖν, ἐν αὐταῖς αἱ ἀγναὶ Μοῦσαι, ὧν τινῶν ὁ Ἀρλιώτης ταπεινόφρων πλὴν ἐπάξιος θεράπων ἐχηρημάτισε. Μαρτυρεῖται δὲ ἡ ποιητικὴ αὐτοῦ εὐφυΐα ὑπὸ τριῶν ἢ τεσσάρων ἐντύπων Ποιημάτων του, καὶ ἤθελε μαρτυρηθῆ ἔτι μᾶλλον ὑπὸ τῶν ἀνεκδοτῶν ποιημάτων αὐτοῦ, ἐν οἷς συγκαταριθμούνται Λυρικά τινα—ἡ ἰταλικὴ μετάφρασις Ἐπιγραμμάτων τινῶν τῆς Ἀνθολογίας—καὶ ἡ τοῦ Δ' Βιβλίου τοῦ Βιργιλίου. Τὸ ἀντικείμενον ὅμως, περιπόθητον συνάμα καὶ λυπηρὸν, εἰς τὸ ὅποιον σπουδαιότερον ἠσχολήθη ὁ Ἀρλιώτης, ὑπῆρξεν ὁ Βίος τοῦ Κόμ. Ἰωάννου Καποδιστρίου, συγγραφεὶς μὲν ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ 1833, ἀλλὰ μόνον πέρυσι δημοσιευθεὶς. Ὁ συγγραφεὺς, ἱστορῶν τὰς σπανίας τοῦ φίλου ἀρετᾶς, ἑαυτὸν περιέγραψε. Καὶ τίς δύναται ν' ἀναγνώσῃ τὸν βίον τοῦτον ἀνευ κατανύξεως; . . . Τίς δύναται νὰ ἴδῃ παρόμοιον δέν-

δρον ἀποκοπὴν μετὰ τῶν καρπῶν αὐτοῦ; . . . Θέλει ἐπιζῆσαι τὸ πόνημα τοῦτο, οὐ μόνον διὰ τὴν ἰκανότητα μετ' ἧς συνετάγη, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ἀνακαλυφθείσας ἐν αὐτῷ ἀληθείας, διὰ τὰς ὄντως κνινοφανεῖς εἰδήσεις ὅσας ἐμπεριέχει. Εἰς δὲ τὸ ὕψος τῶν ἰδεῶν ἀνταποκρίνεται ἡ τοῦ ὕψους καθαρότης, ἐπειδὴ, ὡς περ ἐγκρατῆς τῆς γαλλικῆς κατέστη ὁ μακαρίτης διαρκούσης τῆς ἐν Παρισίοις διαμονῆς του, οὕτως, ἐνεκα τῶν περιστάσεων καὶ τῶν χρόνων, εἰδικώτερον ἐθεράπευσεν ἐκείνην ἣτις ἀναμφιβόλως πρώτη μετὰ τῶν νεωτέρων γλωσσῶν συγκαταλέγεται. Πρὸς τὰς ῥηθείσας νόσους ἐπῆλθε καὶ ἀστία, ἣτις ἐπὶ τρεῖς περίπου μῆνας αὐτὸν κατεδασάνισε, καὶ καθ' ἧς πᾶσα τῆς τε ἐπιστήμης καὶ τῆς στοργῆς προσπάθεια ἀπέβη ματαία. Ὁ Δημήτριος ἀτρόμητος περιέμενε τὸν θάνατον μετ' ἱλαρᾶς ὄψεως καὶ γαληναίας ψυχῆς. Εἰς δὲ τοὺς ὅσοι πρὸς παρηγορίαν τῷ ἔλεγον, ὅτι τὸ οὐδὲν εἰς ἐρῆτιδωμένον πρόσωπον τοῦ δὲν προεμήνυε προσεχῆς τὸ τέλος, ἀπῆντα μειδιῶν Ἀπατάσθε. Τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς κατασκευῆς τῶν ὀστέων καὶ τῶν μυῶν διὰ ὡραῖος νεκρὸς θὰ γανῶ. Ἐν μέσῳ δὲ τὸσούτης γαληνῆς αὐτομάτως ἐξεπλήρωσε τὰ τοῦ Ὀρθοδόξου καθήκοντα, καὶ τὸν θάνατον ἀποκαλῶν μετὰ βίαν ἀπὸ ἀνωφελούς βίου εἰς αἰώνιον ἡσυχίαν, ὀλίγας μόνον ἡμέρας κλινῆρας ἔμεινεν. Αἱ τελευταὶ αὐτοῦ λέξεις, πρὶν ἢ τὰς φρένας ἀπολέσῃ, ἀπετάθησαν πρὸς τὸν ἀνεψιὸν καὶ κληρονόμον Ἀφροῦ ἀποθάνα, ποῦ θέλει θέσει τὴν εἰκόνα τοῦ πατρὸς μου; . . . καὶ ἔδειξεν αὐτὴν ἀπέναντι τῆς κλίνης του κειμένην. . . Λέξεις εὐσεβείας καὶ στοργῆς, τρανῶς περὶ τῆς τοῦ Ἀρλιώτου ψυχῆς τεκμαίρουσαι! Ὑπερέβη οὗτος ἐν τῶν ἐσχάτων τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ὀρίων, καθὼς ἐφθασε τὸ ὀγδοηκοστὸν τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας ἡ δὲ μακρὰ ἡλικία συνετέλεσεν ἵνα κάλλιον γνωρίσωμεν καὶ ἐκτιμήσωμεν αὐτὸν, ἵνα καὶ ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ μᾶλλον δοκιμασθῆ. Διὰ τῶν πολλῶν κληροδοτημάτων ἐπανέρωσε τὴν ἀγάπην μετὰ τῆς εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς πιστοὺς ἐκείνους ὑπηρετάς, οἵτινες πᾶσαν μέριμναν καὶ πάντα κῆπον ὑπὲρ τοῦ κυρίου ἐπὶ εικοσιπενταετίαν κατέβαλον. Ὁ Ἀρλιώτης ἀπὸ πολλῶν χρόνων μονήρῃ διήγε βίον ὁ Ἀρλιώτης δὲν κατέλιπε τέκνα ἰσχυρὰ καὶ τὴν κολακείαν προσελκύοντα. Οὐχ ἦττον ὅμως ἢ εἰς τὴν ἐκφορὰν τοῦ νεκροῦ αὐτοῦ σῆβρον τῶν πολιτῶν πολυπληθεστάτη ὑπῆρξε καὶ αὐτὴ, ὡς θεόντως παρετήρησε καὶ ὁ τὸν ἐπικηδεῖον Λόγον ἐκφρανήσας γηραιὸς φίλος του, εἶναι ἡ εὐγλωττοτέρω ἀπόδειξις τῆς κοινῆς ὑπολήψεως ἧς δικαίως ὁ μακαρίτης ἀπέλαυεν.

Κερκύρα, τῇ 23 Ἰανουαρίου 1860.

ΠΑΝΔΩΡΑ.

ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ. Μεταξὺ τῶν ἄλλων περιέργων θεσμῶν τῆς Κίνας, περίων πολλάκις ἔγραψεν ἡ *Πανδώρα*, ὑπάρχει καὶ δικαστήριον, συγκείμενον ἐκ πολλῶν μελῶν, τὸ ὁποῖον ἐπικαλεῖται *ιστορικόν*· ἔχει δὲ τοιαύτην δικαιοδοσίαν·

Ἐκ τῶν δικαστῶν οἱ μὲν καταγράφουσι τὰ ἐκτὸς τῶν ἀνακτόρων γενομένα, ἤτοι πᾶν τὸ ἀφορῶν τὰς γεγνηκίας ὑποθέσεις, οἱ δὲ ὅλα τὰ ἐν τοῖς ἀνακτόροις διατρέχοντα, ἤτοι τὰ ἔργα καὶ τοὺς λόγους τοῦ ἡγεμόνος, τῶν ὑπουργῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀξιωματικῶν. Καταγράφουσι δὲ ἐκάστην πράξιν καὶ ἕκαστον λόγον εἰς τεμάχιον χάρτου, ὑπογράφουσι, καὶ χωρὶς νὰ κοινοποιήσωσιν αὐτὸ εἰς οὐδένα τῶν συναδέλφων, τὸ ρίπτουσι εἰς κιβώτιον τεθειμένον ἐν μέσῳ τῆς αἰθούσας ὅπου συνέρχονται. Καὶ οἱ ἐλάχιστοι λόγοι τοῦ αὐτοκράτορος σημειοῦνται μετὰ πολλῆς ἀκριβείας. Ἰδοὺ δὲ περίστασις πληροφοροῦσα ἡμᾶς περὶ τοῦ πνεύματος τοῦ δικαστηρίου τούτου.

Στρατηγὸς τις ὀνομαζόμενος *Τζού* ἢ *Τζόγκ* ἐδολοφόνησέ τινα τῶν εἰς αὐτὸν ὑποκειμένων *Τσοῦ* Ἄγκ *Τσοῦ* καλούμενον, ἐκδικούμενος ὕβριν γενομένην κατ' αὐτοῦ. Τοῦτο μαθὼν τὸ ἱστορικὸν δικαστήριον, κατέγραψε τὴν πράξιν, καὶ ἀπέθεσε τὸ ἔγγραφο εἰς τὰ συνήθη ἀρχεῖά του. Ὁ στρατηγὸς, πληροφορηθεὶς τὰ τῆς καταγραφῆς, καθήρξε τὸν πρόεδρον τοῦ δικαστηρίου, τὸν κατεδίκασεν εἰς θάνατον, τὸν ὑπεξήρξε τὸ ἔγγραφο καὶ διώρισεν ἄλλον πρόεδρον.

Ἀλλὰ μόλις ἀνέλαβεν ὁ νέος πρόεδρος τὰ χρεῖα του, καὶ ἀνεπλήρωσε τὸ ὑπεξαίρεθον ἔγγραφο δι' ἄλλου περιέχοντος τὴν δολοφονίαν· ὁ δὲ στρατηγὸς, μαθὼν τὴν τολμηρὰν ταύτην, κατήρξε τὸ δικαστήριον καὶ ἐθανάτωσεν ὅλα τὰ μέλη του. Εὐθὺς ὁμοῦ ἀνεφάνησαν καθ' ὅλον τὸ Κράτος πολυάριθμα ἔγγραφα, δι' ὧν ἐστιγματιζέτο ἡ διαγωγή τοῦ στρατηγοῦ. Ὄθεν φοβηθεὶς ἐπανάστασιν, ἀνήγειρε τὸ ἱστορικὸν δικαστήριον.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλο ἀνέκδοτον οὐχ ἦττον περιέργων ὑπάρχει. Ὁ *Τά* ἢ *Τσόγκ*, εἰς τῶν ἡγεμονοπαίδων, καλέσας ποτὲ τὸν πρόεδρον τοῦ ἱστορικοῦ δικαστηρίου, τὸν παρεκάλεσε νὰ γράψῃ μόνον ὅσα λέγονται εἰς ἔπαινον του· ἄλλ' ὁ πρόεδρος δὲν συγκατένευσε.

— Καὶ πῶς ἀνέκραξεν ὁ ἡγεμονόπαις· σὺ ὅστις εἰς ἐμὲ χρεώσῃς τὸ πᾶν, καὶ τόσον μὲ ἡγάπας, θέλεις σήμερον νὰ μεταδώσῃς εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς τὰ ἀμαρτήματά μου, ἐάν ὑποπέσω εἰς τοιαῦτα; — Δὲν εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν μου, ἀπεκρίθη ὁ πρόεδρος, τὸ νὰ τὰ κρύψω. Βεβαίως μὲ πολλὴν λύπην θὰ τὰ καταγράψω· ἀλλὰ τοιαύτη εἶναι ἡ αὐστηρότης τοῦ καθήκοντός μου, ὥστε

καὶ αὐτὴν τὴν ἐνεστῶσιν συνομιλίαν πρέπει νὰ μεταδώσω εἰς τοὺς μεταγενεστέρους.

ΩΡΟΛΟΓΙΑ. Λέγεται ὅτι τὰ ὠρολόγια ἐφευρέθησαν περὶ τὸ 1500 ἔτος, ἀλλ' εἶναι βέβαιον ὅτι εἰς Κάρολον τὸν Ε' προσέφεραν τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ κομισθὲν ὠρολόγιον. Ἀνέβη δὲ ὁ Κάρολος ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Γαλλίας τὸν Μάϊον τοῦ 1364 ἔτους.

ΑΠΟΒΙΩΣΕΙΣ. Σῶζεται πῖναξ τις ἀποβιώσεων συνεταγμένης κατὰ τὸν τρίτον αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου Δομιτιοῦ τοῦ Οὐλιπιανοῦ. Πρῶτος δὲ μεταξὺ τῶν νεωτέρων συνέταξε τοιαύτης φύσεως πίνακας ὁ Ἄγγλος *Ἰ. Γραυντ*, ὃν ἐμιμήθησαν ἀκολούθως ὁ *Ζισμύλχιος* ἐν Γερμανίᾳ, ὁ *Ἰωάννης Οὐίττος* ἐν Ὀλλανδίᾳ, ὁ *Θύργεντινος* ἐν Σουηδίᾳ, ὁ *Ὀμυρέτος* ἐν Βέρνῃ, ὁ *Κραῦτς* ἐν Πετροπόλει, ὁ *Φραγκλίνος* ἐν Ἀμερικῇ, καὶ μετὰ ταῦτα πλῆθος ἐτέρων σοφῶν καὶ ἰατρῶν κατὰ πάντα τὰ λοιπὰ περωτισμένα τῆς γῆς μέρη.

Ἐκ τῶν διαφόρων τούτων πινάκων ἐξάγεται ὅτι ἐν μὲν Λονδίῳ ὁ ἀνώτατος ὄρος τῶν ἀποβιώσεων συμβαίνει τὸν Ἰανουάριον, καὶ ὁ ἐλάχιστος τὸν Ἰούνιον, ἐν δὲ Παρισίοις ὁ ἀνώτατος τὸν Ἀπρίλιον καὶ ὁ ἐλάχιστος τὸν Αὐγουστον, ἐν Στοκόλμῃ, ὁ πρῶτος τὸν Αὐγουστον καὶ ὁ δεῦτερος τὸν Ἰούνιον, ἐν Βερολίῳ, ὁ ἀνώτατος τὸν Μάρτιον, καὶ ὁ ἐλάχιστος τὸν Ὀκτώβριον, ἐν Βιέννῃ ὁ ἀνώτατος τὸν Μάρτιον καὶ ὁ ἐλάχιστος τὸν Ὀκτώβριον, ἐν Πηδούρῃ ὁ ἀνώτατος τὸν Αὐγουστον καὶ ὁ ἐλάχιστος τὸν Μάϊον, ἐν Βεβαίῳ (*Venay*) (τὸ ὑψηλότερον μέρος τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης), ὁ ἀνώτατος τὸν Μάρτιον καὶ ὁ ἐλάχιστος τὸν Ἰούλιον.

Ἡ ΔΕΚΙΓΜΑΤΑΣ.

ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ ἔρη ὅτι χρὴ βίον αἰρεῖσθαι τὸν ἀριστον, ἡδὺν γὰρ αὐτὸν ἢ συνήθεια ποιήσει. Πλούτος ἀσθενὴς ἀγκυρα, δόξα ἐστὶ ἀσθενεστέρη· τὸ σῶμα ὁμοίως, καὶ ἀρχαί, καὶ τιμαί· πάντα ταῦτα ἀσθενῆ καὶ ἀδύνατα. Τίνας οὖν ἄγκυραι δυναταί; φρόνησις, μεγαλοψυχία, ἀνδρία· ταύτας οὐδεὶς χειμῶν καλύει. Οὗτος Θεοῦ νόμος, ἀρετὴν εἶναι τὸ ἰσχυρὸν καὶ βέβαιον μόνον, τὰ δ' ἄλλα λήρον.

ΕΠΙΚΤΗΤΟΣ εἶπε, πᾶν πρᾶγμα καὶ πρόσωπον δύο ἔχει λάβας, μιᾷ φορητὸν, μιᾷ ἀφορητὸν. Ὁ ἀδελφός ἐάν ἀδικῇ, ἐνθεν αὐτὸ μὴ λάμβανε ὅτι ἀδικεῖ, ἀλλ' ἐκείθεν ὅτι ἀδελφός· καὶ οὕτω λήψει αὐτὸ καὶ ὁ φορητὸν ἐστὶ.

ΚΛΕΑΝΘΗΣ ἐρωτώμενος διατί παρὰ τοῖς ἀρχαίοις οὐ πολλῶν φιλοσοφησάντων, ὁμοῦ πλείους διέλαμψαν ἡνῶν, εἶπε, τότε μὲν ἔργον ἡσθεῖτο, νῦν δὲ λόγος.

ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ ἔρη δύο καιροὺς ποιῶ τοῦ λέγειν, ἢ περὶ ὧν οἶσθα σαφῶς, ἢ περὶ ὧν ἀναγκασίον εἶπεν· ἐν τούτοις γὰρ μόνους ὁ λόγος τῆς σιωπῆς κρείττων, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις ἀμεινον σιγῆν ἢ λέγειν.